

ELEKTRİK PİYASASINDA TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİ

Uzmanlık Tezi

Muhammet Ali ATEŞ

**Ankara
Haziran 2012**

ELEKTRİK PİYASASINDA TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİ

Uzmanlık Tezi

Muhammet Ali ATEŞ

**Tez Danıőmanı
Yrd. Doç. Dr. Beőir Fatih DOĞAN**

**Ankara
Haziran 2012**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
ÖZET	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI, TEORİK ALT YAPISI VE UYGULAMASI

I. GENEL OLARAK	3
II. PİYASA YAPISI İLE İLGİLİ MODELLER.....	4
A. TEKEL MODELİ	4
B. TEK ALICI MODELİ	5
C. TOPTAN SATIŞ PİYASASI MODELİ	7
D. PERAKENDE SATIŞ PİYASASI MODELİ.....	10
III. MEVZUATTA VE UYGULAMADA TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİ .	11
A. GENEL OLARAK	11
B. TÜKETİCİLER.....	12
1. EPK Kapsamındaki Tüketiciler	13
a. Serbest Tüketiciler	14
b. Serbest Olmayan Tüketiciler	15
2. TKHK Kapsamındaki Tüketiciler	16
C. TEDARİKÇİLER	20
1. Üretim Şirketleri	20
2. Toptan Satış Şirketleri.....	21
3. Perakende Satış Şirketleri	22
D. TÜKETİCİLER İLE TEDARİKÇİLER ARASINDAKİ SÖZLEŞMELER .	22
1. İkili Anlaşma	23
2. Perakende Satış Sözleşmesi.....	24
E. TEDARİKÇİ SEÇME PROSEDÜRÜ	24
1. Genel Olarak	24
2. Farklı İhtimallere Göre Tedarikçi Seçme Prosedürleri	29

a. Tüketicinin Tedarikçisini İlk Defa Seçmesi Hâli	30
b. Daha Önce En Az Bir Defa Tedarikçisini Seçmiş Tüketicinin Tedarikçisini Seçmesi Hâli	36
c. Diğer Hâller	39
F. TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN MEVCUT DURUMU	40

İKİNCİ BÖLÜM

TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN ÖNEMİ VE TEDARİKÇİ SEÇMEYE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

I. TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN ÖNEMİ	44
II. TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	48
A. TEDARİKÇİ SEÇMEYE İTEN SEBEPLER.....	48
B. TEDARİKÇİ SEÇMEYE İLİŞKİN SORUNLAR VE BUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	52
1. Alternatif Tedarikçilerin ve Tarifelerin Sınırlı Olması.....	52
2. Yasal ve Sözleşmesel Engeller.....	54
a. Hükmî Tedarik Müessesesi	54
b. Dağıtım Şirketinin ve Önceki Tedarikçisinin Tedarikçi Değiştirme Sürecini Engelleme Yetkisi.....	59
3. Bilgisizlik ya da Bilgiye Erişememe Sorunu.....	66
4. Karmaşık ve Külfetli Tedarikçi Seçme Prosedürleri	71
a. Sözleşmelerdeki Cezaî Şartlar	71
b. Tüketicilerin Muhatap Olması Gereken Tarafların Sayısının Çokluğu .	73
c. Tedarikçi Seçme Prosedürünün Süresi.....	75
d. Dağıtım Şirketi ile Tedarikçiler Arasındaki İletişim Sorunları	78
5. Yerleşik Tedarikçiye Olan Sadakat - Diğer Tedarikçilere Olan Güvensizlik	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ELEKTRİK PİYASASINDA TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN GELİŞTİLMESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

I. TEDARİKÇİ SEÇME SÜREÇLERİNİN BASİTLEŞTİRİLMESİ.....	82
A. MEVCUT TEDARİKÇİ YÖNÜNDEN.....	83

B. DAĞITIM-İLETİM ŞİRKETİ YÖNÜNDEN	89
C. TEDARİKÇİ SEÇME PROSEDÜRÜNÜN SÜRESİ YÖNÜNDEN	93
II. TÜKETİCİLERİN BİLİNÇLENDİRİLMESİ	96
III. DÜZENLEYİCİ ENGELLERİN KALDIRILMASI	98
SONUÇ	100
BİBLİYOGRAFYA	102

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ACER	: Agency for Cooperation of Energy Regulators (Enerji Düzenleyicileri �şbirliği Ajansı)
AT	: Avusturya
BE	: Belçika
Bkz.	: Bakınız
BG	: Bulgaristan
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CEER	: The Council of European Energy Regulators (Avrupa Enerji Düzenleyicileri Konseyi)
CER	: Commission for Energy Regulation of Ireland (İrlanda Enerji Düzenleme Komisyonu)
CY	: Güney Kıbrıs
CZ	: �ek Cumhuriyeti
DK	: Danimarka
DE	: Almanya
DUY	: Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği
EE	: Estonya
EL	: Yunanistan
ES	: İspanya
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu/Kurulu
EPK	: 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
ERGEG	: European Regulators Group for Electricity and Gas (Avrupa Elektrik ve Doğal Gaz Düzenleyicileri Grubu)
FI	: Finlandiya
E�Aş	: Elektrik �retim Anonim şirketi
FR	: Fransa
HU	: Macaristan
IE	: İrlanda
IT	: İtalya
İHD	: İşletme Hakkı Devri
LT	: Letonya
LU	: Lüksemburg
LV	: Litvanya
MT	: Malta
NL	: Hollanda
OSOS	: Otomatik Sayaç Okuma Sistemi
PL	: Polonya
PMUM	: Piyasa Malî Uzlaştırma Merkezi
PT	: Portekiz
PYS	: Piyasa Yönetim Sistemi
RO	: Romanya
SE	: İsveç
SI	: Slovenya

SK	: Slovakya
TEİAŞ	: Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi
TEK	: Türkiye Elektrik Kurumu
TKHK	: 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UK	: Birleşik Krallık
Yİ	:Yap-İşlet
YİD	: Yap-İşlet-Devret
YPK	: Yüksek Planlama Kurulu

ÖZET

Türkiye elektrik piyasasının serbestleştirilmesi hedefinin en önemli unsurlarından biri de tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi suretiyle perakende elektrik satış pazarının rekabete açılmasıdır. Tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi olgusu, söz konusu tüketicilere elektrik enerjisi temin etme arzusunda olan tedarikçiler arasında bir rekabet ortamı yaratarak elektrik enerjisinin fiyatında, hizmetlerin kalitesinde ve yeniliklerin (*innovation*) ortaya çıkmasında tüketici lehine sonuçlar doğurmaktadır.

Tüketiciler açısından bu denli önemli bir konu olan tedarikçi seçme müessesesine ilişkin uygulamalar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Tedarikçi seçme süreçlerini basitleştiren ve tüketiciler için kolay algılanabilir hâle getiren ülkelerde tedarikçi seçme oranlarının da yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bu çalışmada, tedarikçi seçme müessesesine ilişkin farklı ülke tecrübelerinden de istifade edilerek, Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesinin daha iyi bir noktaya getirilmesi için atılması gereken adımlar incelenmiş, bu hususa yönelik görüş ve önerilerde bulunulmuş ve bu kapsamda tedarikçi seçme müessesesinin gelişimi ve perakende satış piyasalarında rekabetin sağlanabilmesi için tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önünde engel oluşturan hususların ortadan kaldırılması ve tedarikçi seçme süreçlerinin kolaylaştırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tüketici, Serbest Tüketici, Tedarikçi, Tedarikçi Seçme Hakkı, Rekabet.

GİRİŞ

İnsanoğlunu, bugün ulaştığı refah seviyesine taşıyan bilim ve teknolojinin günümüzde çok önemli gelişmeler göstermesi, tarih boyunca bilim adamlarının yaptığı icat ve keşifler sayesinde olmuştur. Bu icat ve keşifler arasından, elektrik ile ilgili olanlar ise, insanlık üzerinde diğer herhangi bir ürünün icadı ya da keşfinden çok daha büyük bir etki bırakmıştır. Elektriğin insanlık üzerindeki tesiri öylesine büyük olmuştur ki, bugün geline nokta, elektrik günlük hayatın, üretimin ve ticaretin olmazsa olmaz bir unsuru hâline gelmiş; elektrik olmadan değil üretim yapmak, insanların hayatlarını sürdürmesi bile neredeyse imkânsız görülmeye başlanmıştır.

Elektriğin insan hayatının bu denli merkezinde yer alması, elektriğin kullanıcılara sunulma şartlarını da çok önemli bir konu hâline getirmektedir. Elektriğin fiyatı, kalitesi, kesintisiz olarak erişilebilirliği vb. konular, bu çerçevede üzerinde ciddiyle durulması ve takip edilmesi gereken hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok ülke, elektrik kullanıcılarının bu konularda mağdur edilmelerini önlemek adına elektrik piyasalarını düzenleme yoluna gitmiş ve bu piyasalara özgü kanunlar ve kurallar öngörmüştür. Ayrıca, yine etkin bir piyasa oluşturulabilmesi için, birçok ülkede elektrik piyasalarının rekabete açılabilen kısımları serbestleştirilmiş ve bu alanlarda rekabet hukuku kurallarının geçerli olacağı kabul edilmiştir.

Elektrik piyasalarının bu şekilde rekabete açılan kısımlarından biri de, perakende satış piyasasıdır. Perakende satış piyasasının rekabete açılması, tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi ile olmuştur. Bununla, öteden beri elektrik enerjilerini bölgelerinde görevli yerleşik şirketten almak zorunda olan tüketiciler, artık piyasada faaliyet gösteren herhangi bir tedarikçiden elektrik enerjisi alma hakkına kavuşmuşlardır.

Bu tezde, tüketicilerin tedarikçilerini seçme hakkını düzenleyen kurallar ile bunlara ilişkin uygulamalar incelenmiş ve farklı ülke tecrübelerinden istifade edilerek Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesinin nasıl daha iyi bir noktaya taşınabileceği hususu araştırılmıştır.

Bu bağlamda, tezin bölümlerinin açıklanmasına geçmeden evvel, tezin adında ve içeriğinde kullanılan “*tedarikçi seçme*” ifadesinin iki anlamda kullanıldığını belirtmekte yarar vardır. Tezde kullanılan *tedarikçi seçme* ifadesinin ilk anlamı, tüketicinin mevcut tedarikçisinden ayrılarak başka bir tedarikçiye geçmesini ifade etmektedir. Bunun ikinci anlamı ise, mevcut tedarikçi ile olan sözleşmenin müzakereye açılarak, mevcut tedarikçi ile yeni koşullarda yeni bir sözleşme yapılmasıdır. Tezde tedarikçi seçme kavramı, bu iki hususu da içerecek şekilde kullanılmıştır.

Bu kapsamda, tezin birinci bölümde öncelikle tedarikçi seçme müessesesinin nasıl ortaya çıktığı incelenmiş, daha sonra da Türkiye’de bunun ne şekilde düzenlendiği ve mevcut durumda hangi aşamaya gelindiği ortaya konmuştur. İkinci bölümde ise, öncelikle tedarikçi seçme müessesesinin önemine değinilmiş ve ardından tüketicilerin tedarikçi seçme işlemlerinde etkili olan faktörler incelenmiştir. Bu kapsamda özellikle AB ülkelerindeki örneklerden yararlanarak, tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini olumsuz yönde etkileyen sorunlar ve engeller tespit edilmiş ve bunlara ilişkin çözümlerin neler olduğu araştırılmıştır. Nihayet üçüncü ve son bölümde de Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesinin geliştirilmesine yönelik görüş ve önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI, TEORİK ALT YAPISI VE UYGULAMASI

I. GENEL OLARAK

Piyasa ekonomisinin temel prensiplerinden birini, endüstrilerin tam rekabet piyasasına mümkün olduğunca yaklaştırılması hususu oluşturur. Bu temel ilke, diğer endüstriler için geçerli olduğu kadar elektrik endüstri için de geçerlidir. Ancak elektrik endüstrisinin tüm bölümlerinin rekabete açılması mümkün değildir. Elektrik endüstrisi, bir şebeke endüstrisidir. Birer doğal tekel alanı olarak kabul edilen şebeke işletimi, iletim ve dağıtım bölümleri rekabete kapalıdır. Elektrik endüstrisinin rekabete kapalı olan bu bölümlerinde, piyasa mekanizmasının yerine regülasyon mekanizması ikame edilir. Regülasyonun buradaki temel fonksiyonu, tam rekabetin sağlanamadığı bu hâllerde, tam rekabet şartlarını taklit etmektir.¹ Ancak hemen belirtmek gerekir ki, elektrik endüstrisinin regüle edilen bu bölümlerinin dışında kalan diğer bölümlerindeki durum, başka endüstrilerden çok farklı değildir. Elektrik endüstrisinin diğer bölümlerini oluşturan üretim, toptan satış ve perakende satış bölümlerinin rekabete açılmasının önünde iktisadî ya da teknik bir engel bulunmamaktadır. Nitekim bugün birçok ülke elektrik piyasalarında, endüstrinin bu bölümlerinde serbest piyasa koşullarının geçerli olduğu görülmektedir.² Geline aşamada dünyada ve Türkiye’de, elektrik endüstrisinin doğal tekel alanı olarak kabul edilen bölümleri haricindeki diğer bölümlerinin serbestleştirilmesi fikri hâkimdir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, tezimizin konusunu oluşturan “tedarikçi seçme müessesesi” de elektrik endüstrisinin serbestleşmesi ile ortaya çıkan bir kurumdur. Tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi olgusu, elektrik endüstrisinin serbestleştirilmesinin bir aracı olarak zuhur etmiştir. Ancak, elektrik endüstrisinin bugün eriştiği serbestleşme düzeyine bir anda da ulaşılmış değildir. Elektrik endüstrisinde serbestleşme adına, uzun yıllar birbirinden çok farklı piyasa modelleri tecrübe edilmiştir. Bu nedenle, tedarikçi seçme müessesesinin tarihî süreç içerisinde

---

¹ Fuat Oğuz, Devlet ve Piyasa - Regülasyon Ekonomisine Giriş, Ankara 2011, s. 36.

² Bkz. EPDK, Dünya Geneline Uygulanan Elektrik Ticaret Rejimlerinden Örnekler, Ankara 2003.

nasıl ortaya çıktığını görebilmek için, tezin bu bölümünde söz konusu piyasa modellerinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

II. PİYASA YAPISI İLE İLGİLİ MODELLER

Elektrik endüstrisindeki piyasa yapısı ile ilgili modeller, elektrik endüstrisinin ne ölçüde rekabete açık ya da kapalı olduğu ile ilgilidir.³ Bütün piyasa modellerinde; sistem işletimi, iletim ve dağıtım faaliyetleri rekabete kapalıdır. Bu modelleri birbirinden ayıran husus, bu modellerin; üretim, toptan satış ve perakende satış faaliyetlerinin serbestleşmesine izin verip vermedikleri ile ilgilidir. Bu çerçevede elektrik endüstrisinde tarihî süreç içerisinde dört farklı piyasa modelinden söz edilmektedir: i) tekel modeli, ii) tek alıcı modeli, iii) toptan satış piyasası modeli, iv) perakende satış piyasası modeli. Aşağıda söz konusu modeller tek tek incelenmiştir.

A. TEKEL MODELİ

Bu modelde, elektriğin üretimi, iletimi, dağıtımı, satışı ile sistem işletimine ilişkin faaliyetler bütünleşik olarak tek bir şirket ya da grup şirketi tarafından yürütülmektedir.⁴ Burada, piyasanın hiçbir kısmı rekabete açık değildir. Bu modelin uygulandığı bölgelerde, tüketiciler elektrik enerjilerini yalnızca piyasada dikey bütünleşik bir tekel olarak faaliyette bulunan görevli şirketten temin edebilmektedir.

Bu modelin 100 yıldan fazla bir geçmişinin bulunduğu ve hâlâ özellikle ABD'nin bazı bölgelerinde geçerli olduğu ifade edilmektedir.⁵ Söz konusu modelin, özellikle Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) zamanında Türkiye elektrik piyasasında da uzun yıllar geçerli olduğu söylenebilir.⁶ Aşağıda bu modele ilişkin bir şemaya yer verilmiştir.

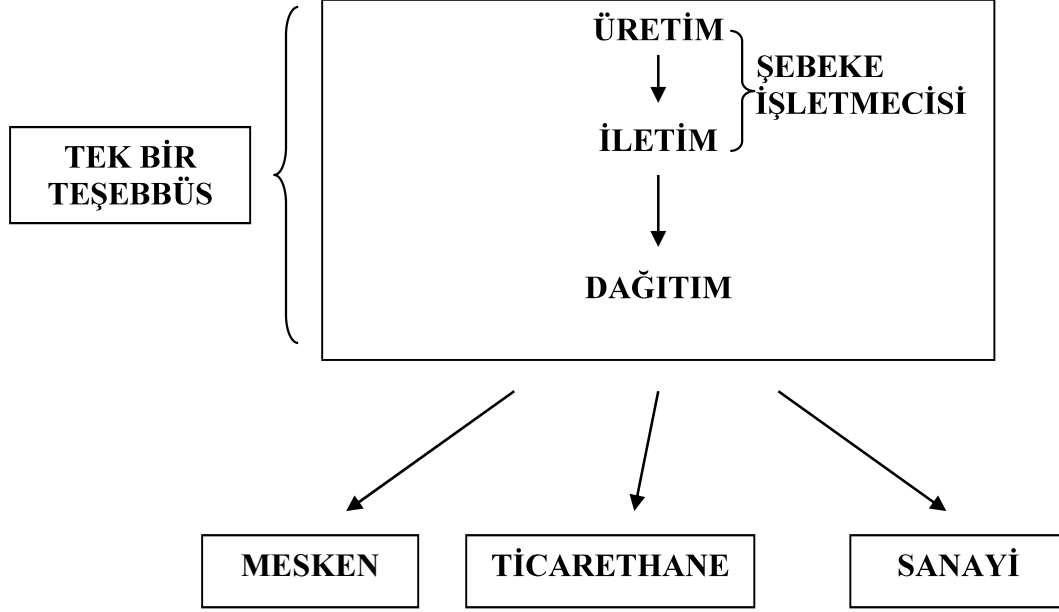
³ Bob Shively/John Ferrare, *Understanding Today's Electricity Business*, 2010, s. 96.; Sally Hunt, *Making Competition Work in Electricity*, 2002, s. 41.

⁴ Bob Shively/John Ferrare, s. 97.

⁵ Bob Shively/John Ferrare, s. 98.; Sally Hunt, s. 41.

⁶ Türkiye elektrik piyasasının tarihî seyri için bkz. İ. Yılmaz Aslan ve diğerleri, *Enerji Hukuku-Cilt I: Elektrik Piyasasında Rekabet ve Regülasyon*, İstanbul 2007, s. 2 vd.

Şekil 1.1: Tekel modelinin şematik görünümü⁷

B. TEK ALICI MODELİ

Elektrik endüstrisinin rekabete açılmasının ilk adımı tek alıcı modeli ile gerçekleşmiştir. Bu modelle birlikte ilk defa, elektrik endüstrisinin üretim kısmı rekabete açılmıştır.⁸

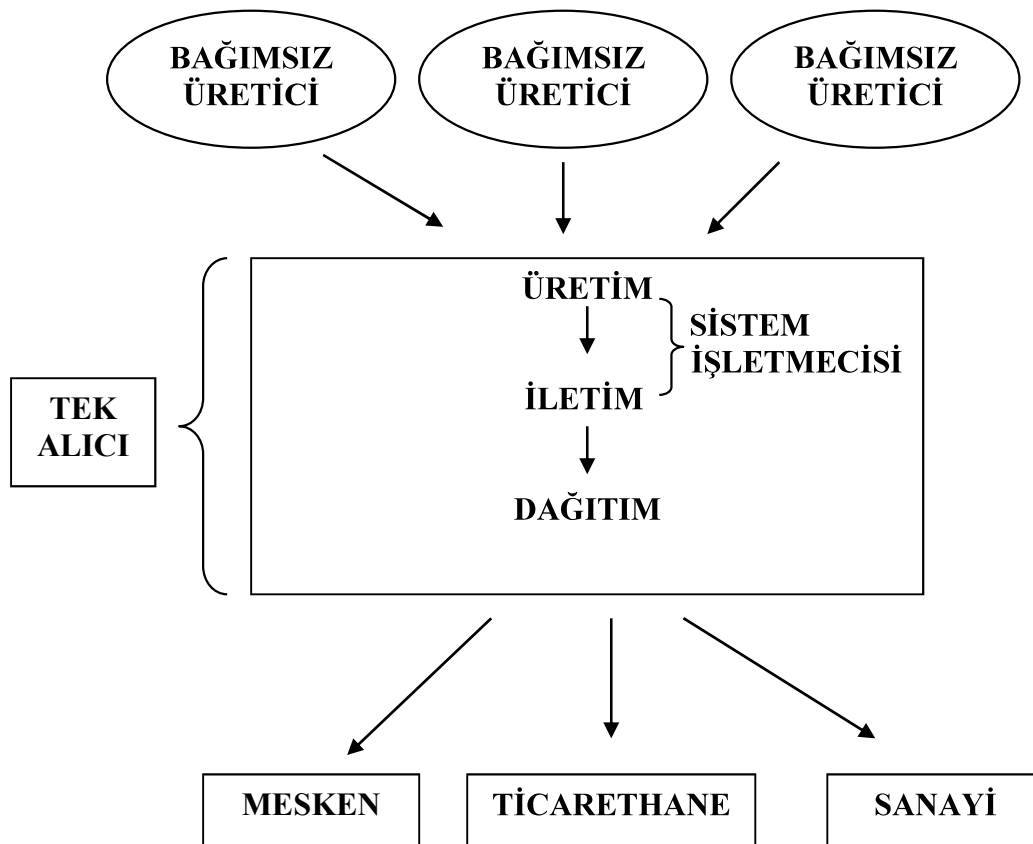
Bu modelin tekel modelinden farkı, yalnızca üretim kısmı ile ilgilidir. Tekel modelinde olduğu gibi, bu modelde de, piyasanın üretim haricindeki diğer bölümleri (iletim, dağıtım, sistem işletimi) rekabete kapalıdır. Dolayısıyla esasında bu model de; iletim, dağıtım, sistem işletimi ve satış faaliyetlerinin tekel konumundaki bir teşebbüs tarafından yürütüldüğü bir mekanizma üzerine kuruludur. Tekel konumundaki teşebbüsün, önemli ölçüde üretim faaliyeti de vardır. Ancak, tekel konumundaki teşebbüs burada rakipsiz değildir. Piyasanın üretim ayağında, tekel konumundaki teşebbüsten başka, bağımsız üretim şirketleri de faaliyet gösterebilir.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu model ile her ne kadar üretim kısmı rekabete açılmış olsa bile, bu sınırlı bir rekabettir. Zira buradaki bağımsız üretim şirketleri, ürettikleri elektriği yalnızca bölgelerindeki tekel konumundaki teşebbüse

⁷ Benzer bir şema için bkz. Bob Shively/John Ferrare, s. 97.

⁸ Bob Shively/John Ferrare, s. 99.

satabilmektedir. Bağımsız üreticilerin başka bir teşebbüse ya da tüketicilere satış yapma imkânı yoktur. Aşağıda tek alıcı modelinin şematik görünümüne yer verilmiştir.

Şekil 1.2: Tek alıcı modelinin şematik görünümü⁹

Tek alıcı modelinde, tekel konumundaki teşebbüs ile bağımsız elektrik üreticileri arasındaki ilişkiler genellikle uzun süreli enerji alım-satım anlaşmaları ile düzenlenmektedir. Buna göre, tekel konumundaki teşebbüs öncelikle yapacağı ihalelerle kendisi için üretim yapacak bağımsız üreticiyi seçmekte ve daha sonra bununla, uzun süreli enerji alım-satım anlaşması imzalayarak bu üreticinin ürettiği enerjiyi satın almaktadır.¹⁰ Uzun süreli anlaşmaların varlığı bu modelin vazgeçilmez özelliklerinden biridir; zira söz konusu modelde, rekabetin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi kapsamında gerek şartlardan biri olan yeterli sayıdaki alıcının varlığı sağlanmadığı için, bağımsız üreticiler endüstrinin kendine has özelliği olan batık maliyetlerin

⁹ Benzer bir şema için bkz. Bob Shively/John Ferrare, s. 99.

¹⁰ Sally Hunt, s. 42.

yüksekliği nedeniyle karşılaşılabilecekleri riskleri minimize etmek istemektedirler ki, bu da uzun süreli anlaşmalarla sağlanmaktadır.¹¹

Tek alıcı modeli ilk defa, ABD’de 1978 tarihli Kamu Hizmeti Düzenleyici Politikalar Kanunu (Public Utility Regulatory Policies Act-PURPA) ile benimsenmiş ve uygulanmıştır.¹² Bu model daha sonra, başta Asya ülkeleri olmak üzere, pek çok ülke tarafından da benimsenmiş ve özel sektör sermayesini elektrik piyasasına çekmenin bir aracı olarak kullanılmıştır.¹³ Türkiye elektrik piyasası açısından ise 1980’li yıllardan itibaren tek alıcı modelinin benimsenmeye başlandığı söylenebilir. 1982 yılında çıkarılan 2705 sayılı Kanun, 1984 yılında çıkarılan 3906 sayılı Kanun, 1994 yılında çıkarılan 3996 sayılı Kanun ve 1997 yılında çıkarılan 4283 sayılı Kanun Türkiye elektrik piyasasında tek alıcı modelinin uygulanmasının alt yapısını oluşturmuştur.¹⁴ Bu kanunlarla, yap-işlet, yap-işlet-devret ve işletme hakkı devri yöntemleri ile özel sektöre, elektrik piyasasında üretim (ile iletim, dağıtım ve ticaret) faaliyetinde bulunma imkânı getirilmiş ve bu kapsamda görevli özel üretim şirketlerince üretilen elektrik enerjisinin satın alınması amacıyla, bu şirketlerle kamu şirketleri arasında uzun süreli enerji alım-satım anlaşmaları akdedilmiştir.

C. TOPTAN SATIŞ PİYASASI MODELİ

Tek alıcı modelinde olduğu gibi, toptan satış piyasası modelinde de elektrik piyasasının üretim kısmı rekabete açıktır. Piyasada yerleşik teşebbüsten başka, bağımsız üretim şirketleri de bulunur. Ancak burada, bağımsız üreticiler, ürettikleri elektrik enerjisini yerleşik teşebbüse satmak zorunda değildir. Bağımsız üretim şirketleri, bu modelde, ürettikleri enerjiyi doğrudan büyük ölçekli sanayi ve ticarethane grubu

---

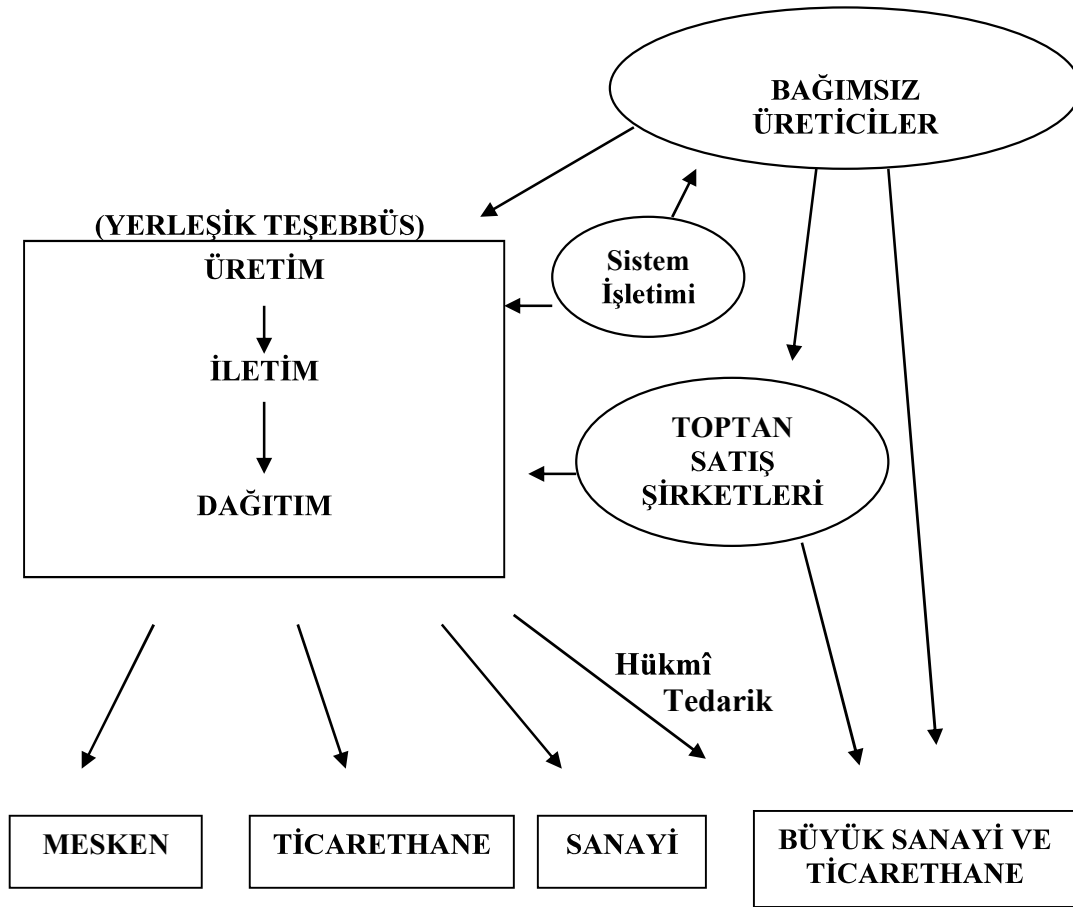
¹¹ Serkan Şen, Elektrik Piyasalarının Rekabet Boyutlu İzlenmesi ve Pazar Gücü: Türkiye için Açılımlar, EPDK Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2006, s. 14.

¹² Sally Hunt, s. 41. Yazara göre, bu Kanun’un amacı, esasen elektrik piyasasını rekabete açmak değildir. Bu Kanun, çevre dostu elektrik üretim kaynakları ile üretim yapılmasını teşvik etme amacı ile çıkarılmış; ancak sonucu itibarıyla, elektrik piyasasının rekabete açılmasına da vesile olmuştur.

¹³ Sally Hunt, s. 41.

¹⁴ Söz konusu kanunlar, 9.9.1982 tarihli 2705 sayılı 1312 sayılı “Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması, Bazı Madde, Bent ve Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun”; 4.12.1984 tarihli ve 3096 sayılı “Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi ve Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun”; 8.6.1994 tarihli ve 3996 sayılı “Bazı Yatırımların Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun”; 16.7.1997 tarihli ve 4283 sayılı “Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanun”dur.

tüketicilerine de satabilmektedir. Aşağıda toptan satış piyasası modelinin şematik görünümüne yer verilmiştir.

Şekil 1.3: Toptan satış piyasası modelinin şematik görünümü¹⁵

Toptan satış piyasası modelinin en belirgin özelliği, bu model ile ilk defa bir grup tüketiciye tedarikçisini seçme hakkının verilmiş olmasıdır. Bu modeli savunan görüşlere göre, elektrik piyasasının rekabete açılmasından umulan fayda, büyük ölçekli sanayi ve ticarethane tüketicilerine tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi ile ortaya çıkacaktır.¹⁶ Buna göre bu modelde, büyük ölçekli sanayi ve ticarethane tüketicilerinin, elektrik enerjilerini diledikleri tedarikçiden temin etme imkânı vardır. Bu tüketiciler elektrik enerjilerini, yerleşik tedarikçiden temin etmeye devam edebileceği, bağımsız üreticiler ve kendi üretim portföyleri bulunmayan bağımsız toptan satış şirketlerinden de temin edebilirler.

¹⁵ Benzer bir şema için bkz. Bob Shively/John Ferrare, s. 101.

¹⁶ Bob Shively/John Ferrare, s. 100-101.

Her ne kadar bu modelde büyük ölçekli tüketiciler tedarikçisini seçmekte hür iseler de; bu konumdaki bazı tüketiciler, tedarikçisini seçme hakkını kullanmayabilir ya da bu hakkını kullanmış olsa bile bir müddet sonra eski tedarikçisine (yerleşik tedarikçi) dönmek isteyebilirler. İşte tüm bu ihtimallere karşılık olarak, bu durumdaki tüketicilerin herhangi mağduriyete uğramaması adına, bu modelde bir “hükmî tedarikçi (*default supplier*) müessesesi”ne ihtiyaç duyulmuştur.¹⁷ Hükmî tedarik hizmeti (*default service*), tedarikçisini seçme hakkına sahip olan ancak bu hakkını kullanmayan tüketicilere, düzenlenen fiyatlar üzerinden enerji satılması anlamına gelir.¹⁸ Buna göre, tedarikçi seçme hakkını kullanmayan ya da kullanmış olmasına rağmen eski (yerleşik) tedarikçisine geri dönen tüketiciler, eskiden olduğu gibi enerjilerini düzenlenen fiyatlar üzerinden almaya devam edeceklerdir.

Toptan satış piyasası modelinin gerektiği gibi çalışabilmesi için, sistem işletim faaliyetinin bağımsız bir kuruluş tarafından yürütülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Kimlerin sisteme erişebileceği, hangi santrallerin üretimini artırıp azaltacağı gibi önemli kararlar alan sistem işletmecisinin, yerleşik tedarikçinin kontrolünde olması, piyasada sistem işletmecisinin tarafsızlığına ilişkin kuşkulara neden olabilecektir. Bu nedenle bu modelde, sistem işletim faaliyetini yürütecek bir “bağımsız sistem işletmecisi”ne (*independent system operator-ISO*) ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.¹⁹

Toptan satış piyasası modeli, dünyada günümüzde pek çok ülkede uygulanmaktadır ya da geçmişte bir dönem uygulanmıştır. Özellikle bugün bu model yerine perakende satış piyasası modelini benimseyen birçok ülkede, başlangıçta toptan satış piyasası modeli tatbik edilmiştir. Türkiye elektrik piyasası açısından ise, gelinen noktada sadece belirli bir limiti aşan tüketicilerin tedarikçisini seçebildiği düşünüldüğünde, hâlihazırda toptan satış piyasası modelinin geçerli olduğu söylenebilir.²⁰

---

¹⁷ Sally Hunt, s. 49.

¹⁸ Bu konuda ayrıca bkz. Muhammet Ali Ateş, Elektrik Piyasalarında Birleşme ve Devrallmaların (Yoğunlaşmaların) Kontrolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012, s. 146-147; İnanç Bilimgut, Elektrik Piyasasında Son Kaynak Tedariği, EPDK Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2008; Müge Özercan, Elektrik Endüstrisinin Yeniden Yapılandırılması ve Deregülasyonu Sürecinde Perakende Satış Rekabeti, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2007 s. 29 vd.

¹⁹ Bob Shively/John Ferrare, s. 101.

²⁰ 2012 yılı için serbest tüketici limiti 25.000 kWh/yıl olarak belirlenmiştir. Bkz. 26.1.2012 tarihli ve 3662 sayılı Kurul Kararı, 7.2.2012 tarihli ve 28197 sayılı Resmî Gazete.

D. PERAKENDE SATIŞ PİYASASI MODELİ

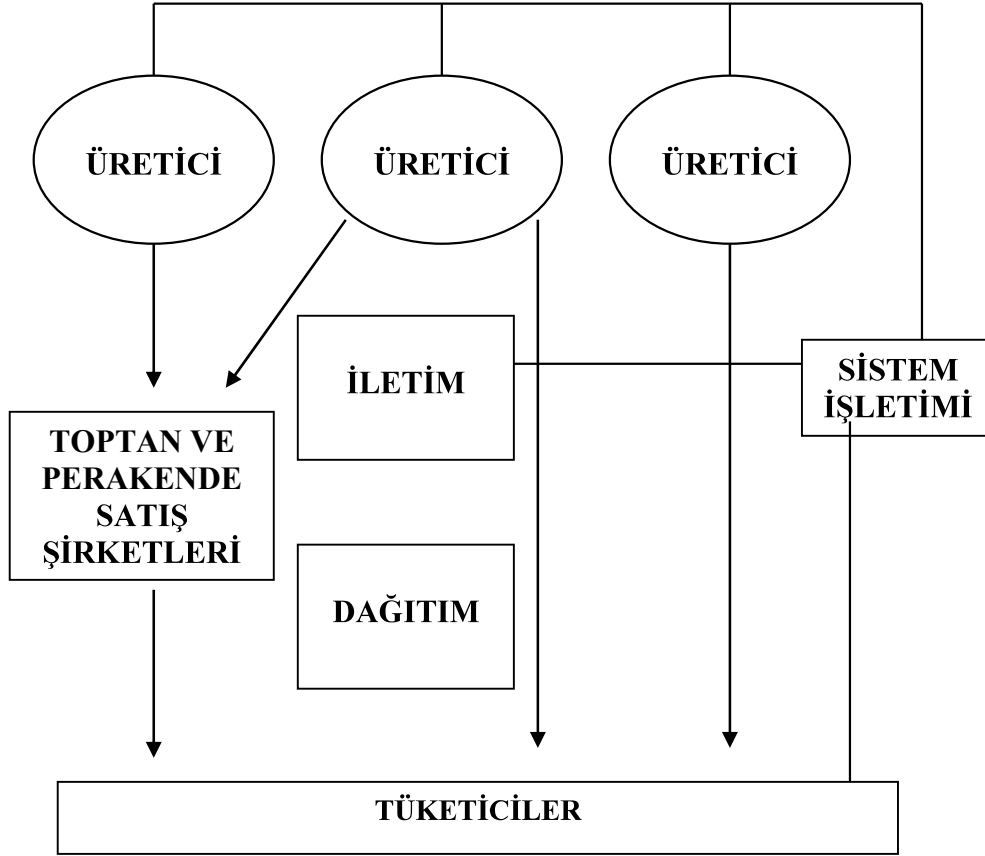
Elektrik piyasasının serbestleştirilmesinin son noktasını, perakende satış piyasası modeli oluşturur. Bu modelde de, önceki modeller gibi üretim kısmı rekabete açıktır. Keza bir önceki modelde olduğu gibi yine burada da, büyük ölçekli tüketiciler tedarikçilerini seçme hakkına sahiptir. Bu modelin ayırt edici özelliği ise, burada küçük ölçekli tüketicilere de tedarikçi seçme hakkının tanınmış olmasıdır. Buna göre bu modelde, tüketim miktarlarına bakılmaksızın bütün tüketiciler tedarikçilerini seçme imkânına sahiptir. Bu tüketiciler elektrik enerjilerini, bağımsız üreticiler ile kendi üretim portföyleri bulunmayan toptan ve perakende satış şirketlerinden de temin edebilirler. Şu hâlde bu modelde, en azından teoride, tüketicinin elektrik enerjisini temin edebileceği pek çok farklı tedarikçi bulunur.

Perakende satış piyasası modelinin tam olarak işlevsellik gösterebilmesi, toptan satış piyasasındaki rekabetin düzeyine bağlıdır. Toptan satış piyasası rekabetçi ise, perakende satış piyasasının da rekabetçi olması beklenir. Ancak toptan satış piyasası gereği kadar rekabetçi bir yapıda değilse, perakende satış piyasası modelinden umulan faydayı elde etmek zordur. Bununla birlikte, perakende satış piyasasının varlığı, toptan satış piyasası üzerinde rekabetçi baskı doğurabilir.

Diğer modellerden farklı olarak, perakende satış piyasası modelinde uzlaştırma usulü (*settlement process*), sayaç okuma, faturalama ve tüketicilerin bilinçlendirilmesi konularının önemi büyüktür.²¹ Bu modelde tüm tüketiciler serbest tüketici olacağı için, bu tüketicilerin hangilerinin hangi tedarikçiden enerji aldığının kayıtlarının sağlam bir şekilde tutulması gerekir. Yine bu modelde tüketicilerin, toptan satış piyasasında geçerli olan uzlaştırma periyotlarına uyum gösteren sayaçları kullanıyor olmaları da önemlidir. Bu husus, özellikle toptan satış piyasasındaki uzlaştırma hesaplamalarının doğru bir şekilde yapılması için gereklidir. Zira uzlaştırma periyodu bazında yapılacak faturalama işlemleri için, her bir uzlaştırma periyodunda ilgili tüketicinin sayacının ne kadar tüketim kaydettiğinin bilinmesi gerekir. Tüketicie elektrik enerjisi temin eden tedarikçinin toptan satış piyasasındaki alacak-borç durumu, bu tüketicinin sayacının kaydettiği değere göre hesaplanacaktır.

---

²¹ Sally Hunt, s. 54.

Şekil 1.4: Perakende satış piyasası modelinin şematik görünümü²²

Perakende satış piyasası modelinde, piyasada herhangi bir tedarikçiden elektrik enerjisi temin edemeyen tüketiciler için düzenleyici kurumun bir son kaynak tedarikçisi görevlendirmesi gerektiği ifade edilmektedir.²³

III. MEVZUATTA VE UYGULAMADA TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİ

A. GENEL OLARAK

4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (EPK) ile yapılan elektrik piyasası reformunun en önemli ayaklarından birini de elektrik tüketicilerine tedarikçilerini seçme hakkı tanınması oluşturmuştur. Tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı tanınması olgusu, EPK'nın amaç maddesindeki “*elektriğin tüketicilere yeterli, kaliteli, sürekli*

²² Benzer bir şema için bkz. Bob Shively/John Ferrare, s. 103.

²³ Bob Shively/John Ferrare, s. 103.

düşük maliyetli, çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilere sunulması” hedefini temin etmeye yönelik en önemli araç olarak görünmektedir.

Bu çerçevede aşağıda Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesi ile ilgili olarak öncelikle tüketici ve tedarikçi kavramlarının neyi ifade ettiği incelenecek, ardından tüketiciler ile tedarikçiler arasında yapılan sözleşmeler konusu irdelenecek, daha sonra Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği (DUY) kapsamında düzenlenen tedarikçi değiştirme prosedürü işlenecek ve son olarak Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesinin geldiği noktaya temas edilecektir.

B. TÜKETİCİLER

EPK’da “tüketici” kavramı, “*elektriği kendi ihtiyacı için alan serbest ve serbest olmayan tüketicileri ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır (EPK 1/III-17). Bu tanıma göre, elektriği kendi ihtiyacı için kullanan herkes tüketicidir. Buradaki “*kendi ihtiyacı*” ifadesinden maksat, elektriğin yeniden satış amacıyla satın alınmasının karşılığı olarak, elektriğin kullanılmak amacıyla satın alınmasıdır. Elektriği yeniden satış için satın alan kişiler tüketici sayılamaz.

Kanundaki tanıma göre tüketici sıfatının kazanılmasında belirleyici kriter, elektrik alıcısının elektriği “*kendi ihtiyacı*” için satın alması, kullanmasıdır. Bu ihtiyacın; ticarî, meslekî veya kişisel bir ihtiyaç olmasının önemi yoktur; elektriği son kullanıcı olarak kullanmak için alan herkes, ihtiyacının türüne bakılmaksızın EPK anlamında tüketici sayılır.

Bu anlamda, EPK’daki tüketici kavramı ile Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) kapsamındaki tüketici kavramı birbirinden farklılık gösterir.²⁴ TKHK, elektrik de dâhil olmak üzere her türlü mal ve hizmetin arzında tüketicilerin korunmasını hakkında özel düzenlemeler öngören ve kapsamına aldığı tüketicilere, bazı

---

²⁴Aynı yönde bkz. İ. Yılmaz Aslan ve diğerleri, s. 354. TKHK kapsamındaki tüketicilerle ilgili olarak Yargıtay da şu yönde karar vermiştir: “Somut olayda davacı ile davalı TEDAŞ arasında yapılan abonelik sözleşmesinin davacıya ait işyerinin elektrik ihtiyacının karşılanması amacıyla yapıldığı ve (bu nedenle) davacının 4077 sayılı yasa kapsamında tüketici olmadığı anlaşılmaktadır.” [Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, E. 2005/4104, K. 2005/10147, T. 15.06.2005], <http://www.kazanci.com/> (05.02.2011).

ayrıcalıklı hak ve yetkiler bahşeden bir kanundur. Bununla birlikte, TKHK kapsamına giren tüketici kitlesi, EPK'daki gibi geniş değildir.

Aşağıda öncelikle EPK kapsamındaki tüketicilerin kimler olduğu ve hangi sınıflara ayrıldığı konusu işlenecek ve bu çerçevede, serbest olan ve serbest olmayan tüketici ayırımına değinilecektir. Bu noktada, tezimizin konusu serbest tüketicileri ilgilendirdiğinden, özellikle “serbest tüketiciler” ile ilgili aşağıdaki açıklamaların altının çizilmesinde fayda görülmektedir. Bu başlık altında inceleyeceğimiz bir diğer konu ise, TKHK kapsamındaki tüketicilerdir. Her ne kadar bu tüketiciler, bütün elektrik tüketicilerini içermiyor ise de; TKHK, kapsamına aldığı bu tüketicilere bazı ayrıcalıklı hak ve yetkiler tanıdığından, tezimizde TKHK kapsamındaki tüketicilerin kimler olduğunun açıklanmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim tezin ilerleyen kısımlarında da, TKHK kapsamındaki tüketiciler ile ilgili özel düzenlemelere değinilmiştir.

Burada son olarak şu hususu da vurgulamak gerekir ki, tezimizin genelinde kullanılan “tüketici” kavramı, aksi ilgili yerde açıkça belirtilmedikçe EPK kapsamındaki tüketicileri ifade etmektedir.

1. EPK Kapsamındaki Tüketiciler

Yukarıda da ifade edildiği üzere, elektriği kendi ihtiyacı için kullanan herkes EPK kapsamında tüketici sayılmaktadır. Bu bakımdan EPK'daki tüketici kavramı, gerçek kişi tüketicileri kapsadığı gibi, tüzel kişi tüketicileri de kapsamaktadır.

EPK'daki tüketici tanımında, tüketici kavramı serbest ve serbest olmayan tüketici olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayırım, tüketicinin *tedarikçisini seçme serbestisine* sahip olup olmadığı ile ilgilidir.

Elektrik tüketicileri; serbest ve serbest olmayan tüketiciler şeklinde ayrıma tutulmaktan başka uygulamada, tüketim amaç ve miktarlarına bakılarak çeşitli ayrımlara da tâbi tutulabilmektedirler. Bu çerçevede Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği'nde elektrik tüketicileri; tüketim amaç ve miktarlarını dikkate alınarak, kendilerine uygulanacak hizmet bedelleri farklılaştırılmak suretiyle mesken, sanayi, ticarethane,

tarımsal sulama ve aydınlatma tüketicileri olarak abone gruplarına ayrılmışlardır (EPTY 22/I). Söz konusu abone grupları hakkındaki ayrıntılar “21 Dağıtım Şirketi için Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar”da düzenlenmiştir.²⁵

a. Serbest Tüketiciler

EPK’da serbest tüketici, “Kurul tarafından belirlenen elektrik enerjisi miktarından daha *fazla tüketimde bulunması veya iletim sistemine doğrudan bağlı olması nedeniyle tedarikçisini seçme serbestisine sahip gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda esas belirleyici ölçüt, tüketicinin *tedarikçisini seçme serbestisine* sahip olup olmamasıdır. Tanıma göre tedarikçisini seçme serbestisine sahip ilk grup tüketiciler, Kurul tarafından belirlenen elektrik enerjisi miktarından fazla tüketimde bulunan tüketicilerdir. Kanun Kurul’a, her yılın Ocak ayının sonuna kadar serbest tüketici tanımına ilişkin limitleri belirleme görevi vermiştir. (EPK 5/VI-b). Kurul, bu limiti 2012 yılı için 25.000 kWh/yıl olarak belirlemiştir.²⁶ Buna göre, yıllık elektrik enerjisi tüketimi söz konusu limiti aşan tüketiciler serbest tüketici sayılacaktır.²⁷

Buna noktada belirtmek gerekir ki, EPK’nın serbest tüketicilerle ilgili hükümlerinin uygulamasını gösteren Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği’nde, tüketicilerin limiti aşıp aşmadıkları konusunda tüketicilere kolaylık getiren bir imkân öngörülmüştür. Bu hüküm ile birden fazla sayıda birbirinden farklı noktalarda tüketim tesislerine sahip tüzel kişiler, grup şirketleri ve diğer şekillerde bir araya gelerek bir tüzel kişilik oluşturan tüketiciler, tüketim miktarlarını birleştirerek tek bir tüketici gibi serbest tüketici sıfatını kazanabilmekte ve tedarikçilerini seçebilmektedirler.²⁸ Bu uygulamaya “talep birleştirme” adı verilmektedir.

---

²⁵ Söz konusu abone grupları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun 29.12.2010 tarihli ve 3002 sayılı kararı ile kabul edilen “21 Dağıtım Şirketi için Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar”, <http://www.epdk.org.tr/web/elektrik-piyasasi-dairesi/ulusal-tarifeler> (12.01.2012).

²⁶ Bkz. 26.01.2012 tarih ve 3662 sayılı Kurul kararı, http://www.epdk.gov.tr/documents/elektrik/mevzuat/kurul_karar/elektrik/Elk_Krl_Elk_3662.doc (01.03.2012)

²⁷ Otoprodüktör lisansı sahibi tüzel kişiler yönünden, ki bunlar aynı zamanda bir tüketicidir, serbest tüketici limitinin geçilip geçilmediği hesap edilirken, otoprodüktörün kendi üretiminden tükettiği miktar da hesaba dâhil edilir (Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği, 5/I-d).

²⁸ Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği’nin 5/III hükmü uyarınca; “ (3) Ayrıca, aşağıdaki talep birleştirme hallerinde, ilgili tüzel kişinin serbest tüketici niteliği kazandığı kabul edilir:

EPK'daki serbest tüketici tanımına göre, serbest tüketici sayılacak ikinci grup tüketiciler, iletim sistemine doğrudan bağlı olan tüketicilerdir.²⁹ Doğrudan iletim şebekesinden beslenen bu tüketiciler, genellikle yüksek miktarlarda elektrik enerjisi tüketen sanayi tüketicilerinden oluşmaktadır.

Serbest tüketici kavramının Kanun'daki tanımında yer almamakla birlikte, Kanun'un 2/IV-g-2 hükmünde "*Organize sanayi bölgeleri tüzel kişilikleri, katılımcılarının elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla tüketim miktarına bakılmaksızın serbest tüketici sayılır.*" denilerek OSB tüzel kişilikleri de serbest tüketici sayılmıştır.

Sonuç itibarıyla tedarikçisini seçme serbestisini haiz olarak Kanun'da tedarikçi olarak tanımlanan herhangi bir tüzel kişiden elektrik satın alabilecek serbest tüketiciler şu şekilde sıralanabilir:

- i. Tüketim miktarı Kurulca belirlenen limiti aşan tüketiciler,
- ii. Doğrudan iletim sisteminden beslenen tüketiciler,
- iii. Organize sanayi bölge tüzel kişileri.

b. Serbest Olmayan Tüketiciler

Yukarıda da ifade edildiği gibi, bir tüketicinin serbest veya serbest olmayan tüketici olarak nitelendirilmesinde, o tüketicinin tedarikçisini seçme serbestisine sahip olup olmadığına bakılacaktır. Bu nedenle, serbest tüketicileri "*tedarikçisini seçme serbestisine sahip tüketiciler*" diye tanımladığımıza göre, serbest olmayan tüketicileri de normal olarak "*elektriğini yalnızca bölgesindeki tedarikçiden temin etmek zorunda olan tüketiciler*" diye tanımlamak gerekecektir. Ancak kanun koyucu serbest tüketici

---

a) Aynı veya farklı dağıtım bölgelerindeki birden fazla tüketim noktasında aynı tüzel kişiliğin bir önceki takvim yılındaki toplam elektrik enerjisi tüketiminin, serbest tüketici limitini geçmesi,

b) Doğrudan veya dolaylı olarak sermayesinin yarısından fazlası aynı tüzel kişiye ait olan tüzel kişilerin, aynı veya farklı dağıtım bölgelerindeki birden fazla tüketim noktasında bir önceki takvim yılına ait toplam elektrik enerjisi tüketimlerinin serbest tüketici limitini geçmesi ve ikili anlaşmayı tedarikçi ile doğrudan veya dolaylı olarak sermayelerinin yarısından fazlasına sahip olan tüzel kişinin yapması,

c) Bir araya gelerek tek bir tüzel kişilik oluşturan ya da ikili anlaşma yapmak üzere bir tüzel kişiyi yetkilendiren birden fazla tüketicinin bir önceki takvim yılına ait toplam elektrik enerjisi tüketimlerinin serbest tüketici limitini geçmesi, tedarikçi ile söz konusu tüzel kişiliğin ikili anlaşma yapması ve söz konusu tüketicilerin elektrik enerjisi tüketimlerinin ortak sayaçtan ölçülmesi."

²⁹ "İletim sistemine doğrudan bağlı olan tüketiciler"den kasıt; şebekeye doğrudan 380 kV, 154 kV veya 66 kV gerilim seviyesinden ya da iletim şalt sahalarının dağıtım şirketinin kullanımında olmayan orta gerilim barolarından bağlı tüketicilerdir.

kavramını tanımladığı gibi, Kanun’da serbest olmayan tüketici kavramını da ayrıca tanımlama gereği duymuştur. EPK’da “serbest olmayan tüketici” kavramının tanımı şöyle yapılmıştır: “*Serbest olmayan tüketiciler: elektrik enerjisi ve/veya kapasite alımlarını bölgesinde bulunduğu perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi veya perakende satış şirketlerinden yapabilen gerçek veya tüzel kişileri ifade eder.*” (EPK 1/III-20).

Serbest olmayan tüketicinin kanunî tanımına bakıldığında, serbest olmayan tüketici kavramının, serbest tüketici kavramının karşıtı şeklinde tanımlanmadığı ve serbest tüketicilere benzer şekilde, bu tüketicilere de nispi de olsa bir seçim serbestisi verildiği görülmektedir. Gerçekten de Kanun’daki tanıma göre, serbest olmayan tüketiciler elektriklerini bölgelerindeki perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketlerinden temin edebilecekleri gibi, başka herhangi bir perakende satış şirketinden de temin edebileceklerdir.³⁰ Şu hâlde kanun koyucu esasında serbest olmayan tüketicilere de bir dereceye kadar tedarikçi seçme serbestisi tanımış olmaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Kanun’un serbest olmayan tüketicileri tanımlayan bu hükmü pratikte hiçbir zaman uygulanma kabiliyetine kavuşamamış; serbest olmayan tüketiciler baştan beri elektrik enerjilerini yalnızca bölgelerinde bulunan dağıtım şirketlerinden almak zorunda kalmışlardır. Bunun sebebi, söz konusu kanun hükmünün uygulamasının; “Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği”nin geçici 7. maddesinde yer alan “*Perakende satış şirketlerinin serbest olmayan tüketicilere elektrik enerjisi ve/veya kapasite satışına 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren izin verilir.*” şeklindeki bir “yönetmelik hükmüyle” Kanun’a aykırı bir biçimde 1 Ocak 2012 tarihine kadar ertelenmiş olmasıdır.

2. TKHK Kapsamındaki Tüketiciler

Tüketici hukukunun esasını düzenleyen TKHK’da tüketici kavramının tanımı, oldukça dar yapılmıştır. Buna göre “*bir mal veya hizmeti ticarî veya meslekî olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek ya da tüzel kişilere*” tüketici adı verilmektedir (TKHK 3/I-e).

---

³⁰ Ayrıca EPK’nın Geçici 5/I-a-1 hükmünde, “İşletme hakkı özel sektöre devredilmemiş olan ya da sair şekillerde özelleştirilmemiş olan dağıtım bölgelerinde, dağıtım ve perakende satış faaliyetlerinin TEDAŞ tarafından yürütülmesine devam olunur. Ancak, bu bölgelerde özel perakende satış şirketleri de faaliyet gösterebilir.” denilmektedir.

Bu tanıma göre, bir (gerçek veya tüzel) kişinin tüketici olarak nitelendirilebilmesi için, bu kişinin ticarî veya meslekî olmayan amaçlarla hareket etmesi gerekmektedir. Bir mal ya da hizmeti ticarî veya meslekî faaliyetleri için edinen kişi TKHK kapsamında tüketici sayılmamaktadır. Bir mal veya hizmeti kişisel ihtiyaçları dışında, belirli bir mesleğin icrasında ya da belirli bir şeyin üretiminde kullanma veyahut yeniden satma gibi amaçlarla edinen kişinin TKHK kapsamında tüketici olarak vasıflandırılması mümkün değildir. Bu bakımdan örneğin bir tekstil atölyesinin sahibi, atölyede işlenmek üzere satın aldığı kumaşlar yönünden; ya da bir avukat, bürosundaki işlerinde kullanmak üzere satın aldığı bilgisayar, fotokopi makinesi gibi cihazlar bakımından TKHK kapsamında tüketici olarak değerlendirilmemektedir. Keza bu örnekteki atölye sahibi ve avukat, iş yerlerinde kullanmak üzere temin ettikleri elektrik, gaz, telefon, su gibi ihtiyaçları yönünden de TKHK kapsamında tüketici sayılmamaktadır. Zira bütün bu hâllerde mezkûr şahıslar, ticarî ya da meslekî faaliyetlerini ilgilendiren bir işlem yapmaktadır ki, bu durum bunların söz konusu işlemler yönünden TKHK kapsamı dışında tutulmalarını gerektirmektedir.

TKHK, ticarî amaçla hareket eden şahısları tüketici saymadığı için, Türk Ticaret Kanunu (TTK) uyarınca tacir olarak tanımlanan kişiler kural olarak TKHK kapsamında tüketici sayılmamaktadır. Bu kural tüzel kişi tacirler için mutlaklıdır. TTK'nın 21/I hükmü gereğince tüzel kişi tacirlerin, tüm işlemleri ticarî işlem sayılır. Bu nedenle tüzel kişi tacirler, yaptıkları hiçbir işlemde tüketici olarak değerlendirilemez. Gerçek kişi tacirler ise; ancak yaptıkları işlemlerin ticarî işletmeleri ile ilgili olmadığını muhataplarına bildirmeleri ya da yaptıkları işlemin ticarî işletmeleri ile ilgili olmadığını halin icabından anlaşılması durumunda, yalnızca bu işlemler bakımından TKHK kapsamında tüketici sayılabilirler (TTK 21/I). Bunun dışındaki durumlarda, gerçek kişi tacirlerin işlemlerinin de ticarî işlem olması esastır ve bu işlemler yönünden, bunların da TKHK kapsamında tüketici sayılması mümkün değildir.

TKHK, tacirlerin dışında, sermayeden ziyade belirli bir şahsî çalışma ile kazanılan bilgi ve becerilere dayalı olarak faaliyet yürüten “meslek sahipleri”ni de -bunların meslekî faaliyetleri ile ilgili işlemleri yönünden- kapsam dışında tutmakta ve tüketici saymamaktadır.

TKHK'daki tüketici tanımında; gerçek ve tüzel kişilerin ayırt edilmediği, tüm şahısların tüketici olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Şu hâlde, gerçek kişiler gibi, bir mal veya hizmeti ticarî veya mesleki amaçlarla hareket etmeden edinen tüm tüzel kişiler de TKHK kapsamında tüketici sayılacaktır. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi, tüzel kişi tacirler TKHK kapsamında tüketici sayılmadığından, burada kast edilen tüzel kişiler; herhangi bir ticarî işletme işletmeyen dernek ve vakıflar gibi tüzel kişilerdir.

Sonuç itibarıyla TKHK'daki tüm bu hususlar dikkate alındığında, TKHK kapsamındaki tüketici tanımının kısaca, bir mal veya hizmeti ticarî ya da meslekî amaçlar dışında kişisel amaçlarla edinen gerçek ve tüzel kişiyi ifade ettiği anlaşılmaktadır. TKHK'daki bu "tüketici" tanımın, EPK'daki "tüketici" tanımıyla örtüşmediği görülmektedir. EPK'daki tüketici kavramı herhangi bir amaç ayrımı gözetmeksizin, her ne amaçla olursa olsun elektriği son kullanıcı olarak kullanan tüm tüketicileri ifade etmektedir. Oysa tüketicilerin korunması ile ilgili hususları düzenleyen TKHK; tüketici tanımında, kullanıcının bir mal ve ya hizmeti edinmesindeki amacı önemsemekte, herkesi tüketici saymamaktadır. Şu hâlde EPK'da elektrik tüketicisi olarak tanımlanan tüketicilerin tamamının, TKHK kapsamında da tüketici olduğunu söylemek mümkün değildir. TKHK uyarınca tüketici sayılacak olan elektrik kullanıcıları, yalnızca elektriği ticarî ve mesleki olmayan amaçlarla edinen elektrik tüketicileridir.

TKHK kapsamında tüketici sayılan elektrik kullanıcılarının büyük ölçüde mesken abone grubundaki elektrik tüketicilerinden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Mesken abone grubundaki tüketicilerin tükettikleri elektriğin ticarî veya meslekî amaçlar için kullanılmadığı açıktır. Bu nedenle, bunların TKHK kapsamında tüketici olduklarına şüphe bulunmamaktadır.

Sanayi sicil belgesine sahip sanayi tesislerinin dâhil olduğu sanayi abone grubundaki elektrik kullanıcılarının TKHK kapsamında tüketici sayılmaması gerekir. TTK'nın 3. 11. ve 12. maddeleri uyarınca sınaî faaliyetler ticarî işlerden sayıldığından, bu tesislerin tükettiği elektrik de ticarî amaçlı addedilmeli ve dolayısıyla sanayi abone grubundaki elektrik kullanıcıları TKHK kapsamında tüketici kabul edilmemelidir.

Ticarethane abone grubundaki elektrik tüketicilerin de ilk bakışta, tıpkı sanayi abone grubu tüketicileri gibi, TKHK kapsamında tüketici sayılmayacağı söylenebilir. Ancak ticarethane abone grubunun tanımlandığı “21 Dağıtım Şirketi için Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar”da, bu abone grubunun çok geniş tanımlandığı ve adeta bir “torba” abone grubu teşkil ettiği görülmektedir.³¹ Öyle ki, bu abone grubu içerisinde, dernekler ve vakıflar gibi TKHK kapsamında tüketici sayılabilecek elektrik kullanıcıları da sayılmıştır. Tüm bu elektrik kullanıcılarının TKHK kapsamında tüketici olup olmadığına tek tek değinilmeyecek olup, bunların tüketici sayılıp sayılmayacağı hususu yukarıdaki tüketici sayılmaya bağlanan koşullara ilişkin açıklamalar çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Diğer bir abone grubunu oluşturan tarımsal sulama abone grubundaki elektrik tüketicileri, ziraî amaçlı faaliyetleri nedeniyle elektrik tüketen grubu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan kullanıcıların da kategorik olarak TKHK kapsamında tüketici oldukları veya olmadıkları söylenemez.³² Burada ziraî faaliyetin mesleki ya da ticarî amaçlı olarak yapılıp yapılmadığına bakılmalı, bu gruptaki her bir elektrik kullanıcısının TKHK kapsamında tüketici sayılıp sayılmayacağına buna göre karar verilmelidir.

Nihayet aydınlatma abone grubundaki elektrik tüketicilerini ise; cadde, sokak, park, bahçe gibi yerlerin aydınlatılmasından sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları oluşturmaktadır.³³ Yargıtay 13. Hukuk Dairesi, bir kamu kurumu olan üniversite rektörlüğünü, rektörlüğün yaptığı işlemi ticarî ve meslekî olmayan amaçlar dışında mal ve hizmet edinimi kapsamına girmediği gerekçesiyle, TKHK’nın amacı dışında kaldığını ifade ederek tüketici saymamıştır.³⁴ Dolayısıyla benzer şekilde; cadde, sokak, park, bahçe gibi yerlerin aydınlatılmasından sorumlu olan aydınlatma abone grubuna

---

³¹ Bkz. Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun 29.12.2010 tarihli ve 3002 sayılı kararı ile kabul edilen “21 Dağıtım Şirketi için Tarife Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar”, 1/B hükmü, <http://www.epdk.org.tr/web/elektrik-piyasasi-dairesi/ulusal-tarifeler> (12.01.2012).

³² Aynı yönde bkz. İ. Yılmaz Aslan, Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Bursa 2006, s. 6.

³³ Aydınlatma ile ilgili sorumlu kurum ve kuruluşlar EPK’nın geçici 17. maddesinde düzenlenmektedir. Ayrıca konu hakkında 10.07.2009 tarihli ve 27284 sayılı Resmî Gazete’de Elektrik Piyasası Aydınlatma Yönetmeliği yayımlanmıştır.

³⁴ “Bir hukukî işlemin 4077 sayılı yasa kapsamında kaldığının kabul edilmesi için yasanın amacı içerisinde taraflar arasında mal ve hizmet satışına ilişkin bir hukukî işlemin olması gerekir. Somut uyuşmazlıkta davalı Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğünü tüketici olarak kabul etmek mümkün değildir. Bu durumda taraflar arasındaki uyuşmazlığın Tüketicinin Korunması Hakkındaki kanun kapsamında kalmadığının kabulü gerekir. Bu nedenle ve dava olunan miktara göre davaya bakmaya Asliye Hukuk Mahkemesi görevlidir.” Yargıtay 13. HD., 15.06.2005, E. 2006/4061, K. 2005/10142.

mensup kamu kurum ve kuruluşlarının da TKHK kapsamında tüketici sayılamayacağı söylenebilir.

C. TEDARİKÇİLER

Elektrik piyasasında tüketicilerin karşısında, onlara elektrik temin eden “tedarikçiler” yer alır. EPK’da tedarikçilerin tanımı, “ *Tedarikçi: Elektrik enerjisi ve/veya kapasite sağlayan üretim şirketleri, otoprodüktörler, otoprodüktör grupları, toptan satış şirketleri ve perakende satış lisansına sahip şirketleri ifade eder.*” şeklinde yapılmıştır (EPK 1/III-18). Bu tanımda, elektrik enerjisi ve/veya kapasitesi sağlayan tedarikçilerin 5 grup altında toplandığı görülmektedir: i) üretim şirketleri, ii) otoprodüktörler, iii) otoprodüktör grupları, iv) toptan satış şirketleri ve v) perakende satış şirketleri. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, 09.07.2008 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 5784 sayılı Kanun’un bir hükmüyle EPK’ya geçici 16. madde olarak sonradan eklenen hüküm çerçevesinde, artık otoprodüktör grubu lisansı verilmeyeceği ve mevcut lisans sahiplerinin lisanslarının da 30.06.2009 tarihine kadar sonlandırılarak yerine üretim lisansı ile verileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla artık otoprodüktör grupları diye bir tedarikçi sınıfı mevcut değildir.

Aşağıda elektrik piyasasında faaliyet gösteren tedarikçiler tek tek incelenmiştir. Ancak bu yapılırken, gösterdikleri elektrik üretim faaliyeti itibariyle ile birbirine benzeyen “üretim şirketleri” ile “otoprodüktörler”, “üretim şirketleri” başlığı altında beraber ele alınmıştır.

1. Üretim Şirketleri

Üretim şirketleri, EPK’da “...*elektrik üretimi ve ürettiği elektriğin satışı ile iştigal edebilen tüzel kişiler.*” olarak tanımlanmıştır. EPK’da, ayrıca üretim faaliyetinin tanımı da yapılmıştır. Buna göre üretim, “*enerji kaynaklarının, elektrik üretim santrallerinde elektrik enerjisine dönüştürülmesi*”dir (1/III-11). Üretim faaliyeti, esas olarak üretim lisansı sahibi üretim şirketleri tarafından yürütülür (EPK 3/I-c-1).

Üretim şirketleri dışında, temelde kendi elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla elektrik üreten “otoprodüktör”ler ile katılımcılarının elektrik ihtiyacını karşılamak

amacıyla “OSB tüzel kişilikleri”³⁵ de elektrik üretimi faaliyetinde bulunabilirler (EPK 2/IV-a-3; 2/IV-g). Ayrıca bunlar içerisinde otoprodüktörler, bir takvim yılı içerisinde lisanslarına derç edilen yıllık ortalama elektrik enerjisi üretim miktarının % 20’sini piyasada satabilirler (EPK 2/IV-a-3).³⁶ Otoprodüktörler ile üretim lisansı sahibi OSB tüzel kişilikleri, her ne kadar EPK’da “üretim şirketleri” kavramının tanımına dâhil edilmemiş ise de, bu tez kapsamında “üretim şirket(ler)i” kavramı, bunları da kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

Üretim şirketleri, ürettikleri elektrik enerjisini; toptan satış şirketlerine, perakende satış şirketlerine ve dağıtım şirketlerine toptan satış yöntemi ile satabileceği gibi, serbest tüketicilere perakende olarak da satabilirler.

2. Toptan Satış Şirketleri

Toptan satış şirketleri EPK’da, “ *Elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin, toptan satılması, ithalatı, ihracatı, serbest tüketicilere satışı ve ticareti faaliyetleri ile iştegal edebilen tüzel kişiler.* ” şeklinde tanımlanmıştır (EPK 1/III-23). Toptan satış faaliyetinin kanunî tanımı ise “*elektriğin tekrar satışı için satışı*” şeklinde yapılmıştır (EPK 1/III-14). Toptan satış faaliyeti, elektrik piyasalarının serbestleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan faaliyet türlerinden biridir. Toptan satış faaliyeti, EPDK’dan toptan satış lisansı alan toptan satış şirketleri tarafından yürütülür. Toptan satış şirketleri, toptan satış lisansında belirtilmek kaydıyla, elektrik ithalat ve ihracatı faaliyetinde de bulunabilirler (EPK 3/I-c-4).

Toptan satış şirketleri tekrar satış için satın aldıkları elektrik enerjisini, toptan olarak satabileceği gibi perakende satış usulüyle de satabilirler (EPK 1/III-23).

---

³⁵ Ancak bugüne değin OSB üretim lisansı alan herhangi bir OSB tüzel kişiliği olmamıştır. Bkz. <http://www2.epdk.org.tr/lisans/elektrik/lisansdatabase/verilenosburetim.asp>, (12.06.2012).

³⁶ Arz güvenliği açısından ihtiyaç duyulduğu takdirde Kurul, bu oranı artırmaya yetkilidir (EPK 2/IV-a-3). Nitekim Kurul, 2012 yılı için bu oranı % 40 olarak belirlemiştir. Bkz. 27.12.2011 tarihli ve 3584/35 sayılı Kurul Kararı, http://www.epdk.gov.tr/documents/elektrik/mevzuat/kurul_karar/elektrik/Elk_Krl_Elk_3584_35.doc (05.05.2012).

3. Perakende Satış Şirketleri

Perakende satış şirketleri EPK’da, “*Elektrik enerjisinin ve/veya kapasitenin ithalatı ve iletim sistemine doğrudan bağlı olanlar dışındaki tüketicilere perakende satışı ve/veya tüketicilere perakende satış hizmeti verilmesi ile iştigal edebilen tüzel kişiler.*” şeklinde tanımlanmıştır (EPK 1/III-24). Perakende satış şirketlerinin yürüttüğü perakende satış faaliyeti, “*elektriğin tüketicilere satışı*”nı ifade eder (EPK 1/III-15). Perakende satış faaliyeti de tıpkı toptan satış faaliyeti gibi, elektrik piyasalarının serbestleştirmeyle birlikte ortaya çıkmıştır. Perakende satış şirketleri, herhangi bir bölge sınırlaması olmaksızın perakende satış faaliyetinde bulunabilirler (EPK-3/I-c-5). Perakende satış şirketleri tüketicilere, elektrik satmanın yanında, sayaç okuma ve faturalama gibi perakende satış hizmetleri de sunarlar (EPK 1/III-16). Perakende satış şirketleri ayrıca, lisanslarında belirtilmek kaydıyla, dağıtım gerilimi seviyesinden elektrik ithalatı faaliyetinde de bulunabilirler (EPK 3/I-c-5).

Perakende satış şirketleri, satın aldıkları elektrik enerjisini ancak perakende olarak satabilirler. Bu kapsamda perakende satış şirketleri EPK’ya göre, serbest tüketicilere satış yapabildikleri gibi, serbest olmayan tüketicilere de satış yapabilirler (EPK-1/III-20).

Perakende satış şirketleri ile ilgili olarak şu hususu vurgulamak gerekir ki, bugüne kadar perakende satış lisansını yalnızca dağıtım şirketleri almıştır. 21 dağıtım şirketi haricinde, perakende satış lisansı alan başka herhangi bir tüzel kişi yoktur. Bu kapsamda dağıtım şirketleri bir yandan sahip oldukları dağıtım lisansı ile dağıtım faaliyeti yürütürken; diğer yandan da perakende satış lisansları ile perakende satış ve perakende satış hizmeti faaliyetlerini yürütmektedirler.³⁷

D. TÜKETİCİLER İLE TEDARİKÇİLER ARASINDAKİ SÖZLEŞMELER

Elektrik piyasasında tüketiciler ile tedarikçiler arasında yapılan sözleşmeler iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri “*ikili anlaşma*” diğeri ise “*perakende satış sözleşmesi*”dir.

---

³⁷ Ancak, dağıtım şirketleri perakende satış (ve üretim) 01.01.2013 tarihinden itibaren ayrı tüzel kişilikler altında yürütmek zorunda olacaklardır (EPK-3/I-c-3).

Gerek ikili anlaşmaların gerekse perakende satış sözleşmelerinin konusunu elektrik enerjisinin alım ve satımı oluşturur. İki sözleşme arasındaki en temel fark, bu sözleşmelere düzenleyici (*regulatory*) kurallar ile müdahale edilip edilmediğine göre ortaya çıkmaktadır. İkili anlaşmalar, tamamen bu sözleşmeyi yapan tarafların hür iradelerine bağlı olarak yapılırken; perakende satış sözleşmeleri sıkı düzenleyici kurallara bağlı kalınarak yapılmaktadır. Bu noktada tezimizin konusu ile ilgili olarak şu hususu vurgulamak gerekir ki, tedarikçi seçme hakkını kullanan tüketicilerin yaptığı elektrik enerjisi alım-satımını konu edinen sözleşmeler, ikili anlaşmalar olarak nitelenir. Tedarikçi seçme hakkına sahip olmayan ya da sahip olsa bile bundan doğan hakkını fiilen kullanmayan tüketicilerin yaptığı sözleşmeler ise perakende satış sözleşmeleridir.

İkili anlaşmaların ve perakende satış sözleşmelerinin hukukî niteliklerinin ne olduğu konusu tezimiz kapsamına girmediği için, burada bunlara ilişkin bir değerlendirmede bulunulmayacaktır.³⁸ İkili anlaşma ve perakende satış sözleşmesi konuları aşağıda ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

1. İkili Anlaşma

EPK’da ikili anlaşmaların tanımını da yer verilmiştir. Buna göre ikili anlaşmalar, “*gerçek ve tüzel kişiler arasında özel hukuk hükümlerine tabi olarak, elektrik enerjisi ve/veya kapasitenin alınıp satılmasına dair yapılan ve Kurul onayına tabi olmayan ticari anlaşmaları*” ifade eder (EPK 1/III-41). Tanımdan da anlaşılacağı üzere; ikili anlaşmalar, herhangi bir makamın onayı veya müdahalesine yer olmaksızın tamamen anlaşmanın taraflarının hür iradeleri ile yapılmakta ve özel hukuk hükümlerine tâbi olmaktadır. Buna göre taraflar ikili anlaşmada, satılan enerjinin miktarını, bedelini, ifa zamanını, ifa yerini vs. serbestçe belirleyebilmektedir. Tezimizin konusu bakımından ikili anlaşmaların taraflarını ise bir tarafta tedarikçiler, diğer tarafta da serbest tüketiciler oluşturmaktadır.³⁹

---

³⁸ Bu sözleşmelerin hukukî niteliklerinin ne olduğu konusunda doktrinde çeşitli görüşler vardır. Bu sözleşmelerin hukukî niteliğini satım sözleşmesi, karışık muhtevalı ya da sui generis sözleşme olduğu yönündeki görüşler için bkz. Mustafa Yavuz, Elektrik Piyasası Kanunu’nun Öngördüğü Hukuki Rejim ve Elektrik Tedarik Sözleşmeleri -Özellikle İkili Anlaşma, İstanbul 2011, s. 159 vd., 211 vd.; Hasan Ayrancı, Enerji Sözleşmeleri, Ankara 2010, s. 147 vd.

³⁹ İkili anlaşmalar sadece, tedarikçiler ile tüketiciler arasında yapılmaz. İkili anlaşmalar karşılıklı olarak iki tedarikçi arasında da yapılabilir. İkili anlaşmaları, perakende satış sözleşmelerinden ayıran bir diğer

2. Perakende Satış Sözleşmesi

İkili anlaşmaların aksine, perakende satış sözleşmesinin tanımına EPK’da yer verilmemiştir. Perakende satış sözleşmeleri Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği’nde tanımlanmıştır. Buna göre perakende satış sözleşmesi, *“bağlantı anlaşması mevcut olan kullanım yeri için, perakende satış lisansı sahibi tüzel kişi ile müşteriler arasında Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, elektrik enerjisi ve/veya kapasite temini ile hizmet alımına yönelik olarak yapılan ticari faaliyetlere ilişkin koşul ve hükümleri kapsayan sözleşmeyi”* ifade etmektedir (EPMHY 4/I-23). Tanımdan anlaşılacağı üzere, perakende satış sözleşmeleri sıkı düzenlemelere tâbi sözleşmelerdir. Perakende satış sözleşmeleri her şeyden önce Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği hükümlerine tâbi olarak yapılmaktadır. Bir başka anlatımla, perakende satış sözleşmesinde sözleşmenin bedele ilişkin şartları, Elektrik Piyasası Tarifeler Yönetmeliği çerçevesinde EPDK tarafından onaylanan perakende satış tarifelerine göre belirlenmekte; taraflar sözleşmenin bedelini serbestçe belirleyememektedir. Bundan başka, perakende satış sözleşmesi Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği ve Elektrik Piyasasında Perakende Satış Sözleşmesi Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ hükümleri uyarınca düzenlenmekte ve bu sözleşmeler perakende satış lisansına sahip tüzel kişilerce tip sözleşme olarak hazırlanmaktadır. Bu yönüyle, tüketicilerin yalnızca imza etmekle yetindiği bu sözleşmelerin, bir iltihakî (katılım) sözleşme olduğu da söylenebilir. İkili anlaşmalardan farklı olarak, perakende satış sözleşmelerinin taraflarının kimlerden oluşacağı dar bir biçimde belirlenmiştir. Perakende satış sözleşmesinin satıcı tarafında yalnızca perakende satış lisansına sahip tüzel kişiler yer alabilmektedir. Sözleşmenin alıcı tarafında ise serbest ve serbest olmayan tüketiciler bulunmaktadır.

E. TEDARİKÇİ SEÇME PROSEDÜRÜ

1. Genel Olarak

Yukarıdaki başlıklarda, Türkiye elektrik piyasasında tüketicilerin serbest ve serbest olmayan tüketicilerden oluştuğu; bunların karşısında, onlara elektrik enerjisi

---

fark da budur; zira perakende satış sözleşmeleri sadece tedarikçiler (perakende satış şirketleri) ile tüketiciler arasında yapılabilir. Aynı yönde bkz. Mustafa Yavuz, s. 211.

temin eden tedarikçilerin bulunduğu ve söz konusu tüketiciler ile tedarikçilerin ikili anlaşmalar ve perakende satış sözleşmeleri yoluyla birbirleri ile hukukî işlemler yaptıkları ifade edilmiş ve bunlara ilişkin konular işlenmişti. Bu başlık altında ise, tezimizin doğrudan esasını ilgilendiren bir konuyu, serbest tüketiciler ile tedarikçilerin ikili anlaşma yaparak gerçekleştirdikleri tedarikçi seçme hadisesine ilişkin prosedürler incelenecektir.

Tedarikçi seçme işlemi ilk bakışta, tüketici ile tedarikçi arasında yalnızca bir ikili anlaşmanın yapılması ile biten sade ve basit bir süreç gibi görünüyordur olabilir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, tüketici ile tedarikçinin birbirleri ile bir ikili anlaşma yapma hususunda mutabakata varmaları, bu sürecin yalnızca ilk adımıdır. Bir ikili anlaşma yapmak ya da ileride bir ikili anlaşma yapmak konusunda mutabakata varmak ile başlayan tedarikçi seçme süreci, içerisinde birçok farklı tarafın da bulunduğu karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle tedarikçi seçme süreci, bir ikili anlaşma imzalanmasından öte, başka birçok işlemin de yapılmasını gerektiren karmaşık bir süreçtir.

Bu çevrede tüketicilerin tedarikçi seçme sürecinin, dört farklı boyutu olan bir süreç olduğunu ifade etmek gerekir. Bu sürecin birinci boyutu, tüketicinin yeni tedarikçisi ile ilgili iken; ikinci boyutu, piyasa işletmecisi ile ilgili; üçüncü boyutu, tüketicinin bağlı olduğu şebekeyi işleten dağıtım şirketi veya iletim şirketi ile ilgili ve nihayet dördüncü boyutu da tüketicinin mevcut tedarikçisi ile ilgilidir.

Tedarikçi seçme sürecinin, tüketicinin yeni tedarikçisi ile ilgili boyutu, tüketici ile bu tedarikçi arasında enerji alım-satımını konu edinen bir ikili anlaşma yapılması hakkındadır. Tedarikçi seçme süreci, tüketici ile yeni tedarikçi arasında ikili anlaşma yapmak konusunda bir mutabakata varılması ile başlar. Tüketici ile yeni tedarikçi, ikili anlaşma yapma hususunda mutabakata vardıklarında, artık tedarikçi seçme süreci başlamış demektir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, tüketici ve tedarikçinin bu konuda bir mutabakata varması hususu da öyle bir anda gelişen bir olay değildir. Gerek tüketici, gerekse tedarikçi bu aşamaya gelmeden evvel çeşitli evrelerden geçmek durumundadır. Tüketici açısından bakıldığında; tüketici, piyasada kendisi için en uygun teklifi sunacak olan tedarikçiyi bulma arzusundadır. Tedarikçi penceresinden bakıldığında ise; tedarikçi de, piyasada kendini en iyi şekilde tanıtmaya, pazar payını

büyütme ve mümkün olduğu kadar daha çok tüketiciyi portföyüne dâhil etme hedefindedir. Neticede bu iki taraf, herhangi bir şekilde bir araya gelerek bir ikili anlaşma yapmak hususunda mutabakata vardıklarında, tedarikçi seçme sürecini de başlatmış olmaktadır.

Tedarikçi seçme sürecinin ikinci boyutunu ise piyasa işletmecisi ve onun yönettiği organize toptan satış piyasaları ile ilgili iş ve işlemler oluşturur. Tedarikçi seçme işlemi her ne kadar esas olarak perakende satış piyasasını ilgilendiren bir konu ise de; bu işlemin, organize elektrik toptan satış piyasası üzerinde de önemli sonuçları vardır. Organize toptan satış piyasaları, esas itibarıyla tedarikçilerin birbirleri ile elektrik enerjisi ticaretinde bulundukları platformlardır. Bu piyasalarda tedarikçiler, birbirleri ile karşılıklı olarak sözleşme yapmaksızın enerji ticaretinde bulunurlar. Bu yönüyle bu piyasalar, bir borsa gibi işler ve bu nedenle de bu piyasalarda, bu piyasaları yöneten ve bunlara ilişkin işlemlerin malî uzlaştırmasını gerçekleştiren bir piyasa işletmecisine ihtiyaç duyulur. Piyasa işletmecisi, ilgili uzlaştırma dönemleri⁴⁰ için tedarikçilerden⁴¹ gelen alım ve satım teklif miktar ve fiyatlarını karşılaştırarak, arz ve talebin kesiştiği noktada piyasayı kapatır (*clearance*). Arz ve talebin kesiştiği noktada oluşan fiyat, “piyasa fiyatı”nı oluşturur. Oluşan bu piyasa fiyatı, piyasa işletmecisi tarafından tüm taraflara duyurulur ve tüm alıcılar ile satıcılar arasında geçerli olacak tek fiyat olarak kabul edilir. Buna göre alıcılar, kesinleşen alım miktarlarının karşılığı olan piyasa fiyatı üzerinden hesaplanan bedeli, piyasa işletmecisine öder. Piyasa işletmecisi de daha sonra alıcılardan topladığı bu parayı, satım miktarlarına göre satıcılara dağıtır. Piyasa işletmecisi böylelikle, tedarikçilerin borçlu ve alacaklı oldukları tutarların tahsili ve ödenmesi hususunda aracılık yaparak malî uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmiş olur.

Piyasa işletmecisinin, yönettiği organize toptan satış piyasasında sağlıklı bir malî uzlaştırma sistemi oluşturabilmesi için, o piyasadaki tedarikçiler arasındaki alım-satım işlemlerini bilmesi gerektiği gibi, o piyasada hangi tüketicinin hangi tedarikçiden ne miktarda enerji aldığını da tespit edebiliyor olması gerekir. Uzlaştırma işlemlerini gerçekleştiren piyasa işletmecisi, tam ve doğru bir hesaplama yapabilmek için, her bir uzlaştırma döneminde hangi tedarikçinin hangi tüketicilere fiilen ne miktarda enerji

---

⁴⁰ Uzlaştırma dönemi, uzlaştırma işlemleri için esas alınan zaman dilimlerini ifade eder. Türkiye elektrik piyasasında uzlaştırma dönemleri saatliktir; bir gün içerisinde 24 ayrı uzlaştırma dönemi vardır.

⁴¹ Tedarikçiler, piyasada hem alıcı hem de satıcı olarak teklifte bulunabilirler.

sattığını bilmek zorundadır. Zira tedarikçiler, organize toptan satış piyasasında ticaret yaparken, esasında portföylerinde yer alan tüketiciler için enerji-alışverişinde bulunurlar. Bu yönüyle, tedarikçiler portföylerinde bulunan tüketicilerin tüketecekleri enerjinin miktarını tahmin etmek ve organize toptan satış piyasasında bu tahminlerine göre işlem yapmak durumundadırlar. Şayet tedarikçiler, portföylerinde bulunan tüketicilerin tüketimlerini iyi tahmin edemez ve bu nedenle piyasada tüketicilerinin tüketimlerinden daha az veya daha çok elektrik enerjisi için işlem yaparlarsa dengesizliğe düşmüş olurlar ve buna ilişkin olarak da, kendilerine piyasa işletmecisi tarafından fatura edilen bir maliyete katlanmak zorunda kalırlar.⁴² İşte piyasa işletmecisi; tedarikçilerin, tüketicilerin tüketimleri dolayısıyla düştüğü dengesizliklere ilişkin bu hesaplamaları tam ve doğru bir biçimde yapabilmek için, piyasada hangi tüketicinin hangi tedarikçi ile anlaşmasının bulunduğunu bilmek zorundadır. Bu nedenle; tedarikçiler, elektrik satışı hususunda ikili anlaşma yaptıkları tüketicileri ve bu tüketicilerin sayaçlarını piyasa işletmecisi nezdinde kayıt ettirmek durumundadırlar. Eğer piyasa işletmecisi nezdinde böyle bir kayıt gerçekleştirilmez ise, piyasa işletmecisi tüketicinin tedarikçisini seçmiş olduğundan haberdar olamayacağı için, tüketici ile tedarikçi arasında yapılan ikili anlaşma fiiliyatta bir hüküm ifade etmeyecektir.

Tedarikçi seçme sürecinin üçüncü boyutunu da tüketicinin bağlı olduğu elektrik şebekesini işleten dağıtım şirketi veya iletim şirketi ile ilgili iş ve işlemler oluşturmaktadır. Tüketicinin bağlı olduğu şebekeyi işleten dağıtım/iletim şirketi, tüketicinin sayacını periyodik olarak okumak zorundadır.⁴³ Piyasa işletmecisi tarafından yürütülen organize toptan satış piyasasındaki malî uzlaştırma işlemlerinin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi, tüketicinin sayaç değerlerinin ilgili dağıtım/iletim şirketi tarafından belirli aralıklarla okunması ve okunan bu değerlerin piyasa işletmecisine

---

⁴² Sally Hunt, s. 224.

⁴³ Sally Hunt, tüketici sayaçları ile ilgili hizmetlerin bazı ülkelerde rekabete açıldığı ve bu hizmetlerin dağıtım şirketleri dışında başka kişilere de gördürülebildiğini belirtmekle beraber, bu işin dağıtım şirketlerinin tekeline bırakılmasının en doğru çözüm olacağı kanaatindedir. Yazara göre, sayaç okuma işlerinin, özellikle perakende satış şirketlerine bırakılmaması gerekir. Perakende satış şirketi, tüketici sayacını olduğundan daha düşük bir değerde okumak konusunda kendisi açısından bir menfaat görebilir. Böyle bir durumda, tüketiciden daha az bir bedel tahsil edeceği dikkate alınarak, perakende satış şirketinin bu işten zararlı çıkacağı düşünülmemelidir. Perakende satış şirketi, sayacın olduğundan daha az okunduğu durumda bir zarar etmez. Zira bu durumda perakende satış şirketi, söz konusu tüketici için spot piyasadan da daha az elektrik satın almış gözükecek ve oraya gerçekte ödemesi gerekenden daha az bir bedel ödeyecektir. Özellikle spot piyasada fiyatların yükseldiği dönemlerde, bu tip vakaların gerçekleşme ihtimali yüksektir. Tüketici sayaçlarını böyle dönemlerde perakende satış şirketleri okursa, olduğundan daha düşük bir değerde okunan sayaçlar tamamen dağıtım şirketinin “kayıp” hanesine yazılacak ve dağıtım şirketi bu işten büyük zarar görecektir. Bkz. Sally Hunt, s. 226 vd.

bildirilmesine bağlıdır. Diğer taraftan, dağıtım/iletim şirketi, tüketici sayaçlarını yalnızca belirli periyotlarda okumaz; dağıtım/iletim şirketi tüketicinin sayacını, tüketicinin tedarikçisini değiştireceği durumlarda, tedarikçi değiştirme tarihinde de okumak zorundadır. Bu okuma tüketicinin önceki tedarikçisi için son okuma, yeni tedarikçisi için de ilk okuma olarak kabul edilir ve bu tedarikçilerin tüketiciye gönderecekleri (son ve ilk) faturalarda bu değerler baz alınır. Tüm bu nedenlerle, tüketicinin bağlı olduğu şebekeyi işleten dağıtım/iletim şirketinin buradaki fonksiyonu çok önemlidir.

Bundan başka tüketicinin bağlı olduğu şebekeyi işleten dağıtım/iletim şirketi, tüketicilerin tedarikçi seçme sürecinde, tüketici sayaçlarının ilgili mevzuata uygun olup olmadığının kontrolü ve ilgili mevzuata uygunluğunun sağlanması hususunda da önemli bir görev icra eder. Tedarikçisini seçmek isteyen tüketicilerin belirli özellikleri haiz sayaçları kullanmaları gerekiyor ise, tedarikçi seçme sürecinde bunun kontrolünü, tüketicinin bağlı olduğu elektrik şebekesini işleten dağıtım/iletim şirketinin gerçekleştirmesi gerekir. Bu bağlamda özellikle organize toptan satış piyasasının saatlik uzlaştırma dönemleri bazında çalıştığı dikkate alındığında, tüketimleri belirli miktarı aşan tüketicilerin saatlik olarak uzaktan okunabilen sayaçlara sahip olması gerekebilmektedir. Bu nitelikte sayaçlara sahip olması gereken tüketicilere bu sayaçları temin edecek olan kuruluş ise ilgili dağıtım/iletim şirkettir. Dağıtım/iletim şirketi, saatlik olarak uzaktan okunabilen sayaç kullanma zorunluluğu bulunmayan tedarikçisini seçmiş tüketicilerde ise, yük profili uygulaması yapmak zorundadır. Organize toptan satış piyasasındaki uzlaştırma işlemleri saatlik bazda yapıldığından, sayaçları saatlik olarak okunamayan tüketicilerin aylık toplam tüketimlerinin, o aydaki saatlere (≈ 720 saat) dağıtılması gerekir ki, buna yük profili uygulaması denir.⁴⁴ Tedarikçisini seçen tüketicilere ilişkin yük profili uygulamasını da ilgili dağıtım/iletim şirketi gerçekleştirdiği nazara alındığında, dağıtım/iletim şirketinin tedarikçi seçme sürecinde ne denli önemli bir fonksiyon icra ettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

---

⁴⁴ Sally Hunt, s. 228. Yük profili uygulaması, benzer tüketim alışkanlıklarına sahip tüketiciler arasından seçilen bir grup numuneye ilişkin saatlik bazdaki tüketimlerinin, benzer tüketim alışkanlığına sahip tüm diğer tüketicilere teşmil edilmesi ile yapılmaktadır. Yük profillerine ilişkin ayrıntılar hakkında bkz. “Elektrik Piyasası Dengeleme Ve Uzlaştırma Yönetmeliği Uyarınca Uzlaştırma Hesaplamalarında Kullanılacak Profil Uygulamasına İlişkin Usul Ve Esaslar”, 11.06.2009 tarihli ve 27255 sayılı Resmi Gazete ile 14.06.2011 tarihli ve 27964 sayılı Resmi Gazete.

Nihayet tedarikçi seçme sürecinin dördüncü boyutunu da tüketicinin mevcut tedarikçisi ile ilgili iş ve işlemler oluşturmaktadır. Tüketicinin mevcut tedarikçisi ile olan sözleşmesindeki bazı kayıtlar, tüketicinin tedarikçisini değiştirmesine engel olabilmektedir. Örneğin tüketicinin mevcut tedarikçisi ile olan sözleşmesi belirli süreli bir sözleşme ise ve henüz süresi sona ermemiş ise, bu sözleşme tüketicinin tedarikçisi seçme önünde bir engel oluşturabilir. İşte bu gibi nedenlerle, tedarikçi seçme işlemlerinde tüketicinin mevcut tedarikçisi de bu süreçte bir pay sahibidir.

Bu çerçevede burada yapılan açıklamalar doğrultusunda aşağıda DUY kapsamında düzenlenen tedarikçi değiştirme prosedürü konusu incelenecektir. DUY’da tedarikçi seçme prosedürü, tedarikçisini ilk defa seçen tüketiciler; daha önce en az bir defa tedarikçisini seçen tüketiciler ve diğer hâller ile ilgili olmak üzere ayrı ayrı düzenlenmiş olduğundan, biz de bu konuyu aşağıda DUY’un düzenlemesine paralel olarak üç ayrı başlık altında inceleyeceğiz.

2. Farklı İhtimallere Göre Tedarikçi Seçme Prosedürleri

Yukarıda da ifade edildiği gibi, tüketici ile tedarikçi arasında ikili anlaşma yapmak hususunda mutabakata varılması ile başlayan tedarikçi seçme süreci, içerisinde birçok farklı tarafın bulunduğu karmaşık bir yapıya sahiptir. Tedarikçi seçme müessesesinin geliştirilebilmesi için, bu denli karmaşık bir yapı arz eden bu sürecin, olabildiğince basitleştirilmesine ihtiyaç vardır.

Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme prosedürünün basitleştirilmesi için, bu süreçteki hemen hemen tüm işlemlerin elektronik ortamda bir bilgisayar yazılımı üzerinden yapılması öngörülmüştür. Tedarikçi seçme işlemlerinin gerçekleştirildiği bu yazılıma “Piyasa Yönetim Sistemi (PYS)” adı verilmektedir. DUY’da, PYS “*Dengeleme mekanizması ve uzlaştırmaya ilişkin işlemlerin yürütülmesi amacıyla, Piyasa İşletmecisi, sistem işletmecisi, piyasa katılımcıları ve sayaçların okunmasından sorumlu iletim ve dağıtım lisansı sahibi tüzel kişilerin kullanımına sunulan ve küçük istemci yapısında çalışan uygulamaları ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır (DUY 4/I-kkk). PYS, tedarikçi seçme prosedürünü oldukça basitleştirmektedir. Bu sistem sayesinde tedarikçi seçme süreci içerisinde bulunan bütün taraflar, birbirlerini görmeden uzaktan tüm işlemleri gerçekleştirebilmektedir. Bu süreçte PYS dışında kalan tek husus,

tüketicinin ikili anlaşma yapabileceği bir tedarikçi bulmasıdır. Bunun sonrasındaki işlemler, esas itibarıyla PYS kanalıyla gerçekleştirilmektedir.

PYS kanalıyla yürütülen tedarikçi seçme prosedürleri DUY'da çeşitli olasılıklara göre ayrı ayrı düzenlenmiştir. DUY'da tedarikçi seçme prosedürleri, tedarikçisini ilk defa seçen tüketiciler; daha önce en az bir defa tedarikçisini seçen tüketiciler ve diğer hâller ile ilgili olmak üzere ayrı ayrı düzenlenmiş olduğundan, biz de bu konuyu aşağıda DUY'un düzenlemesine paralel olarak üç ayrı başlık altında inceleyeceğiz.

a. Tüketicinin Tedarikçisini İlk Defa Seçmesi Hâli

Tüketicinin tedarikçisini ilk defa seçmesi hâli iki şekilde söz konusu olabilmektedir. Bunlardan ilki, tüketicinin mevcut tedarikçisi olan perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketinden (yerleşik tedarikçi) ayrılarak başka bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapmasıdır. İkincisi ise, tüketicinin mevcut tedarikçisi olan perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi ile arasındaki sözleşmeyi (perakende satış sözleşmesini) sonlandırarak, yine aynı perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi ile yeni koşullarda bir ikili anlaşma yapmasıdır.

Bu çerçevede, bir tedarikçi seçme işleminin başlayabilmesi için öncelikle, tüketicinin ikili anlaşma yapabileceği yeni bir tedarikçi⁴⁵ bulması ve onunla ikili anlaşma yapmak hususunda mutabık kalması gerekir. Tedarikçi seçme sürecinin başlangıç noktası tüketici ile yeni tedarikçi arasındaki bu mutabakattır. Tedarikçi seçme sürecindeki, tüketicinin en temel rolü de budur. Tüketici ile yeni tedarikçi arasında bir mutabakata varıldıktan sonra, tüketicinin bu süreçte yapacağı başka pek bir işlem yoktur.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, tüketici ile yeni tedarikçi arasında varılan mutabakatın, bir belge ile belgelenmesi gerekir. Zira ileride herhangi bir ihtilaf olduğunda, böyle bir belgenin varlığına ihtiyaç duyulacaktır. DUY'da, bu belgeye “Enerji Alım-Satım Bildirim Formu” adı verilmektedir (DUY 30/A/I-a). Bu belge, bir

---

⁴⁵ Buradaki “ yeni tedarikçi”, yeni bir tedarikçi olabileceği gibi, sözleşmesini yenilemeye razı olan mevcut tedarikçi (perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi) de olabilir. Bu nedenle, bu başlık altında kullanılan “ yeni tedarikçi” kavramı, aksi ilgili yerden açıkça anlaşılmıyor ise, her iki manaya da gelecek şekilde değerlendirilmelidir.

ikili anlaşma değildir.⁴⁶ Yalnızca tüketici ile yeni tedarikçi arasında ikili anlaşma yapma hususunda mutabakata varıldığını gösteren ve tüketici ile yeni tedarikçinin imzasını taşıyan bir belgedir.⁴⁷

Bu aşamadan sonra yeni tedarikçi, tüketici portföyüne dâhil etmek üzere “Enerji Alım-Satım Bildirim Formu” ile birlikte, tüketicinin sayacını ve uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimini⁴⁸ piyasa işletmecisi (PMUM)⁴⁹ nezdinde kaydettirmek için PYS’ye girişte bulunur (DUY 30/A/I-a). Belirtmek gerekir ki, yeni tedarikçi tüketiciyi portföyüne dâhil edeceği tarihi serbestçe belirleyemez. DUY’a göre tedarikçiler arası tüketici geçişleri ancak her bir ayın ilk gününde mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda yeni tedarikçi, portföyüne dâhil edeceği tüketiciyi en erken içinde bulunulan ayı takip eden ayın ilk günü devralabilir. Ancak bunun için de, yeni tedarikçinin, yukarıda belirtilen PYS girişini en geç içinde bulunduğu ayın 6. gününden önceki son iş günü saat 17.00’ye kadar gerçekleştirmiş olması gerekir (DUY 30/A/I-a). Şayet bu tarihi geçirir ise, tüketiciyi ancak içinde bulunulan ayı takip eden ikinci ayın başından itibaren devralabilir.

Yeni tedarikçi, tüketicinin sayaç bilgilerini, uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimini ve tüketici ile “Enerji Alım-Satım Bildirim Formu”nu imzaladığına dair beyanını PYS’ye girdiğinde, bu bilgiler PYS üzerinden, tüketicinin mevcut tedarikçi ve tüketicinin bağlı olduğu şebekeyi işleten ilgili dağıtım/iletim şirketi⁵⁰ tarafından da görülebilmektedir. Tüketici ile ilgili bu bilgilerin, yeni tedarikçi tarafından PYS’ye girilmesinin ardından, bu bilgileri PYS kanalıyla gören dağıtım/iletim şirketi, tüketicinin sayacının ilgili mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek zorundadır. Buna göre ilgili dağıtım/iletim şirketi, içinde bulunulan ayın en geç 18. gününden önceki son iş günü saat 17:00’ye kadar kayıt edilecek uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimlerine ait ölçüm ve bağlantı noktalarını gösteren ve PYS üzerinde elektronik olarak

---

⁴⁶ Bu aşamada bir ikili anlaşma imzalanması, tarafların henüz çok erkendir. Zira aşağıda da görüleceği üzere, tedarikçi seçme prosedürü tamamlanana kadar çeşitli gerekçelerle tedarikçi seçme süreci sonlanmak durumunda kalabilir.

⁴⁷ Söz konusu Enerji Alım-Satım Bildirim Formu için bkz.

<http://dgpys.teias.gov.tr/dgpys/document/IA.02.xls>, (01.04.2012).

⁴⁸ *Uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimi*, her bir piyasa katılımcısına ilişkin uzlaştırma hesaplamalarının yapılabilmesi amacıyla, piyasa katılımcıları tarafından tanımlanarak PYS aracılığıyla kaydı yapılan aktif elektrik enerjisi üreten ya da tüketen birimleri ifade eder (DUY 4/I-tttt).

⁴⁹ Piyasa işletmecisi, TEİAŞ bünyesindeki Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi (PMUM)’dur.

⁵⁰ Burada iletim şirketinden, kasıt TEİAŞ’tır.

yer alan ve ilgili uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimi için uygun olan tek hat şemasına göre sayaçların ilgili mevzuata uygun olup olmadığını denetler ve herhangi bir mevzuata aykırılık görmez ise onaylar (DUY-30/A/I-b). İlgili dağıtım şirketi/iletim şirketi burada tüketici sayacının, “Elektrik Piyasasında Kullanılacak Sayaçlar Hakkında Tebliğ”e ve “Otomatik Sayaç Okuma Sistemlerinin Kapsamına ve Sayaç Değerlerinin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar”a uygunluğunu kontrol eder.⁵¹ İlgili dağıtım/iletim şirketi bu kontrol ile birlikte, ayrıca tüketicinin sayacına ilişkin kayıp değerleri ile diğer parametreleri de PYS’ye girer (DUY-30/A/I-b). Şayet ilgili dağıtım/iletim şirketi, sayacın mevzuata uygun olmadığını tespit etmiş ise, buna ilişkin gerekçeleri de belirterek PYS aracılığıyla tedarikçi seçme işlemi hakkında yine yukarıda belirtilen tarih ve saatin sonuna kadar red beyanında bulunur. Bu durumda, ilgili dağıtım/iletim şirketinin söz konusu red beyanı, gerekçeleri ile birlikte aynı gün içerisinde yeni tedarikçiye PYS aracılığıyla bildirilir (DUY-30/A/I-b).

Tüketicinin sayacının ilgili mevzuata uygunluğu dağıtım/iletim şirketi ile ilgili kısmı tamamlandıktan sonra; tedarikçi seçme sürecinin, tüketicinin mevcut tedarikçisi ile ilgili olan üçüncü aşamasına geçilir. Mevcut tedarikçi, bu aşamada tüketicinin gerçekten serbest tüketici sıfatını haiz olup olmadığını araştırarak ve ayrıca tüketicinin kendisine karşı herhangi bir yükümlülüğünün bulunup bulunmadığını beyan edecektir

---

⁵¹ Elektrik Piyasasında Kullanılacak Sayaçlar Hakkında Tebliğ’in 4. ve geçici 1. maddelerine göre, tedarikçilerini değiştirmek isteyen tüketicinin sayacının;

- a) Elektronik ve hafta içi, Cumartesi ve Pazar günleri için ayrı ayrı da programlanabilen,
  - b) Takvime bağlı tüketimlerin tespit edilmesi, çok zamanlı tarifelerin uygulanması ve diğer işlemlerin zaman bazında değerlendirilmesini sağlayacak nitelikte gerçek zaman saatine sahip,
  - c) En az dört ayrı tarife diliminde bir günü en az sekiz zaman dilimine bölerek ölçme ve kayıt yapabilme özelliğine sahip,
  - d) Enerji kesintisi olmasında dahi kaydedilen bilgileri en az dört ay süre ile saklama kapasitesine sahip,
  - e) Tarife ve zaman dilimlerine göre ölçülen enerji miktarlarını gösteren ve bu bilgilerin dışarıdan okunması ile programlama işlemlerini gerçekleştirebilecek haberleşme donanımına sahip,
  - f) Elektrik enerjisinin kesik olması halinde (d) bendinde belirtilen bilgilerin göstergeden okunabilmesini sağlayan,
  - g) Haberleşme donanımı üzerinden erişimde gerçek zaman saatinde gerek duyulan düzeltmeleri yapan,
  - h) İleri saat uygulamasını kendisi yapan,
  - i) Pil ömrü ve zaman saati problemlerini belirten,
  - j) Göstergedeki endeks bilgileri ile sembollerin rahatlıkla okunabilmesine imkân tanıyan,
  - k) Göstergedeki aktif enerji endeks bilgilerini; Toplam (T), Gündüz (T1), Puant (T2), Gece (T3) ve Yedek (T4) sembolleri ile gösteren,
  - l) Enerji kesik olsa dahi, ön kapak ve klemens kapağı açılma müdahalelerini algılayan, yapılan müdahaleleri kaydedebilen ve bu bilgilerin haberleşme donanımı üzerinden okunmasına imkân tanıyan,
- bir sayaç olması ve söz konusu Tebliğ’de gösterilen diğer şartlara da uyması gerekir. Ayrıca, Otomatik Sayaç Okuma Sistemlerinin Kapsamına ve Sayaç Değerlerinin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar’a göre de, yeni tüketim limiti değerleri Kurul tarafından onaylanana kadar için yıllık 800 MWh aşan tüketicilerin bu Usul ve Esaslar’da belirtilen nitelikleri haiz akıllı sayaç kullanmaları zorunludur.

(DUY-30/A/I-c). Mevcut tedarikçi tüm bu işlemleri, içinde bulunulan ayın en geç 23. gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye kadar yapmak ve neticelerini PYS'ye girmek zorundadır. Mevcut tedarikçi, tüketicinin serbest tüketici niteliğini haiz olmadığını ya da kendisine karşı sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir yükümlülüğü bulunduğunu beyan ederse, bu durum gerekçeleri ile birlikte aynı gün içerisinde yeni tedarikçiye PYS aracılığıyla bildirilir (DUY-30/A/I-c).

Nihayet, tedarikçi seçme sürecinin mevcut tedarikçi ile olan kısmı da tamamlandıktan sonra,⁵² piyasa işletmecisi PMUM, tedarikçisini değiştirme talebinde olan tüketicinin sayacını PYS aracılığıyla ilgili taraflara duyurur (DUY 30/A/V). Bu duyurunun amacı, şayet yukarıda belirtilen tedarikçi değiştirme süreci içerisinde ilgili dağıtım/iletim şirketi veya mevcut tedarikçi tarafından herhangi bir konuda red beyanında bulunulmuş ise, bu redde konu olan hususun açıklığa kavuşturulmasına ve gerektiğinde söz konusu red beyanının geri alınmasına imkân sağlamaktır.

Tedarikçi seçme süreci içerisinde bu şekilde bir red beyanı söz konusu olduğunda, yeni tedarikçi sayaç duyurusunun PYS'de yayımlanmasından itibaren ilgili taraflara iki iş günü içerisinde PYS üzerinden itiraz etme hakkına sahiptir. Bu şekilde itirazı alan ilgili taraf, iki iş günü içerisinde itirazı değerlendirerek sonuçlandırmak zorundadır. Red beyanı üzerine yapılan itiraz, ilgili taraflarca kabul edilmez ise, tüketicinin tedarikçi seçme işlemi reddedilmiş sayılır ve süreç böylece sona erer. İtirazın neticelenmesini müteakip PMUM, yapılan itiraz başvuruları neticesinde kesinleşen sayaç listesini PYS aracılığıyla ilgili dağıtım şirketi/iletim şirketine, yeni tedarikçiye ve mevcut tedarikçiye duyurur (DUY 30/A/VI). Netice olarak, tüketicinin tedarikçisini seçip seçemeyeceği bu duyuru ile belli olmuş olur.

Bu şekilde tüketicinin tedarikçisi seçmesinin önünde bir engel olmadığı anlaşıldıktan sonra, içinde bulunulan ayın son günü saat 24:00'e ilişkin sayaç değerlerinin okunması ile sayaçların kayıt altına alınması için mevcut ve yeni

---

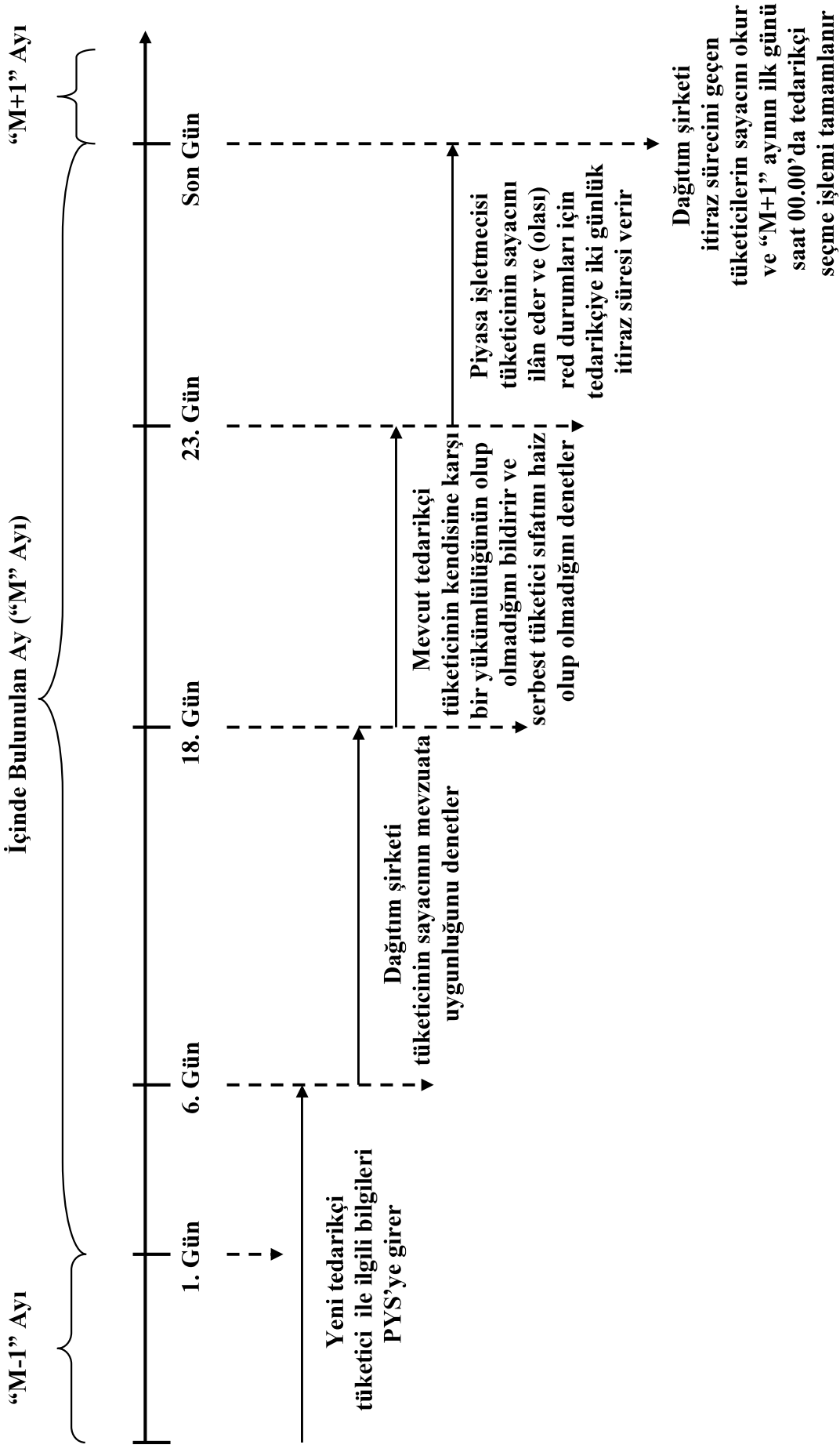
⁵² Bu noktada şu hususu da ilave etmek gerekir ki, yeni tedarikçi olmak isteyen şirket, tedarikçi değiştirme süreci tamamlanmadan, bu süreçten vazgeçme hakkına da sahiptir. Buna göre, tüketiciyi portföyüne eklemekten vazgeçmeye karar veren tedarikçi şirket, içinde bulunulan ayın en geç 23. gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye kadar, bu talebini ilgili serbest tüketici ile mutabakat sağlandığını belgeleyen İkili Anlaşma İptal Bildirim Formu ile PYS üzerinden PMUM'a bildirir. Bu durum, serbest tüketicinin mevcut tedarikçisine de aynı gün içerisinde PYS aracılığıyla bildirilir (DUY 30/A-IX) Bu yolun, yalnızca tedarikçinin vazgeçmesi hâlinde değil, aynı zamanda tüketicinin vazgeçmesi hâlinde de işletilebileceği kanaatindeyiz.

tedarikçinin yetkilisi ile ilgili dağıtım/iletim şirketinin yetkilisi tarafından ilk endeks tespit protokolleri düzenlenir (DUY 30/A/VII). Bu şekilde, içinde bulunulan ayın son günü saat 24:00'e ilişkin yapılan sayaç okumaları mevcut tedarikçi için son okuma, yeni tedarikçi için ilk okuma olarak kabul edilir ve söz konusu uzlaştırmaya esas veri çekiş birimleri mevcut tedarikçinin portföyünden çıkarılır. Bu suretle de tedarikçi seçme süreci de tamamlanmış olur ve artık tüketici, içinde bulunulan ayı takip eden ayın 1. günü saat 00.00'dan itibaren yeni tedarikçinin müşterisi olmuş olur. Ancak, eğer tüketici, yerleşik tedarikçi olan perakende satış lisansına sahip dağıtım şirketinden ayrılmakta ise, tüketicinin yeni tedarikçiye geçişleri ancak yıl içerisinde 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim tarihlerinde gerçekleşir.⁵³

Tüketicinin tedarikçisini ilk defa seçmesi hâli ile ilgili olarak burada anlatılan hususlar, aşağıda bir şema ile özetlenmiştir.

---

⁵³ Bu durum, Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği'nin geçici 4. maddesindeki, “(Elektrik Piyasası) Kanunun Geçici 9 uncu Maddesinde belirtilen geçiş dönemi süresince perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketlerinden elektrik enerjisi tedarik etmekte olan tüketicilerin taleplerine ilişkin olarak yapılacak tedarikçi değişiklikleri, 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim tarihlerinde uygulamaya girer.” hükmünden kaynaklanmaktadır.

Şekil 1.5: Tedarikçisi ilk defa seçecek olan tüketiciye ilişkin tedarikçi seçme prosedürü

b. Daha Önce En Az Bir Defa Tedarikçisini Seçmiş Tüketicinin Tedarikçisini Seçmesi Hâli

DUY'da, daha önce en az bir defa tedarikçisini seçmiş tüketicilerin tedarikçi seçme prosedürü farklı düzenlenmiştir. Bunun sebebi, bu tüketiciler daha evvel bir defa, tedarikçi seçme prosedüründen geçtikleri için, bu tüketiciler için bazı işlemlerin tekraren yapılmasına gerek olmamasıdır. Bu kapsamda, DUY 30/A-II'ye göre daha önce en az bir defa tedarikçisi seçmiş tüketicilerin tedarikçi seçme sürecinde aşağıda belirtilen işlemlerin tekrarlanmasına lüzum yoktur.

Bir defa, bu tüketicinin sayacının ilgili dağıtım/iletim şirketi tarafından tekrar kontrol edilmesine gerek bulunmamaktadır. Zira bu tüketici, daha önce bir defa tedarikçisini seçmiş olduğundan sayaca ilişkin kontroller, ilk tedarikçi seçme sürecinde zaten yapılmıştır; ikinci defa tekrarlanmasına gerek yoktur. İkinci olarak, ilgili dağıtım/iletim şirketinin tüketicinin sayacına ilişkin kayıp değerleri ve diğer parametreler bildirmesine de gerek yoktur; çünkü bunlar da önceki tedarikçi değiştirme sürecinde zaten bildirilmiştir. Nihayet, tedarikçisini seçmek isteyen tüketicinin gerçekten serbest tüketici sıfatını haiz olup olmadığını araştırmaya da gerek yoktur. Bu husus daha önce zaten araştırılmıştır ki, tüketici bundan önce en az bir defa tedarikçisini seçebilmiştir.

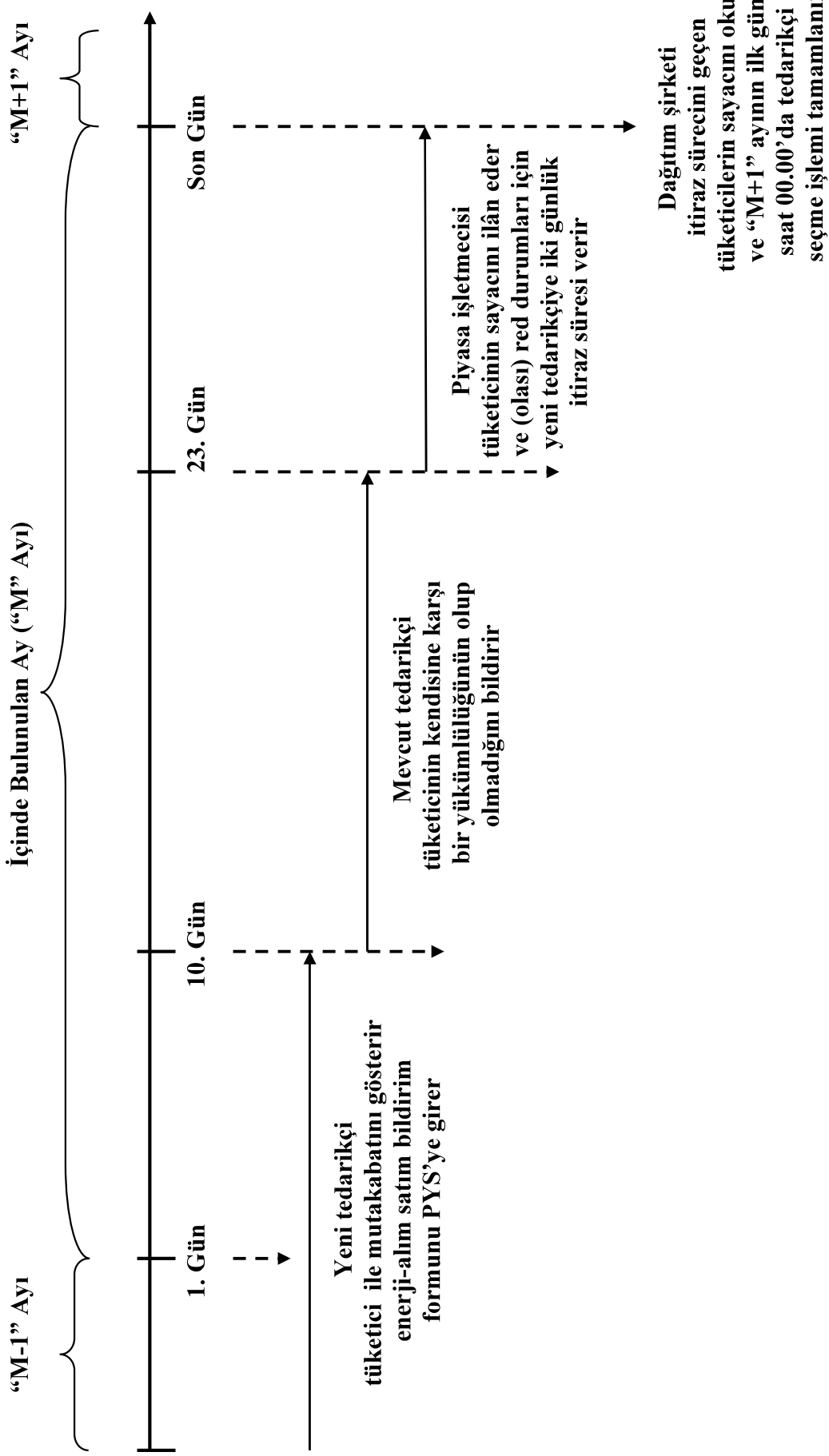
Daha önce en az bir defa tedarikçisini seçmiş tüketicilerin tedarikçi seçme prosedürü ile ilgili olarak burada belirtilen hususların dışında kalan diğer hususlar ise, yukarıda tüketicinin tedarikçisini ilk defa seçmesi hâli başlığı altında anlatılan hususlar ile büyük ölçüde örtüşmektedir (DUY 30/A-II).

Daha önce en az bir defa tedarikçisini seçmiş tüketicilerin tedarikçi seçme prosedürünün, tedarikçisini ilk defa seçen tüketicilere ilişkin prosedürden farkı, esas itibarıyla tedarikçi seçme sürecinin zamanlaması yönündendir. Tedarikçisini ilk defa seçen tüketicilere ilişkin prosedürden farklı olarak, burada yeni tedarikçi, tüketicisiyle ilgili bilgileri PYS'ye içinde bulunulan ayın 10. gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye kadar girebilmektedir (DUY 30/A-II-a). Burada sürenin 6. günden, 10. güne çekildiği görülmektedir ki, bunun sebebi buradaki tedarikçi seçme sürecindeki

işlemlerin daha az olmasıdır. Yapılacak işlemlerin azalması, yeni tedarikçilere daha geniş bir zaman tanınmasına imkân sağlamıştır.

Bunun haricinde buradaki tedarikçi seçme prosedürünün, tedarikçisini ilk defa seçen tüketicilere ilişkin prosedürden pek bir farkı yoktur. Bu nedenle, tedarikçisini ilk defa seçen tüketicilere ilişkin prosedüre ilişkin bir önceki başlıkta yapılan açıklamalar, burada belirtilen farklılıklar haricinde, buradaki prosedür için de geçerlidir. Tekrara düşmemek açısından, bir önceki başlıkta yapılan açıklamalara burada bir kez daha yer verilmeyecektir. Bununla birlikte, aşağıda daha önce en az bir defa tedarikçisini seçmiş tüketicilerin tedarikçi seçme prosedürü ile ilgili olarak özet niteliğinde bir şemaya yer verilmiştir.

Şekil 1.6: Daha önce en az bir defa tedarikçisini seçmiş tüketiciye ilişkin tedarikçi seçme prosedürü

c. Diğer Hâller

DUY, yukarıda belirtilen iki hâl dışında, tüketicilerin diğer başka hâllerde de tedarikçilerini seçebileceğini düzenlemiştir. Burada bahsedilen diğer hâl, bir tüketim noktasında (işyeri, ev vb.) henüz yeni enerji kullanmaya başlayacak olan tüketiciye ilişkin tedarikçi seçme hakkıdır.

Buna göre bir yere yerleşerek, orada henüz ilk defa enerji kullanmaya başlayacak olan tüketiciler; ilk başta, o bölgedeki yerleşik tedarikçiden (perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketi) enerji almak zorunda olmaksızın doğrudan başka herhangi bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapma ve böylece, tedarikçi seçme hakkından istifade etme hakkına sahiptir. Bu husus DUY'un 30/XIII hükmünde, *“Bu madde kapsamında kaydı gerçekleştirilen ölçüm noktalarında yer alan ve ilk defa enerji kullanacak tüketicilerin tedarikçisi olmak isteyen ilgili piyasa katılımcıları en geç ilk endeks tespit tutanağının düzenlenmesinden önceki iş günü saat 17:00'a kadar PYS aracılığı ile başvuruda bulunur ve Enerji Alım-Satım Bildirim Formunu imzalamış olduğunu PYS üzerinden beyan eder. İlgili sayaçlar söz konusu tedarikçi adına ilk endeks tespit tutanağı tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kaydedilir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Bu noktada ilave etmek gerekir ki, DUY'da esasında buradaki “diğer hâller” başlığı altında değerlendirilebilecek bir “hâl” daha öngörülmüştür. Bu hâl, bir tedarikçinin PMUM'a olan borçlarında temerrüde düşmesi durumunda, bu tedarikçinin portföyünde yer alan tüketicilerin tedarikçi seçme hakkına ilişkindir (DUY 30/A-IV). DUY 132/E-IV-ç bendi uyarınca, PMUM'a malî uzlaştırma işlemlerinden kaynaklanan borcunu ödemeyen tedarikçinin, bu borçları önce verdiği teminattan mahsup edilmekte, tedarikçi bilâhare eksilen teminatını tamamlamakta; tamamlamaması durumunda ise, portföyündeki tüketiciler boşaltılmakta, yani bu tedarikçi ile ikili anlaşma yapmış olan tüketicilerin ikili anlaşması DUY hükümleri uyarınca sonlanmaktadır. İşte bu durumda DUY'un 30/A-IV hükmü, mevcut tedarikçileri ile olan ilişkileri son eren tüketiciler için bir tedarikçi seçme hakkı tanımaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, DUY'un söz konusu DUY'un 30/A-IV hükmünün fiilen uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır. Zira DUY'un 132/E-IV-d hükmü, bu durumdaki tüketicilerin tedarikçi seçme imkânını ortadan kaldırarak, bu tüketicilerin doğrudan perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketinin portföyüne aktarılacağını hüküm altına almaktadır. Dolayısıyla burada, bu

durumdaki tüketicilerin bir tedarikçi seçme imkânı olduğunu söylemek mümkün değildir.⁵⁴ Yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile DUY'un, 30/A-IV hükmü ile 132/E-IV-d hükmü arasındaki bu çelişkinin giderilmesi gerekmektedir.

F. TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN MEVCUT DURUMU

2001 yılında yürürlüğe giren EPK, EPDK'ya her yılın ocak ayının sonuna kadar serbest tüketici tanımına ilişkin limitleri belirleme görevi vermiştir. (EPK 5/VI-b). İlk iki yıl söz konusu limit, EPK'nın geçici 7/I maddesindeki *“Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren yirmidört ay sonra geçerli olmak üzere, bir önceki yıla ait toplam elektrik enerjisi tüketimleri dokuz milyon kilovat saatten fazla olan tüketiciler serbest tüketici olarak kabul edilir.”* hükmü nedeniyle, 9.000.000 kWh olarak uygulanmış olmakla birlikte, takip eden yıllarda her yıl ocak ayının sonuna kadar EPDK tarafından belirlenerek yayımlanmıştır. Bu tarihe kadar, yıllık olarak ilân edilen serbest tüketici limitleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.⁵⁵

Yıl	Serbest Tüketici Limiti (kWh)
2002	9.000.000
2003	9.000.000
2004	7.800.000
2005	7.700.000
2006	6.000.000
2007	3.000.000
2008	1.200.000
2009	480.000
2010	100.000
2011	30.000
2012	25.000

Şekil 1.7: Yıllar itibarıyla serbest tüketici limitleri

⁵⁴ Ancak hiç şüphesiz, bu tüketici takip eden fatura dönemlerinde, mecburen portföyüne dâhil olduğu perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketinden ayrılarak başka bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapabilir; yoksa tedarikçi seçme hakkını artık yitirmiş değildir.

⁵⁵ Bunlara ilişkin Kurul Kararları için bkz.

<http://www.epdk.gov.tr/index.php/elektrik-piyasasi/mevzuat?id=38> (01.05.2012).; Ayrıca Bkz. EPDK, 2010 Elektrik Piyasası Raporu, s. 61, http://www.epdk.gov.tr/documents/elektrik/rapor_yayin/ElektrikPiyasasiRaporu2010.pdf, (01.05.2012).

Tablodan da görüldüğü üzere serbest tüketici limiti, her geçen yıl ciddi oranlarda aşağıya çekilmiş; başlangıçta yalnızca büyük ölçekli sanayi abone grubu tüketicilerinin tedarikçisini seçmesine imkân veren bu limit, bugün neredeyse orta ölçekli tüm ticarethane abone grubu tüketicilerinin bile tedarikçisini seçmesine imkân verir hâle getirilmiştir. 2009 tarihli Strateji Belgesi'ne göre ise, 2015 yılına kadar tüm tüketicilerin serbest tüketici olmaları sağlanacaktır.⁵⁶

Bu bağlamda yukarıdaki tabloda yer alan rakamların, tüketicilerin kaçta kaçına tekabül ettiğinin de belirtilmesinde fayda görülmektedir. Bu limitlere göre, talep tarafına ilişkin teorik piyasa açıklık oranı⁵⁷ yıllar itibarıyla aşağıdaki grafikte yer aldığı şekilde gerçekleşmiştir.

Yıl	Talep Tarafı Teorik Piyasa Açıklık Oranları (%)
2002	Ulaşılamadı
2003	Ulaşılamadı
2004	27,8
2005	30
2006	32
2007	38,6
2008	41
2009	49,2
2010	63,3
2011	75
2012	≈ 77

Şekil 1.8: Yıllar itibarıyla talep tarafı teorik piyasa açıklık oranları⁵⁸

⁵⁶ 18.09.2009 tarihli ve 2009/11 sayılı YPK kararı, http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Arz_Guvenligi_Strateji_Belgesi.pdf (01.04.2011). Söz konusu kararda, 2011 yılı sonuna kadar mesken hariç tüm tüketiciler için serbest tüketici limitinin “0” olarak belirleneceği hedeflenmiş ise de; gelinen noktada piyasanın, henüz bu kadar serbest tüketici bulunmasına imkân sağlayacak ölçüde serbestleştirilememiş olması nedeniyle, 2011 yılının sonunda bu hedeflenen husus gerçekleşmemiştir.

⁵⁷ Talep tarafına ilişkin teorik piyasa açıklık oranı, serbest tüketici olma hakkını elde etmiş (bu hakkını kullansın veya kullanmasın) tüm tüketicilerin elektrik enerjisi tüketimlerinin, toplam elektrik enerjisi tüketimine oranını ifade etmektedir.

⁵⁸ Bkz. 18.01.2012 tarihli ve 640 sayılı Elektrik Piyasası Dairesi Başkanlığı Müzekkeresi.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, talep tarafına ilişkin teorik piyasa açıklık oranı Türkiye elektrik piyasasının serbestleştirme düzeyine ilişkin bir fikir vermekte ise de; bu, esasında bir yönüyle eksik bir bakış açısına yol açmaktadır. Piyasanın serbestleşme düzeyine ilişkin daha sağlıklı yorum yapabilmek, için arz tarafındaki piyasa açıklık oranına da bakmak gerekir. Zira piyasada isterse tüm tüketiciler serbest tüketici yapılınsın, şayet bu tüketicilere elektrik temin edecek yeterli ölçüde serbest üretim bulunmuyor ise, piyasanın tam anlamıyla serbestleştiğini söylemek mümkün olmaz. Bu çerçevede aşağıda, 19 Haziran 2012 tarihine ilişkin üretici kuruluşlara göre kurulu güç rakamlarını gösteren tabloya bakıldığında, serbest üretim şirketleri ve otoprodüktörlerden oluşan arz tarafı teorik piyasa açıklık oranının bu tarih itibarıyla toplamda % 38,6 olduğu görülmektedir.

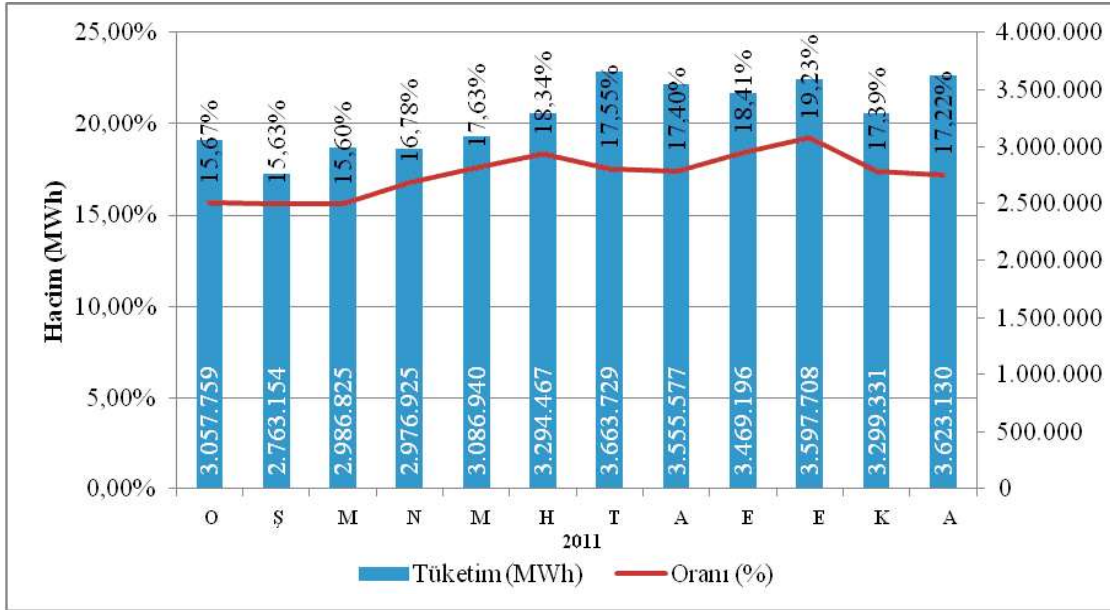
Kuruluşlar	19 Haziran 2012		
	Kurulu Güç MW	Katkı (%)	Santral Sayısı Adet
EÜAŞ	20.337,9	37,3	93
EÜAŞ'a Bağlı Ortaklıklar	3.870,0	7,1	5
İHD	747,7	1,4	30
Yİ	6.101,8	11,2	5
YİD	2.419,8	4,4	21
<u>Serbest Üretim Şirketleri</u>	17.875,4	<u>32,8</u>	383
<u>Otoprodüktörler</u>	3.151,7	<u>5,8</u>	170
TOPLAM	54.504,3	100,0	0

Şekil 1.9: Kuruluşlara göre kurulu güç rakamları ve oranları⁵⁹

Gerek talep tarafındaki gerekse arz tarafındaki teorik piyasa açıklık oranlarının kaç olduğuna değindikten sonra, piyasasının gerçek serbestleşme seviyesini gösteren talep tarafı fiili piyasa açıklık oranının, yani tedarikçisini seçmiş tüketicilerin tükettiği elektriğin toplam tüketilen elektriğe oranının kaç olduğu hususuna da açıklık getirmek

⁵⁹ Bkz. <http://www.teias.gov.tr/yukdagitim/kuruluguc.xls>, (21.06.2012)

gerekir. Aşağıda 2011 yılında tedarikçisini seçmiş tüketicilerin aylık bazda tükettiği elektrik enerjisi miktarlarının toplam tüketim miktarlarına oranları gösterilmiştir.

Şekil 1.10: 2011 yılı serbest tüketicilerin tüketimlerinin toplam tüketimlere oranı⁶⁰

Grafikte görülmektedir ki, serbest tüketicilerin tüketimlerinin, Türkiye'nin toplam tüketimine oranı 2011 yılında ortalama % 17 olarak gerçekleşmiştir.⁶¹ Ancak belirtmek gerekir ki, bu orana otoprodüktörlerin tüketimlerinin de ilave edilmesi gerekir. Zira otoprodüktörler tükettikleri elektriğinin tamamını ya da büyük bir kısmını kendileri üretmektedir. Otoprodüktörlerin bu üretimleri serbest piyasaya ilişkin bir üretim olarak kabul edildiğinden, onların tüketimlerinin de serbest piyasaya ilişkin bir veri olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu çerçevede otoprodüktörlerin tüketimleri de bu % 17'lik orana ilave edildiğinde, talep tarafı fiili piyasa açıklık oranı % 23,1 seviyelerine çıkmaktadır.⁶²

Sonuç olarak yukarıda belirtilen veriler ışığı altında, mevcut durumda talep tarafı teorik piyasa açıklık oranının % 75-77'lerde, arz tarafı piyasa açıklık oranının ise % 36-38'lerde olduğu ve Türkiye elektrik piyasasında 2011 yılı sonu itibarıyla tedarikçisini seçen tüketicilerin tüketimlerinin toplam elektrik tüketimine oranının % 23,1'e tekabül ettiği görülmektedir.

⁶⁰ EPDK, 2011 Yılı Elektrik Piyasası Raporu, (Yayına Hazırlanmakta).

⁶¹ Bu % 17'lik tüketim yaklaşık 27.000 serbest tüketici ve 134.000 sayaç ile sağlanmıştır. Bkz. <http://dgpys.teias.gov.tr/dgpys/>, (05.06.2012).

⁶² Bkz. 18.01.2012 tarihli ve 640 sayılı Elektrik Piyasası Dairesi Başkanlığı Müzekkeresi.

İKİNCİ BÖLÜM

TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN ÖNEMİ VE TEDARİKÇİ SEÇMEYE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

I. TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNİN ÖNEMİ

Elektrik piyasası faaliyetleri geçmişte birçok ülkede tekeller aracılığıyla yürütülmüştür. Elektriğin üretimi, iletimi, dağıtımı ve satışı uzun yıllar tek bir firmanın uhdesine bırakılmış, bu faaliyetleri yürütecek başka rakip firmaların ortaya çıkmasına izin verilmemiş ve bu durum, elektrik piyasalarının serbestleştirilmesi sürecine girilene dek devam etmiştir. Elektrik piyasalarının serbestleştirilmesiyle birlikte ise, piyasasının doğal tekel özelliği göstermeyen kısımlarının rekabete açılması söz konusu olmuştur. Bu şekilde rekabete açılan kısımlardan birisi de perakende satış piyasasıdır.

Perakende satış piyasasının rekabete açılması, tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi ile olmuştur. Önceleri elektrik enerjilerini ancak bölgelerinde bulunan yerleşik tedarikçiden temin etmek zorunda olan tüketiciler, seçme hakkına kavuştuktan sonra elektrik enerjilerini diledikleri tedarikçiden alma imkânına kavuşmuştur. Tüketicilerin elektrik enerjilerini diledikleri tedarikçiden alma imkânına sahip olması hususu ise doğal olarak, tüketicileri kendilerine çekmek isteyen tedarikçiler arasında bir rekabet ortamı yaratmıştır.

Tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi ile perakende satış piyasasında oluşturulan rekabet ortamının pek çok açıdan önemli sonuçları vardır. Her şeyden önce, rekabet süreci, tüketiciler için daha düşük fiyatları da beraberinde getirir. Bir piyasada, fiyatların düşüklük derecesi, o piyasadaki maliyetlere göre ölçülür. Rekabet ise fiyatları en son birimin yarattığı ek maliyete yakınlaştırır.⁶³ Birbiri ile rekabet eden tedarikçiler, fiyatlarını aşağı çekmeye mecburdurlar. Tedarikçilerin, fiyatları aşağı çekmesinin ilk yolu rekabetin baskısı ile daha az kârla çalışmayı kabul etmektir. Ancak daha önemlisi, tedarikçiler fiyatlarını, rekabetin baskısı ile maliyetlerini aşağı çekerek de

---

⁶³ Erdal Türkkan, Nasıl Bir Rekabet Vizyonu, Ankara 2009, s. 23

düşürebilirler.⁶⁴ Neticede hangi yol ile olursa olsun, perakende satış piyasadaki rekabet ortamı ile aşağı inen fiyatlar, tüketiciler için daha ucuz elektrik anlamına gelmektedir.

Bu noktada hemen ilave etmek gerekir ki, perakende satış piyasasının rekabete açılması, yalnızca perakende satış piyasası üzerinde etki doğurmaz. Perakende satış piyasasının rekabete açılmış olması, onun bir üst pazarı olan üretim ve toptan satış piyasasını da olumlu yönde etkiler. Tüketicilere elektrik tedarik eden teşebbüsler, piyasada daha büyük pazar paylarına ulaşabilmek için tüketicilere daha ucuz elektrik temin etme arayışına gireceğinden, perakende satış piyasasında rekabetin sağlanması, aynı zamanda bir üst pazar olan üretim ve toptan satış piyasası üzerinde de rekabetçi bir baskı yaratacaktır.⁶⁵ Bu baskı, üretim ve toptan satış piyasasında faaliyet gösteren teşebbüsler arasındaki rekabeti de artıracak, neticede perakende satış piyasasında başlayan rekabet dalgası böylece elektrik piyasasının geneline yayılmış olacaktır.

Diğer taraftan perakende satış piyasasının rekabete açılmış olması; üretim, toptan satış ve perakende satış piyasalarından başka, doğal tekel niteliğindeki iletim ve dağıtım piyasalarına olumlu yönde etki edecektir. Şöyle ki, perakende satış piyasasında aktif olarak faaliyet gösteren tedarikçiler, diğer tedarikçilerin önüne geçebilmek için iletim ve dağıtım piyasalarından kaynaklanan maliyetlerini azaltmanın yollarını arayacaklardır. Örneğin, söz konusu tedarikçiler, tüketicinin tesisinde yerel üretim (*on-site generation*) sistemleri kurma ya da tüketici ile arasında özel direkt hat tesis etme vb. yöntemlerle, iletim ve dağıtım şebeke işletmecilerine ödeyecekleri bedellerden tasarruf etme yoluna gidebileceklerdir. Netice bu durum da, iletim ve dağıtım şebekelerini işleten şirketleri, daha verimli çalışmak için tedbir almaya sevk edecektir.⁶⁶

Tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkı verilmesi ile doğan rekabet ortamının bir başka önemli neticesi, tüketicilere daha yüksek kalitede ürün ve hizmetlerin sunulacak olmasıdır. Kalite, bir mal ya da hizmetin, tüketicilerin ihtiyaçlarına uygunluk derecesi ile ölçülür.⁶⁷ Rekabetin olmadığı bir piyasada tedarikçilerin kaliteyi iyileştirme çabası olmaz veya çok sınırlı düzeyde kalır. Daha yüksek kalite arayışı, genellikle

---

⁶⁴ Erdal Türkkkan, s. 23.

⁶⁵ Sally Hunt, s. 54.; Stephen C. Littlechild, Competition in Retail Electricity Supply, CMI Working Paper, <http://www.econ.cam.ac.uk/electricity/publications/wp/ep09.pdf>, 8 vd., (02.01.2012).

⁶⁶ Stephen C. Littlechild, s. 10.

⁶⁷ Erdal Türkkkan, s. 23.

rakiplerden birisinin daha yüksek kaliteye yönelmesi ile ortaya çıkar. Daha yüksek kaliteye ulaşmak, rakiplerin pazar paylarını kapmanın en elverişli yollarından biridir.⁶⁸ Bu şekilde birbirlerinin pazar paylarını kapmak isteyen tedarikçilerin rekabetinden ise neticede tüketiciler için daha yüksek kalitede hizmetler ortaya çıkar. Bu çerçevede örneğin piyasada birbiri ile rekabet eden tedarikçiler, tüketicilere sundukları enerjinin kalitesini artırmaya yönelik olarak tüketici tesislerinde jeneratör gibi yerel üretim (*on-site generation*) sistemlerini devreye alarak tüketicileri memnun etmenin yollarını arayabilirler. Keza, enerji yönetimi ve enerji tasarrufuna yönelik olarak yapılan yatırımlarla da bu bağlamda tüketicilerin ilgisi çekilebilir.⁶⁹

Perakende satış piyasasının rekabete açılmasının diğer bir neticesi ise, artan rekabet baskısının katma değer oluşturan yenilikleri ve teknolojik gelişmeyi de beraberinde getirecek olmasıdır. Daha fazla kâr elde etme amacında olan teşebbüsler, rekabet güçlerini artırabilmek için araştırma ve geliştirme faaliyetlerine girişecekler; bu da yenilikleri ve teknolojik ilerlemeyi geliştirecektir. Bu bağlamdaki gelişme, sadece yeni bir üretim tekniği biçiminde değil, aynı zamanda katma değer yaratan yeni bir ürün, örgütlenme veya hizmet şeklinde de gerçekleşebilir.⁷⁰ Perakende elektrik satış piyasası özelinde bakıldığında ise yenilik ve teknolojik ilerleme kaynaklı bu gelişmeler çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Örneğin Littlechild, İngiltere’de perakende satış piyasasının serbestleştirilmesi ile birlikte, tedarikçilerin tüketicilere sunduğu şu beş yenilikten söz etmektedir:⁷¹

- Özelleştirme öncesinde, İngiltere’deki büyük tüketiciler, kesintili sözleşme yapmanın karşılığı olarak düşük fiyatlarla enerji almışlar, fakat uygulamada elektrikleri hiç kesintiye uğramamıştır. Piyasa rekabete açıldıktan sonra ise; bazı tedarikçiler, bu konumdaki tüketicilere, sabit fiyat ile belirsiz spot fiyatlarının ortasında bir fiyat mekanizması içeren daha iyi dizayn edilmiş kesintili sözleşmeler sunmaya başlamış ve bu sözleşmeler tüketiciler tarafından büyük ilgi görmüştür.
- Serbestleşme ile birlikte, tedarikçilerin özellikle büyük tüketicilere hitap eden bir başka yeniliği de faturalama sistemi ile ilgili olmuştur. Tedarikçiler,

---

⁶⁸ Erdal Türkkan, s. 23.

⁶⁹ Paul L. Joskow, Why Do We Need Electricity Retailers? or Can You Get it Cheaper Wholesale?, Center for Energy and Environmental Policy Research, 13 February 2000, <http://web.mit.edu/ceep/www/publications/workingpapers/2000-001.pdf>, s. 21, (02.01.2012).

⁷⁰ Kerem Cem Sanlı, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Ankara 2000, s.10.

⁷¹ Stephen C. Littlechild, s. 7 vd.

tüketicilere faturaların; aylık, üç aylık ya da başka sıklıklarda gönderilmesi hususunda alternatifler sunmuştur. Yine tedarikçiler, birden fazla tüketim noktasına sahip olan büyük tüketiciler için, her bir tüketim noktası için ayrı fatura düzenlenmesi veya tüm tüketim noktaları için tek bir fatura düzenlenmesi gibi seçenekler de sunmuşlardır. Münferiden her bir tüketim noktası için ayrı fatura düzenlenmesi hususu, örneğin zincir mağazalarda her bir mağazada kullanılan buzdolabı vb. ürünlerin ne kadar elektrik tükettiği ve verimsiz çalışan ürünlerin değiştirilmesi gerektiği konusunda tüketicilere bir fikir vermiştir.

- Piyasanın rekabete açılmasıyla birlikte bazı tedarikçiler, tüketicilere elektrik faturalarında hiçbir “sabit ücret” ödemesine yer vermeyeceklerini taahhüt etmişlerdir. Tüketiciler öteden beri, tüketim miktarlarına bakılmaksızın belirli sabit ücretleri ödeme fikrini benimseyememiştir. Bunu dikkate alan bazı tedarikçiler, içerisinde herhangi bir sabit ücret kalemi içermeyen, ücretlerin tamamen tüketime göre hesaplandığı faturalar düzenlemeyi teklif ederek tüketicileri kendilerine çekmeye çalışmışlardır.

- Serbestleştirme ile birlikte bazı tedarikçiler de, kendilerini dezavantajlı tüketiciler (*disadvantaged customers*) için özel hizmetler sunarak tanıtmaya çalışmışlardır. Örneğin bir tedarikçi tüketicilere “*Ulusal bir tedarikçi olarak bizler, sadece zengin ve refah içinde yaşayanların değil, tüm halkın tedarikçisi olmayı hedefliyoruz. Bizler, herkesin tedarikçisi olmayı arzuluyoruz. Bunlara toplumun yoksul mensupları ve yaşlı insanları da dâhildir. İleri yaşlı insanlarımızın çoğu, tedarikçilerini değiştirme fırsatları konusunda en şanssız grubu oluşturmaktadır. Bu yüzden bizler, Age Concern⁷² ile birlikte çalışarak, ileri yaşlı tüketicilerimize; daha ucuz elektrik sunan, enerji tasarrufuna gitmeleri hâlinde ilave yararlar sağlayan ve kötü hava şartlarının olduğu dönemlerde ödemelerde kolaylık öngören bir ürün paketi oluşturduk.*” diye hitap etmiştir.

- Nihayet serbest piyasanın yenilikleri teşvik eden ikliminde, bazı tedarikçiler de tüketicilere, tüketim miktarları ne olursa olsun aylık sabit bir tutar ödemeyi öngören sözleşmeler sunmuşlardır. Bu sözleşmelerde tüketicilerin ödeyeceği aylık faturalar, fiilî tüketim miktarlarına bakılmaksızın, aile üyelerinin sayısı ve evlerin büyüklüğüne göre önceden belirlenmektedir. Bu sözleşmeler özellikle belirsiz ve her seferinde farklı bir fatura rakamı ile karşılaşma durumunda olan tüketicilerin dikkatini çekmiştir.

Belirtmek gerekir ki, perakende piyasasının rekabete açılmasıyla birlikte tedarikçilerin tüketicilere sunabileceği yenilikler yalnızca yukarıda sayılan hususlardan ibaret değildir. Bunların dışında tedarikçiler örneğin, “yeşil enerji” konsepti ile yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriği de tüketicilere bir alternatif olarak sunabilmektedirler.⁷³ Benzer şekilde tedarikçiler, elektrik enerjisinin yanında bir paket olarak doğal gaz, telefon, internet gibi hizmetlerin tümünü bir arada sunarak da (*one-*

⁷² “Age Concern”, İngiltere’de ileri yaşlı insanları desteklemeyi amaç edinen bir sivil toplum kuruluşudur. Daha sonra adı “Age UK” olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.ageuk.org.uk/>, (12.06.2012).

⁷³ Paul L. Joskow, s. 21.

stop shopping) tüketicilerin dikkatini çekmeye çalışabilmektedirler. Bu durum bir yandan tedarikçilere kapsam ekonomilerinden istifade ederek maliyetleri aşağı çekme imkânı verirken; diğer yandan, tüketicilere de farklı farklı ürünler için katlanılması gereken araştırma maliyetlerini aşağı çekme fırsatı sağlamaktadır.⁷⁴

Nihayet, perakende satış piyasasının rekabete açılmasının diğer bir sonucu da, rekabetçi bir piyasanın varlığı ile piyasaya giriş yapacak tedarikçilerin sayısının artacak olmasıdır. Rekabetçi perakende satış piyasaları, piyasaya yeni giriş yapacak olan teşebbüslere, yerleşik tedarikçilerle rekabet etmeyi mümkün kılacak projeler için gerekli finansmanı sağlama gibi bir fonksiyon da icra eder. Şöyle ki, elektriğin perakende satışı seviyesinde rekabet eden tedarikçiler, bir anlamda üretime ilişkin yatırım projelerinin de tarafı konumundadırlar. Üretim yatırımı yapacak tedarikçilerin finansman temin edebilmesi için, kredi kuruluşlarına kısa vadede düzenli gelir akışları elde edeceklerini göstermeleri gerekir. Rekabetçi bir perakende satış piyasasının varlığı, üretim seviyesine yeni giriş yapacak teşebbüslere, perakende satış şirketleri ile elektrik enerjisi alım satım sözleşmesi imzalama imkânı vererek, finansman sağlamalarını kolaylaştırmaktadır.⁷⁵ Bu ise piyasaya giriş yapacak teşebbüsler için bir teşvik unsuru olacak ve piyasaya girişleri artıracaktır.

II. TEDARİKÇİ SEÇME MÜESSESESİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

A. TEDARİKÇİ SEÇMEYE İTEN SEBEPLER

Elektrik tüketicilerini tedarikçi seçmeye iten pek çok sebep söz konusu olabilmektedir. Kuşkusuz bunlar arasında en belirleyici olanı, tüketicilerin daha uygun fiyatlarla elektrik almak istemeleridir. Mevcut tedarikçisi ile olan anlaşmasındaki fiyatı yüksek bulan ve ihtiyacı olan elektrik enerjisini piyasada başka tedarikçilerden daha uygun koşullarda temin edebileceğini düşünen tüketiciler, tedarikçilerini değiştirme eğilimi göstermektedir.

---

⁷⁴ Paul L. Joskow, s. 21 vd.

⁷⁵ Müge Özercan, s. 37.; A. J. Goulding ve diğerleri, “*The Role of Vibrant Retail Electricity Markets in Assuring that Wholesale Power Markets Operate Effectively*”, The Electricity Journal, December 1999, s. 67-68. (s. 61-73)

Ancak hemen belirtmek gerekir ki, tüketicilerin tedarikçilerini seçerken dikkate aldığı tek faktör, elektriğin fiyatı değildir. Tüketiciler, diğer pek çok gerekçe ile de tedarikçilerini değiştirebilmektedir. Bu gerekçeler; bir yerden bir yere taşınma, çevre dostu yenilenebilir kaynaklardan üretilen elektriği kullanma arzusu, mevcut tedarikçinin müşteri hizmetlerinden memnuniyetsizlik, faturalama sorunları, enerji kesintisi, başka birinin tavsiyesi vb. pek çok şekilde karşımıza çıkabilmektedir.⁷⁶

AB Komisyonu Sağlık ve Tüketici Genel Müdürlüğünün görevlendirmesi üzerine AB ülkelerindeki perakende elektrik piyasalarının durumunu inceleyen ECME Consortium'un raporunda, her bir AB ülkesinde, tüketicilere neden tedarikçilerini değiştirmeyi denedikleri sorulmuş ve aşağıda yer alan tablodaki sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre AB üyesi ülkelerdeki tüketicileri tedarikçilerini değiştirmeye iten başlıca sebep, tedarikçi değiştirmek suretiyle daha uygun bir fiyattan enerji temin edebilme imkânıdır. Bununla birlikte, söz konusu tüketicileri tedarikçilerini seçmeye iten fiyat haricindeki diğer sebepler de yadsınamaz ölçüdedir.

<i>Tedarikçinizi değiştirmeyi denemenize neden olan en önemli husus nedir?</i>								
Ülke	Daha Uygun Bir Fiyat (%)	Bir Yerden Bir Yere Taşınma (%)	Çevre Dostu Tedarikçi (%)	Kötü Müşteri Hizmetleri (%)	Faturalama Sorunları (%)	Enerji Kesintisi (%)	Tavsiye Üzerine (%)	Diğer (%)
Almanya	59	5	9	2	1	0	5	19
Avusturya	55	5	10	0	2	0	15	13
Belçika	52	2	14	5	7	0	5	16
Birleşik Krallık	61	8	1	3	5	0	9	12
Çek C.	61	2	0	10	0	0	17	10
Danimarka	32	11	16	0	0	0	26	16
Estonya	0	0	50	17	0	17	17	0
Finlandiya	59	9	4	0	3	1	6	18
Fransa	50	5	10	5	0	0	20	10

⁷⁶ ECME Consortium, The Functioning of Retail Electricity Markets for Consumers in the European Union-Final Report, November 2010, s. 91-92, http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/market_studies/docs/retail_electricity_full_study_en.pdf, (01.10.2011).

Hollanda	<u>47</u>	4	5	5	4	1	14	18
İrlanda	<u>80</u>	1	4	0	1	0	7	6
İspanya	<u>42</u>	0	4	4	19	4	4	23
İsveç	<u>69</u>	9	4	1	2	0	3	11
İtalya	<u>71</u>	0	5	5	5	0	5	8
Lüksemburg	0	<u>50</u>	0	0	0	0	0	<u>50</u>
Macaristan	<u>80</u>	0	0	0	0	0	0	20
Polanya	<u>25</u>	<u>25</u>	0	<u>25</u>	0	0	<u>25</u>	0
Portekiz	<u>55</u>	0	0	0	9	9	9	18
Romanya	0	0	0	<u>60</u>	0	20	0	20
Slovakya	<u>50</u>	0	0	0	17	0	25	8
Slovenya	<u>61</u>	0	0	0	6	0	0	33
AB-27	<u>52</u>	5	5	8	4	2	10	14

Şekil 2.1: Tedarikçi değiştirmeyi deneyen tüketicilerin ileri sürdüğü gerekçeler⁷⁷

Tüketicileri tedarikçilerini seçmeye iten sebeplerle ilgili olarak bir başka araştırma da oldukça aktif bir perakende elektrik pazarına sahip olan Yeni Zelanda’da yapılmıştır.⁷⁸ Bu araştırmada da tüketiciler, en çok fiyat konusu nedeniyle tedarikçilerini değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde, AB ülkelerindeki tüketicilerin ileri sürdüğü; kötü müşteri hizmetleri, çevre dostu tedarikçi, bir yerden bir yere taşınma gibi gerekçeler yine burada da görülmektedir. Bu araştırmada ayrıca aynı tedarikçinin tüketicilere elektriğin yanı sıra doğal gaz, geniş bant hizmetleri gibi hizmetleri temin etmesinin de önemli bir tercih sebebi olduğu görülmektedir. Söz konusu araştırmaya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

⁷⁷ ECME Consortium, s. 92. ECME Consortium tarafından yapılan bu anket, henüz tedarikçi değiştirme işlemleri çok sınırlı olan Letonya, Litvanya, Yunanistan, Güney Kıbrıs ve Bulgaristan’da gerçekleştirilmemiştir. Tabloda altı çizili olarak gösterilmiş oranlar, ilgili ülkede tüketicilerin en çok hangi gerekçeyi ileri sürdüğünü ifade etmektedir.

⁷⁸ Yeni Zelanda, tüketicilerin enerji (elektrik ve doğal gaz) tedarikçilerini değiştirme oranları bakımından dünyada ilk sıralarda gösterilmektedir. Yeni Zelanda’da her yıl tüketicilerin % 15’inden fazlası tedarikçisini değiştirmektedir. Bkz. Philip E. Lewis, World Energy Retail Market Rankings 2010, VaasaETT, s. 8,11. <http://ebookbrowse.com/world-energy-retail-market-rankings-2010-pdf-d138568572>, (25.05.2012).

<i>Tedarikçinizi en son değiştirdiğinizde sizi tedarikçinizi değiştirmeye iten sebepler nelerdi?</i>	
	2011 (%)
Yeni tedarikçinin sunduğu uygun fiyatlar	40.9
Önceki tedarikçime ödediğim yüksek faturalar	29.0
Bir yerden başka bir yere taşınmam	11.1
Önceki tedarikçinin kalitesiz müşteri hizmetleri	10.8
Yeni tedarikçinin benimle kişisel iletişime geçerek beni ikna etmesi	2.9
Doğal gaz tedarikçimle elektrik tedarikçimin aynı olmasını arzuladım	1.8
Yeni tedarikçim hem gazı hem de elektriği kendisinden satın aldığımda indirim önerdi	1.8
Arkadaş ya da aile tavsiyesi	1.4
Bazı hizmetler (genişbant hizmetleri vb.) ile elektriği aynı tedarikçiden alma arzusu	1.4
Fiyat karşılaştırma siteleri	1.4
Yeni tedarikçimin enerji tasarrufunu tavsiye etmesi	0.7
Yenilenebilir enerjiden üretilen elektriği kullanma arzusu	0.4
Reklamlar/bilboardlar	0.4
Mahalli toplumsal faaliyetlere sponsor olan tedarikçiler	0.4
Enerji danışmanımın tavsiyesi	0.4
Emin değilim	0.7
Diğer	2.2

Şekil 2.2: Tüketicilerin tedarikçi değiştirme gerekçeleri-Yeni Zelanda⁷⁹

Bu araştırmadan da görüldüğü üzere, tüketicileri tedarikçilerini seçmeye iten pek çok neden vardır. Ancak belirtmek gerekir ki, tüketicilerin tedarikçilerini seçmeye iten bu sebeplerin oluşumunda da esasında pek çok dış faktör etkilidir. Tüketicilerin gelir düzeyi, alışkanlıkları, refah seviyesi, çevresel etmenler gibi pek çok husus tüketicilerin tercihinde etkili olabilmektedir. Bu çerçevede meselâ refah seviyesi yüksek toplumlarda

⁷⁹ UMR Resarch, Customer Switching: A Qualitative and Quantitative Study Final Report-Prepared for the Electricity Authority Te Mana Hiko, February 2011, s. 30. www.ea.govt.nz/document/13959/download/consumer/csf/, (23.05.2012).

genellikle çevre duyarlılığı da yüksek olacağından, buradaki tüketiciler için çevre dostu tedarikçilerin bulunması bir tercih sebebi olabilir. Ancak aynı şeyi, gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülke toplumları için söylemek zordur. Ya da örneğin mesken tüketicileri için çevre dostu enerjinin tedarikçi seçmede etkili olabileceği söylenebilir ise de, yüksek miktarda enerji tüketen ve kâr amacı güden işletmelerin tedarikçi seçme sürecinde çevre dostu enerjinin herhangi bir tercih sebebi olabileceğini söylemek çok zordur.⁸⁰ Zira işletmeler için genellikle önemli olan husus, işletme maliyetleri ve kârlılıktır. Bu nedenle de bunlar için tedarikçi seçme sürecinde başlıca tercih sebebi enerji fiyatlarıdır.

B. TEDARİKÇİ SEÇMEYE İLİŞKİN SORUNLAR VE BUNLARA İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Elektrik piyasasında tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkının verilmesinin, yukarıda belirtildiği üzere pek çok olumlu sonuç ve yansımaları vardır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu olumlu neticelere ulaşılması çok kolay değildir. Uygulamada tedarikçi seçme müessesesine ilişkin birçok sorunla karşılaşlabilmektedir. Bu sorunlar tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini de olumsuz yönde etkilemekte, ondan umulan faydaların ortaya çıkmasını engellemektedir.

Bu kısımda aşağıda, uygulamada farklı ülkelerde tedarikçi seçme müessesesi ile ilgili karşılaşılan sorun ve engellere değinilmiş ve bunlara ilişkin ne tür çözümler getirilebileceği tartışılmıştır.

1. Alternatif Tedarikçilerin ve Tarifelerin Sınırlı Olması

Tüketicilerin tedarikçilerini seçebilmesi için, ilgili piyasada yerleşik tedarikçiden başka alternatif tedarikçilerin ve tarifelerin bulunması şarttır. Eğer bir piyasada yerleşik tedarikçiden başka herhangi bir tedarikçi bulunmuyorsa, orada tedarikçi seçme müessesesinin varlığından söz edilemez.

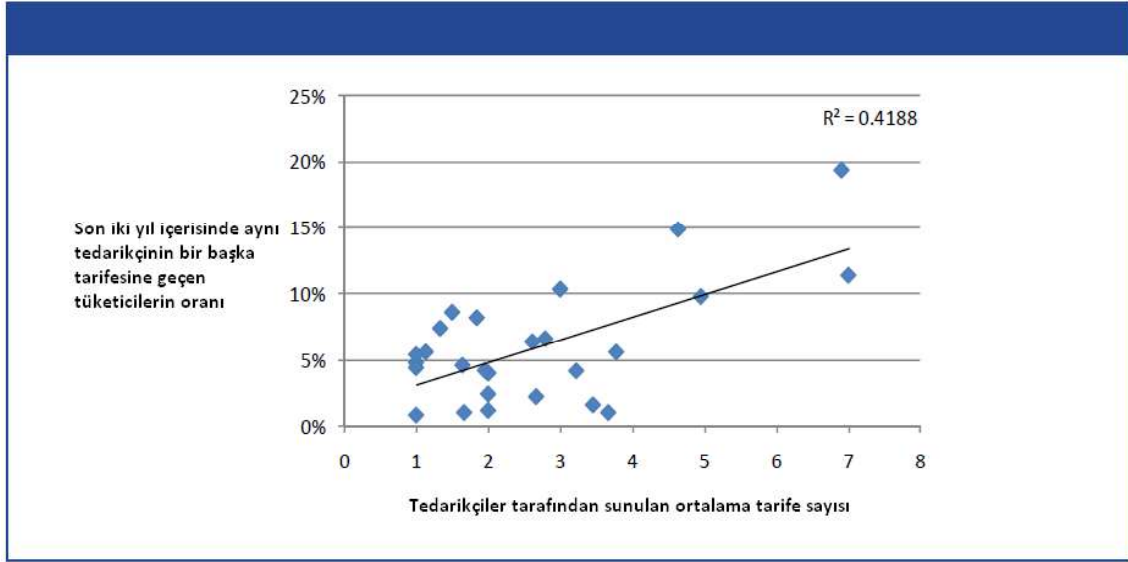
Piyasada tüketicilerin seçebileceği alternatifler ne kadar çok ise, tedarikçi seçme oranlarının da o kadar yüksek olması beklenir. Bu olgu, piyasada birbirinden bağımsız

---

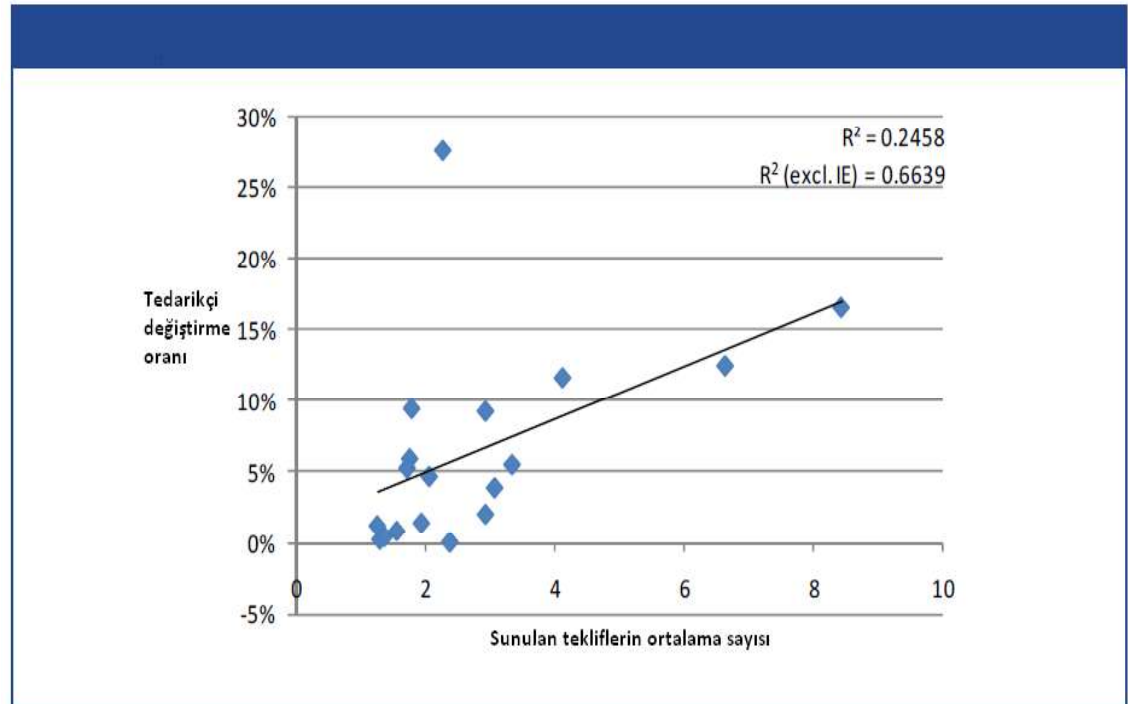
80 CASTALIA, Customer Switching Fund Research Report-Report to Electricity Authority, November 2010, s. 21.

farklı tedarikçilerin bulunmasında olduğu kadar, aynı tedarikçinin tüketicilere birden fazla tarife seçeneği sunmasında da geçerlidir. Nitekim ECME Consortium tarafından AB ülkelerinde yapılan araştırmada piyasada tüketicilerin ulaşabileceği farklı tedarikçi ve tarife sayısı arttıkça, tüketicilerin tedarikçi seçme oranları da artış göstermektedir.⁸¹

Şekil 2.3: Ortalama tarife sayısı-tarife değiştirme oranı⁸²

Şekil 2.4: Ortalama teklif sayısı-tedarikçi değiştirme oranı⁸³

⁸¹ ECME Consortium, s. 107 vd.

⁸² ECME Consortium, s. 107.

⁸³ ECME Consortium, s. 110.

Yukarıda yer alan grafiklerde de görüldüğü üzere, bir piyasada ne kadar çok alternatif tarife ve/veya tedarikçi var ise o piyasadaki tüketicilerin tarife/tedarikçi değiştirme oranı o kadar yüksek; ne kadar az sayıda alternatif tarife ve/veya tedarikçi var ise tüketicilerin o kadar tarife/tedarikçi değiştirme oranı o kadar düşük olmaktadır. Şu hâlde, bir piyasada alternatif tedarikçilerin ve tarifelerin sınırlı olmasının, tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir husus olan alternatif tedarikçi ve tarife sayısının yokluğu ya da sınırlı olması, ilgili piyasanın serbestleştirilmesi ve rekabet düzeyinin artırılması ile bertaraf edilebilecek bir durumdur. Bu noktada yapılması gereken; piyasada serbest rekabet kurallarını hâkim kılmak, piyasaya yönelik dış müdahalelere mani olmak ve piyasa giriş engellerini kaldırarak piyasadaki oyuncu sayısının artmasına zemin hazırlamaktadır.

2. Yasal ve Sözleşmesel Engeller

a. Hükmiî Tedarik Müessesesi

Tüketicilere “serbest tüketici” statüsü kazandırılarak tedarikçilerini seçme serbestisi tanınması, hiç kuşkusuz elektrik piyasalarının serbestleştirilmesi yolunda atılan en önemli adımlardan biridir. Pek çok ülkede, elektriklerini bölgelerindeki yerleşik tedarikçiden temin etmek zorunda olan tüketiciler, elektrik piyasalarının serbestleştirilmesi ile birlikte kendi tedarikçilerini seçme hakkına kavuşmuştur. Ancak diğer ülke tecrübeleri göstermektedir ki, tüketicilerin çoğu ya böyle bir hakka sahip olduğunu bilmediği için ya da tedarikçi değiştirmenin kendi tedarik güvenlikleri açısından risk oluşturacağı düşüncesiyle, en azından ilk dönemlerde mevcut tedarikçilerini değiştirme yoluna pek gitmemekte ve elektriklerini aynen eskisi gibi mevcut tedarikçilerinden temin etmeye devam etmektedir. İşte bu durum ülkeleri, öteden beri düzenlenen tarifeler üzerinden elektrik almaya alışmış tüketicilerin, serbest piyasaya geçişle birlikte bir anda sürprizlerle karşılaşmaması için tedbir almaya sevk etmiştir. Birçok ülke, tüm tüketicilere serbest tüketici olma hakkı tanıdıktan sonra dahi, bu tüketicilerin elektriklerini temin ettikleri yerleşik tedarikçinin perakende satış tarifelerini düzenlenmeye devam etmiştir. Tüketicilere seçme hakkı tanınmasına rağmen, bu hakkını kullanmayan tüketicilere yerleşik tedarikçi tarafından düzenlenen

fiyatlarla elektrik teminine devam edilmesine “hükmî tedarik hizmeti (*default service*)”, bu hizmeti veren tedarikçiye de “hükmî tedarikçi (*default supplier*)” adı verilmektedir.⁸⁴

Hükmî tedarik müessesesi, ilk bakışta tüketicilerin lehine bir kurum olarak gözüküyor ise de, esasında çoğu kez gerek tüketicilerin menfaati gerekse serbest piyasanın gelişimi açısından pek çok mahsur içermektedir.⁸⁵ Öyle ki, Avrupa Elektrik ve Doğal Gaz Düzenleyicileri Grubuna (*European Regulators Group for Electricity and Gas-EREG*)⁸⁶ göre, hükmî tedarik müessesesi yoluyla düzenlenen fiyatlar, tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önündeki en önemli engeldir.⁸⁷ Bunun sebebi ise hükmî tedarikçiler için düzenlenmeye devam edilen perakende satış tarifelerinin

---

⁸⁴ Muhammet Ali Ateş, s. 146-147. Yabancı literatürde “default service” diye geçen bu müessese, Türkçeye farklı şekillerde tercüme edilmiştir. Örneğin Özercan, bu kavramı “alternatif hizmet” diye tercüme etmişken; Bilimgut, “varsayılan hizmet-tedarikçi” diye tercüme etmiştir. Bkz. Müge Özercan, s. 24.; İnanç Bilimgut, s. 19-20. Yabancı literatürde söz konusu kavramın çıkış noktası; mevcut tedarikçinin (bu tedarikçi, piyasanın serbestleştirilmesinin ardından da düzenlenen tarifelerle elektrik satacak olması nedeniyle) seçme hakkını kullanmayan tüketiciler için “varsayımsal-farzî-hükmî” bir biçimde tedarikçi olmaya devam edeceği hususudur. Bu itibarla, “default service-supplier” kavramının karşılığı olarak, “hükmî hizmet/tedarikçi” kavramının kullanılmasının daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Bu noktada ayrıca, “hükmî tedarikçi” (*default supplier*) kavramı ile “son kaynak tedarikçi” (*supplier of last resort*) kavramını da birbirinden ayırmak gerekir. Hükmî tedarik, seçme hakkı tanınmış olmasına rağmen, bu hakkını kullanmayan tüketicilere yerleşik tedarikçi tarafından düzenlenen fiyatlarla elektrik teminine devam edilmesi şeklinde tanımlanabilirken; son kaynak tedariki, elektriğini herhangi bir sebeple (tedarikçisin iflâsı, tedarikçisi ile olan sözleşmesinin sona ermesi vb.) piyasada faaliyet gösteren herhangi tedarikçiden temin edemeyen tüketicilere yapılan elektrik tedarik hizmeti şeklinde tanımlanabilir. Bu iki kavram bu şekilde tanımlanmakla birlikte, uygulamada farklı ülkelerde bu iki kavramla ilgili olarak bir kavram kargaşası yaşandığını da ifade etmek gerekir. Bu ayrım hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EREG, Status Review of the Definitions of Vulnerable Customer, Default Supplier and Supplier of Last Resort, 16 July 2009,

http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/Tab/E09-CEM-26-04_StatusReview_16-Jul-09.pdf, (10.05.2011).

⁸⁵ Hükmî tedarik müessesesinin serbest piyasaya etkileri hakkında bkz. Christopher Jones ve diğerleri, EU EnergyLaw-Volume II: EU Competition Law and Energy Markets, 2nd Ed., 2007, s. 431-432; Muhammet Ali Ateş, s. 146 vd.

⁸⁶ Kısaltılmış adıyla EREG olarak bilinen bu örgüt, 2003 yılında Avrupa Komisyonu tarafından elektrik ve doğal gaz piyasaları hakkında Avrupa Komisyonuna danışmanlık etmek için kurulmuştur. Ancak EREG, 1 Temmuz 2011’de Komisyon tarafında lağvedilerek yerini Enerji Düzenleyicileri İşbirliği Ajansına (Agency for Cooperation of Energy Regulators-ACER) bırakmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_ABOUT/Tab (02.06.2012).

⁸⁷ EREG, Obstacles to Supplier Switching in the Electricity Retail Market, 10 April 2008, s. 7, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2008/E07-RMF-06-03_switching%20electricity%20GGP%20status%20review_10.pdf, (10.05.2011), (Anılışı: Obstacles). EREG’in bu raporunda, aslında sadece “hükmî tedarik müessesesi” çerçevesinde düzenlenen fiyatlar eleştirilmemiş, genel olarak “son kaynak tedariki müessesesi” çerçevesinde düzenlenen fiyatlar da dâhil olmak üzere elektrik enerji fiyatlarına yönelik tüm fiyat düzenlemelerine itiraz edilmiştir. Ancak kanaatimizce, şayet burada bahsi geçen her iki kurumun sınırları birbirinden düzgün bir biçimde ayrılır ise, “son kaynak tedariki müessesesi” için düzenlenen fiyatların serbest piyasaya olumsuz bir etki yapacağını söylemek zordur.

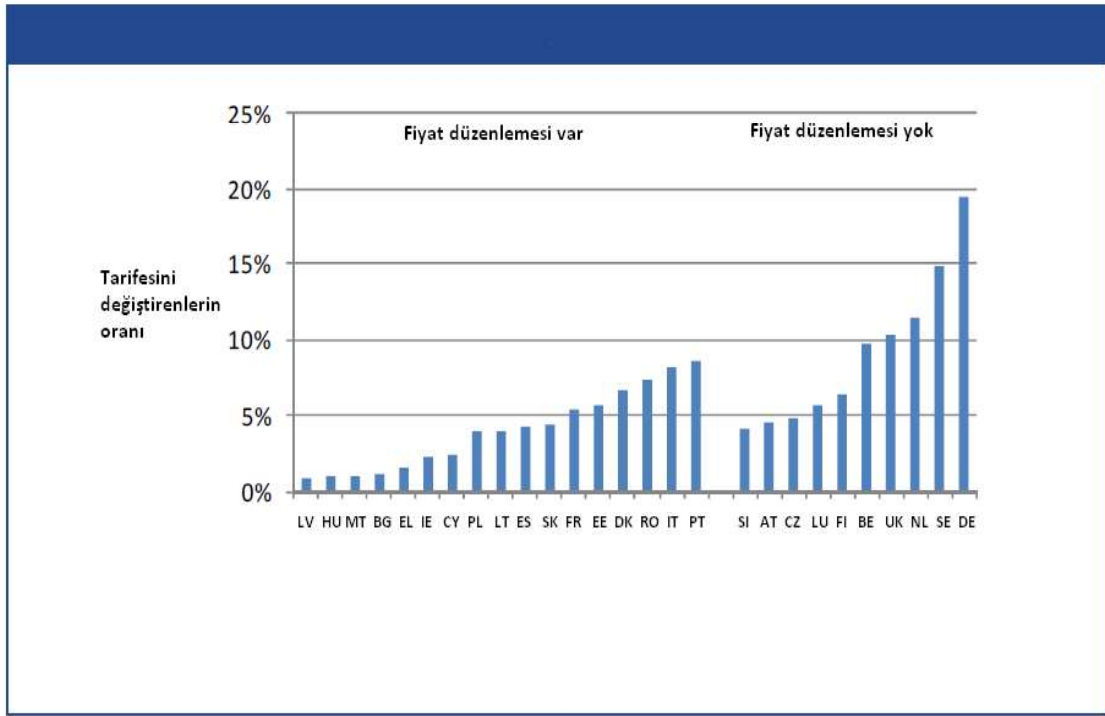
genellikle serbest piyasada oluşan fiyatların altında olmasıdır.⁸⁸ Hükmi tedarikçinin fiyatları serbest piyasadaki tedarikçilerin fiyatlarından daha uygun olduğunda, doğal olarak tüketiciler de tedarikçilerini değiştirme yoluna gitmemektedir.

Neredeyse tüm AB üyesi ülkelerde 1 Temmuz 2007 tarihinden itibaren tüm tüketiciler serbest tüketici statüsünü kazanmış olmasına rağmen, ECME Consortium tarafından Kasım 2010 yayımlanan araştırmaya göre, 27 AB ülkesinden 17'sinde perakende elektrik fiyatları düzenlenmeye devam etmekte ve serbest piyasa ile düzenlenen piyasa eşzamanlı olarak yürütülmekte, diğer kalan 10 ülkede ise fiyatlar tamamen serbest piyasada belirlenmektedir. Yine ECME Consortium'un araştırmasına göre fiyat düzenlemesi yapılan ülkelerde düzenlenen fiyatlar genellikle piyasa fiyatlarının altında belirlenmektedir. Bu bilgiler ışığı altında, ECME Consortium'un 2008 ila 2010 yılının ortasını kapsayan dönemde 27 AB ülkesinde yaptığı araştırmada; fiyat düzenlemesi yapılan 17 üye ülkede ortalama tarife değiştirme oranı % 4 olarak gerçekleşmiş iken, fiyat düzenlemesi yapılmayan 10 üye ülkede ortalama tarife değiştirme oranı %9 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca aynı dönemde hane halkı tüketicilerine münhasır tedarikçi değiştirme oranları da fiyat düzenlemesi yapılan 17 üye ülkede ortalama % 5 olarak gerçekleşmiş iken, fiyat düzenlemesi yapılmayan 10 üye ülkede ortalama % 8 olarak gerçekleşmiştir.⁸⁹ Aşağıda her bir AB ülkesine ilişkin tarife ve tedarikçi değiştirme oranları ayrı ayrı grafiklerde gösterilmiştir.

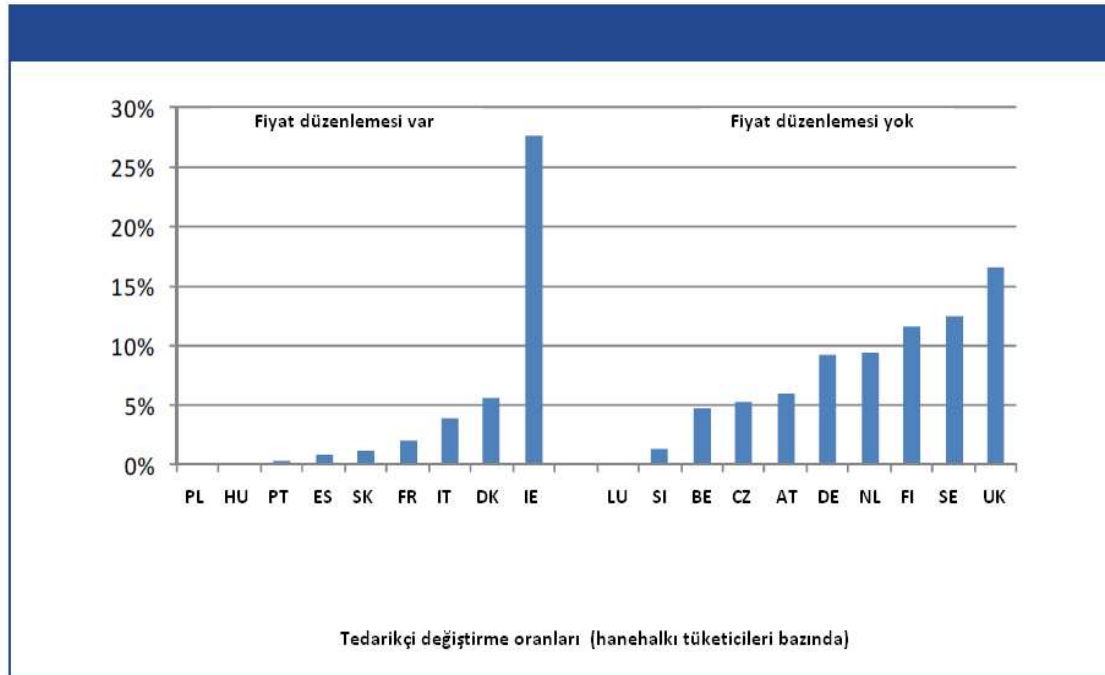
---

⁸⁸ ERGEG, Obstacles, s. 7.

⁸⁹ ECME Consortium, s. 110 vd.

Şekil 2.5: Fiyat düzenlemesi-tarifesini değiştirenlerin oranı⁹⁰

Şekil 2.6: Fiyat düzenlemesi-tedarikçi değiştirenlerin oranı⁹¹

⁹⁰ ECME Consortium, s. 112. Grafik, 2008 ila 2010 yılının ortalarını kapsayan dönemde AB ülkelerinde tüketicilerinin tarife değiştirme oranlarını göstermektedir.

⁹¹ ECME Consortium, s. 113. Grafik, 2008 ila 2010 yılının ortalarını kapsayan dönemde AB ülkelerinde hanehalkı tüketicilerinin tedarikçi değiştirme oranlarını göstermektedir. Güney Kıbrıs, Estonya ve Malta'da hanehalkı tüketicilerini seçme hakkı bulunmadığından, bu ülkeler hesaba dâhil edilmemiştir. Ayrıca; henüz (o dönemde) hala yerleşik teşebbüslerin egemen olması nedeniyle tedarikçi değiştirme

Grafiklerden de görüldüğü gibi, fiyat düzenlemesi olan ülkelerdeki tarife ve tedarikçi değiştirme oranları, fiyat düzenlemesi olmayan ülkelerdeki tarife ve tedarikçi değiştirme oranlarından önemli ölçüde düşüktür. Ancak burada, fiyat düzenlemesi mevcut olan ülkeler arasında yer alan İrlanda'nın (IE) durumu bir istisna teşkil etmektedir. Fiyat düzenlemesi olan diğer ülkelerin aksine, İrlanda'da çok büyük bir tedarikçi değiştirme hareketi yaşanmaktadır. Öyle ki, İrlanda tedarikçi değiştirme oranları bakımından AB ülkeleri arasında ilk sırayı almıştır. Bunun sebebi İrlanda'da, hükûmî tedarikçi için düzenlenen fiyatların, piyasa fiyatlarının yeterince üzerinde tespit edilmiş olmasıdır.⁹² Şayet İrlanda burada yapılan analizden hariç tutulacak olursa, fiyat düzenlemesi yapılan AB ülkelerinde % 5 olan ortalama tedarikçi değiştirme oranı, % 2'ye düşmektedir.⁹³ Bu durum da göstermektedir ki, hükûmî tedarikçiler için piyasa fiyatının altında belirlenen perakende satış fiyatları tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önünde önemli bir engel olarak durmaktadır.

Bu noktada, düzenlenen fiyatlar ile ilgili olarak tüketicilerin tedarikçilerini seçmelerinin önünde engel oluşturan bir diğer husus da, tüketicilerin düzenlenen piyasadan serbest piyasaya geçtikten sonra, tekrar düzenlenen piyasaya geri dönme haklarının olmaması (*irreversibility of switching*) durumudur. AB ülkeleri arasından Fransa ve Romanya'da karşılaşılan bu uygulamaya göre, tüketiciler perakende satış fiyatları düzenlemeye tâbi hükûmî tedarikçiden, piyasada faaliyet gösteren herhangi bir tedarikçiye geçtiğinde, artık tekrar hükûmî tedarikçiye geri dönme imkânına sahip olamamaktadır.⁹⁴ Bu durum, zaten tedarikçi değiştirirken tereddüt gösteren ve yeni tedarikçi ile nasıl bir macera yaşayacağını öngörmekte zorlanan tüketiciler için ilave bir endişe kaynağı olmuş ve bunu uygulayan ülkelerde, tüketicilerin hükûmî tedarikçide “kilitli kalmasına” sebep olmuştur.⁹⁵ Bu iki ülke uygulaması göstermektedir ki, tüketicilerin, bir defa düzenlenen piyasadan ayrıldığında tekrar oraya dönmesinin yasak olması, tüketicilerin tedarikçi değiştirme arzusuna ket vurmaktadır.

---

işlemleri çok sınırlı olan Letonya, Litvanya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'da hesaplamada dikkate alınmamıştır.

⁹² ECME Consortium, s. 112.

⁹³ ECME Consortium, s. 112.

⁹⁴ ERGEG, Obstacles, s. 27. Fransa, bu uygulamadan bilahare vazgeçmiştir. Bkz. ECME Consortium, s. 111.

⁹⁵ ERGEG, Obstacles, s. 33.

Sonuç olarak belirtmek gerekir ki, hükmî tedarik müessesesi tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önünde önemli bir engeldir. Bunun başlıca sebebi ise, uygulamada hükmî tedarikçiler için düzenlenen perakende satış tarifelerinin serbest piyasa fiyatlarının altında belirlenmesidir. Tüketicilerin tedarikçi seçme davranışlarını kısıtlayan bu durumun önüne geçmek için başvurulması gereken en ideal yol, serbestleşen elektrik piyasalarında hükmî tedarik müessesesine hiç yer vermemektir. Ancak serbestleşme sürecinde bir yumuşak geçiş olması amacıyla hükmî tedarikçi müessesesine illaki yer verilecek ise, bu takdirde bu durumun çok sınırlı bir süre için geçerli olması düzenlenmeli ve piyasalar mümkün olan en kısa sürede tamamen serbestleştirilmelidir. Ayrıca bu durumda, kısa sürecek bu geçiş döneminde, hükmî tedarikçi için düzenlenen perakende satış fiyatlarının, serbest piyasa fiyatlarının altında olmaması çok önemlidir. Nihayet böyle bir durumda, tüketicilerin bir defa düzenlenen piyasadan serbest piyasaya geçtiklerinde, tekrar düzenlenen piyasaya dönmeleri de kesinlikle yasaklanmamalıdır.

b. Dağıtım Şirketinin ve Önceki Tedarikçisinin Tedarikçi Değiştirme Sürecini Engelleme Yetkisi

Tüketicilerin tedarikçi değiştirme aşamasında, tedarikçi değiştirme sürecini engelleyen bir diğer etken de, tüketicinin bulunduğu dağıtım bölgesini işleten dağıtım şirketi olabilmektedir. Dağıtım şirketi, tedarikçi değiştirme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Zira tedarikçi değiştirme sürecinde kilit rol oynayan tüketici sayaçları ve bunlara ilişkin işlemler genellikle dağıtım şirketinin tasarrufundadır. Bu nedenle dağıtım şirketinin, tüketicilerin tedarikçi seçme süreçlerinde tarafsız bir konum almasının önemi büyüktür. Dağıtım şirketi, tüketicilerin tedarikçi seçme süreçlerinde taraf ve ayrım gözetmeksizin hareket etmelidir.⁹⁶

Dağıtım şirketinin tüketicilerin tedarikçi seçme süreçlerine katılımı zorunludur. Dağıtım şirketi bu sürece dâhil olmadan tüketicilerin tedarikçi seçme işlemlerinin

---

⁹⁶ CEER, Electricity and Gas Retail Market Design, with a Focus on Supplier Switching and Billing, 24 January 2012, s. 19, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/Tab3/C11-RMF-39-03_GGP-Retail-Market-Design_24-Jan-2012.pdf, (15.04.2012), (Anılışı: Market Design).

gerçekleştirilmesi imkânsızdır. Ancak bu noktada, dağıtım şirketinin görev sınırlarının iyi çizilmesi ve dağıtım şirketine bu süreçte istismar edebilecek yetkiler verilmesinden kaçınılması gerekir. Zira dağıtım şirketi, bu yetkilerini her zaman kendi grup şirketleri lehine kullanma imkânını haizdir.⁹⁷ Bununla birlikte, dağıtım şirketinin buradaki konumu iyi tanımlanması durumunda, dağıtım şirketi bu süreçte hataları önleyen ve süreci hızlandıran önemli bir fonksiyon icra etmiş olur.

Birçok AB ülkesinde tüketicilerin tedarikçi değiştirme sürecinde, tüketicilerden; teslim noktası tespiti (*delivery point identification*), sayaç numarası (*meter number*), sayaç tipi (*meter type*) gibi bilgiler istenmektedir.⁹⁸ Bu bilgileri elinde tutan kuruluş, ilgili tüketicinin bölgesindeki dağıtım şirketidir. Dağıtım şirketi bu bilgileri haiz olmakla, bu süreçte adeta bir bilgi merkezi (*information hub*) görevi görür.⁹⁹ Tüketicilerin tedarikçi seçme sürecinde herhangi bir pürüz yaşanmaması için, dağıtım şirketinin sahip olduğu bu bilgilere, tüketicilerin ve onların (yeni) tedarikçisi olmak isteyen teşebbüslerin kolaylıkla ulaşabiliyor olması gerekir.

Dağıtım şirketinin elinde bulundurduğu bu türden bilgilerin, yine dağıtım şirketi tarafından istismar edildiği bir örneğe Norveç'te rastlanmıştır. Norveç'te, bazı dağıtım şirketleri kendi grup şirketlerinin portföyünde yer alan tüketicilerle ilgili olarak, bunların tedarikçi değiştirme sürecinde gerekli olan sayaç numaralarını vermek konusunda isteksiz davranmış ve böylece bu tüketicilerin tedarikçilerini değiştirmelerine engel olmak istemiştir.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Zira gerek AB enerji hukukunda gerekse (01.01.2013 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere) Türk enerji hukukunda, elektrik dağıtım şirketleri için mülkiyet ayrıştırması öngörülmemiş olup, her iki hukuk sisteminde de hukukî ayrıştırma yöntemi benimsenmiştir. Hukukî ayrıştırma yöntemi ise, dağıtım şirketlerinin kendi grup şirketleri lehine ayrımcılık yapmasını önleyecek tedbirleri içermemektedir. Bkz. EPK 3/I-c-3.; Directive 2009/72/EC of the European Parliament and of the Council concerning Common Rules for the Internal Market in Electricity and Repealing Directive 2003/54/EC, Official Journal of the European Union, 14.08.2009, L 211/55, art. 26. Ayrıştırma konusu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Selen Yersu Şahin, Enerji Sektöründe Ayrıştırma, Rekabet Kurumu Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2011.

⁹⁸ ERGEG, Obstacles, s. 17-18.

⁹⁹ ERGEG, Supplier Switching Process-Best Practice Proposition, 21 July 2006, s. 5, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2006/E05-CFG-03-05.pdf, (05.04.2012), (Anılışı: Best Practice).

¹⁰⁰ ERGEG, Report on the Customer Switching Process, 30 September 2005, s. 34, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2005/E05-CFG-02-06.PDF, (05.04.2012).

Bu gibi suiistimallerin önlenmesi adına, dağıtım şirketinin elinde bulundurduğu sayaç numarası gibi bilgilerin, tüketicilere gönderilen faturaların üzerinde gösterilmesinin zorunlu kılınması önerilmektedir.¹⁰¹ Bundan başka, dağıtım şirketinin sahip olduğu bu bilgilerin, tüketicilerin ve onların tedarikçisi olmak isteyen teşebbüslerin erişebileceği bir veritabanında paylaşılması da bir çözüm olabilir.

Tüketicilerin tedarikçi değiştirme aşamasında, tedarikçi değiştirme sürecini engelleyen bir başka önemli etken de, tüketicinin önceki (ya da eğer seçme süreci tamamlanamamışsa mevcut) tedarikçisidir. Bazı ülkeler tüketicilerin önceki tedarikçilerine, tüketiciler ile aralarında bulunan sözleşmeye bağlı çeşitli hususları öne sürerek, tüketicilerin tedarikçi değiştirme sürecini akamete uğratma imkânı tanımıştır. Bu şekilde karşılaşılan engellerin başlıca iki tanesi, “tüketicisiyle devam eden bir süreli sözleşmenin varlığı iddiası” ile “tüketicinin ödenmemiş borcunun bulunduğu iddiası”dır.¹⁰²

ERGEG’in Nisan 2008 tarihli raporuna göre, 20 Avrupa ülkesinde yapılan araştırmada, bu ülkelerden 10’unda tüketicinin önceki tedarikçisinin, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini engelleme hakkını sahip olduğu tespit edilmiştir.¹⁰³ ERGEG’in araştırmasına ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Ülke	Önceki Tedarikçi, Tedarikçi Değiştirme Sürecine İtiraz Edebilir mi?
Almanya	Evet - Geçerli ve süreli bir sözleşmesi varsa
Avusturya	Evet
Belçika	Hayır
Çek Cumhuriyeti	Evet
Danimarka	Hayır
Estonya	Hayır
Finlandiya	Evet -Geçerli ve süreli bir sözleşmesi varsa
Fransa	Hayır

¹⁰¹ ERGEG, Best Practice, s. 6.

¹⁰² Önceki tedarikçinin, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini engelleme hakkının Türkiye elektrik piyasasında da söz konusu olduğu daha önce ifade edilmişti. Bkz. Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği, 30/A.

¹⁰³ ERGEG, Obstacles, s. 18-19.

İrlanda	Evet - Bir hata durumunda
İtalya	Hayır
İspanya	Evet -Bir hata durumunda ya da ödenmemiş borç bulunduğunda
İsveç	Hayır
Litvanya	Hayır
Lüksemburg	Evet
Norveç	Hayır
Polonya	Hayır
Portekiz	Evet - Son kaynak tedarikçisine ödenmemiş borç bulunduğunda
Romanya	Evet - Ödenmemiş borç bulunduğunda
Slovakya	Evet
Slovenya	Hayır

Şekil 2.7: Önceki tedarikçinin itiraz hakkı¹⁰⁴

ECME Consortium ise 18 AB ülkesi ile ilgili olarak yaptığı araştırmada, önceki tedarikçinin tedarikçi değiştirme sürecini engelleme hakkının bulunduğu ülkeler ile bulunmadığı ülkelerdeki tedarikçi değiştirme oranlarını tespit etmiştir. Bu araştırmaya ilişkin tablo aşağıdadır.

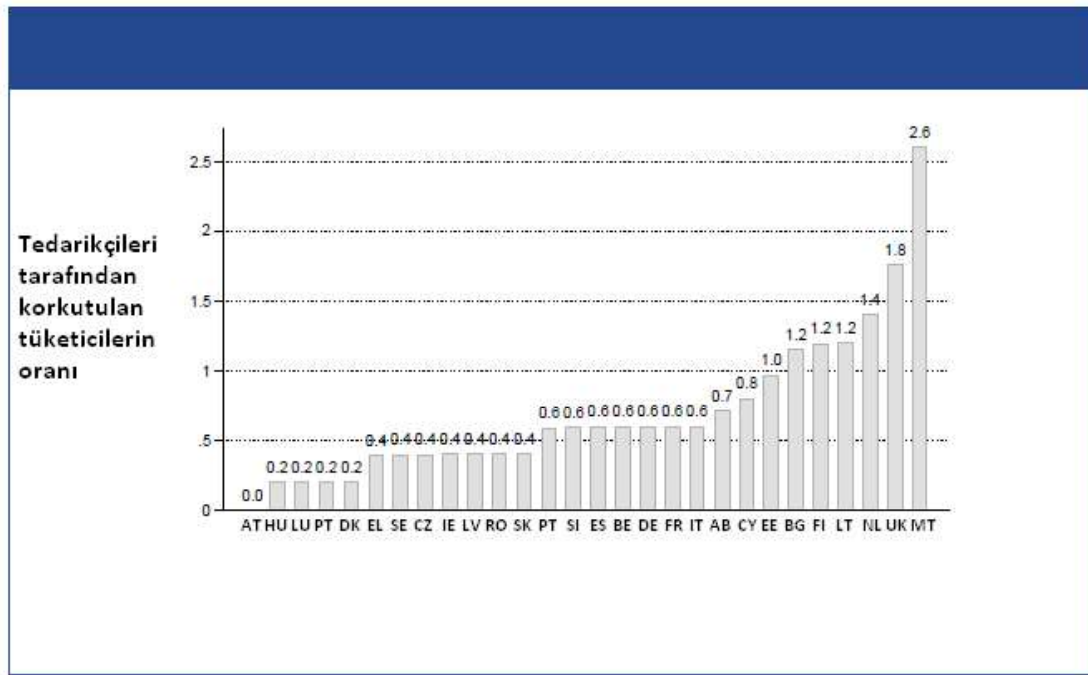
Önceki Tedarikçinin İtiraz Hakkı:	Ülke Sayısı	Ortalama Tedarikçi Değiştirme Oranları (%)
Yok	8	9,0
Var (Toplam)	10	7,5
Var - Gereksiz	4	3,5
Var - Geçerli ve süreli bir sözleşmesi varsa	2	19,5
Var - Ödenmemiş borç bulunduğunda	1	2,0
Var - Son kaynak tedarikçisine ödenmemiş borç bulunduğunda	1	0,0
Var - Hata durumunda ya da ödenmemiş borç bulunduğunda	1	4,0
Var- Hata durumunda	1	16,0

Şekil 2.8: Önceki tedarikçinin itiraz hakkı-tedarikçi değiştirme oranları¹⁰⁵

¹⁰⁴ ERGEG, Obstacles, s. 18-19.

Buna göre, önceki tedarikçiye, tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisi veren 10 ülkede ortalama tedarikçi değiştirme oranı % 7,5 olarak gerçekleşmişken; önceki tedarikçiye, tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisi vermeyen 8 ülkede ortalama tedarikçi değiştirme oranı % 9 olarak gerçekleşmiştir. Bu rakamlar da göstermektedir ki, önceki tedarikçiye tüketicinin tedarikçisi değiştirme sürecine itiraz hakkı verilmesi, tedarikçi değiştirme oranlarının daha düşük seviyede kalmasına sebep olmaktadır.

Diğer taraftan hemen hemen tüm ülkelerde tedarikçilerin, portföylerinden ayrılmaya hazırlanan tüketicileri yasal ya da sözleşmesel bir hakka dayanmadan engellemeye, onları tedarikçilerini değiştirmemeleri için korkutmaya eğilimli oldukları da gözlemlenmiştir.¹⁰⁶ Buna ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2.9: Tedarikçileri tarafından korkutulan tüketiciler¹⁰⁷

CEER'e¹⁰⁸ göre “Tedarikçi seçme müessesesi, tüketicilerin enerji piyasasına etki edebileceği en önemli araçtır. Bu yüzden, tüketicilerin tedarikçi değiştirme taleplerine

¹⁰⁵ ECME Consortium, s. 114. Buradaki ortalama tedarikçi değiştirme oranları, 2009 Temmuz’dan önceki iki yıla ilişkin hanehalkı tüketicilerinin ortalama tedarikçi değiştirme oranlarını göstermektedir.

¹⁰⁶ ECME Consortium, s. 115.

¹⁰⁷ ECME Consortium, s. 115. Grafik, “Tedarikçim, beni başka bir tedarikçiye geçmemi engellemek için tehdit etti.” diyen tüketicilerin ülkesel bazdaki oranlarını göstermektedir.

bütün piyasa aktörleri saygı göstermelidir. Bu konuda piyasa aktörlerinden gelebilecek muhtemel bir engel, tüketicilerin enerji piyasasına olan güvenini zayıflatacaktır. Bu durum ayrıca, tüketicilerin bir daha tedarikçi seçmeye teşebbüs etme arzusunu da kıracaktır. Bu nedenle, tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önündeki engel oluşturabilecek hâller çok sınırlı sayıda olmalıdır. CEER, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini durduracak herhangi bir ihtimalin bulunmaması ya da en azından bu ihtimallerin asgarî düzeyde olması gerektiği kanaatindedir. Tüketicinin devam eden bir sözleşmesinin ya da borcunun bulunması durumu ile ilgili olarak CEER'in görüşü odur ki, tüketici ile (önceki) tedarikçisi arasındaki herhangi bir ihtilaf ancak sözleşme hukuku çerçevesinde çözülmelidir; bunlar, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini durdurmak için geçerli bir sebep olmamalıdır."¹⁰⁹

Kanaatimizce de tüketicinin devam eden bir sözleşmesinin ya da borcunun bulunduğu iddiası ile tedarikçi değiştirme sürecinin engellenmesi isabetli bir yaklaşım tarzı değildir. Bir defa, bu yöndeki iddialara itibar edilerek tedarikçi değiştirme sürecinin durdurulabilmesi için, öncelikle bu iddiaların doğruluğunun ispatlanması gerekir. Bu ise taraflar (tüketici ile önceki tedarikçisi) arasında çözülecek bir özel hukuk uyuşmazlığıdır. Bu uyuşmazlıkta, önceki tedarikçinin söylediğine güvenerek sistemi onun üzerine kurmak ve buna göre, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini durdurmak hakkaniyete uygun bir çözüm yolu değildir. Neticede bu, bir özel hukuk uyuşmazlığıdır ve bu özel hukukun kurallarına göre taraflarca çözülmelidir. Bu nedenle, tüketicinin devam eden bir sözleşmesinin ya da borcunun bulunduğu iddiası, tedarikçi değiştirme sürecini hiçbir koşulda engellememelidir.

Bununla birlikte, önceki tedarikçinin bu yönde iddiaları var ise; bu iddiaların varlığının, tüketicinin ve onun yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsün bilmesinde de

---

¹⁰⁸ CEER (The Council of European Energy Regulators-Avrupa Enerji Düzenleyicileri Konseyi), 2000 yılında Avrupa'daki bağımsız enerji piyasası düzenleme kurumları tarafından kurulmuş bir örgüttür. CEER rekabetçi, sürdürülebilir, ortak bir AB enerji pazarı oluşturulması için hizmet etmektedir. Her ne kadar benzer amaçları gütseler de, ERGEG ve onun halefi olan ACER'den farklı olarak CEER, AB'nin resmî bir organı olmayıp, Avrupa ülkelerindeki enerji piyasası düzenleme kurumlarının gönüllü işbirliği ile oluşturulmuştur. CEER'in, merkezi Brüksel'dir. CEER hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_ABOUT, (01.06.2012).

¹⁰⁹ CEER, Market Design, s. 20. Aynı yönde bkz. EURELECTRIC, Guidelines for Customer Switching, June 2004, s. 5, <http://www.eurelectric.org/PublicDoc.asp?ID=29670>, (13.04.2012). Bu raporu hazırlayan EURELECTIC (Union of the Electricity Industry), elektrik piyasasında faaliyet gösteren şirketlerin kurmuş olduğu Avrupa merkezli bir sivil toplum örgütüdür. EURELECTRIC hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.eurelectric.org/about-us/>, (05.06.2012).

fayda vardır.¹¹⁰ Özellikle bunlardan “tüketicinin devam eden bir sözleşmesinin mevcut olduğu iddiası”nın, tüketicinin herhangi bir mağduriyete uğramaması için ciddiye alınması gerekir. Zira bazı sözleşmeler, sözleşmenin süresinden önce feshedilmesi hâlinde, fesheden tarafa birtakım malî sorumluluklar getirebilmektedir. Bu noktada bu şekilde oluşabilecek tüketici mağduriyetlerin önlenmesi için, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme süreci ile ilgili olarak; şayet önceki tedarikçinin tüketici ile devam eden bir sözleşmesi var ise önceki tedarikçi, tedarikçi değiştirme süreci devam ederken bu hususu, tüketicisine ve/veya bu tüketicinin yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsün bilgisine sunmak zorunda olmalıdır. Ancak önceki tedarikçinin bu fiilinin, tedarikçi değiştirme sürecini durdurma kabiliyeti bulunmamalıdır. Önceki tedarikçinin verdiği bu bilginin fonksiyonu sadece, tüketiciyi ve onun yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsü ileride doğabilecek mağduriyetler konusunda uyarmak olmalıdır. Böylece, bu uyarıyı alan tüketici ve onun yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüs, önceki tedarikçi ile yapılmış olan sözleşmenin koşullarını tekrar incelemeli, bunların herhangi bir mağduriyete yol açıp açmayacağını düşünüp tartmalı ve tedarikçi değiştirme sürecine bundan sonra devam etmeli ya da dilerse bu süreçten vazgeçmelidirler.

Bu noktada son olarak şunu ifade etmek gerekir ki; bazı ülkelerde de, tüketicinin devam eden bir sözleşmesinin bulunduğu iddiasının yerine, tüketicinin borcunun bulunduğu iddiası, yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsün bilgisine sunulmaktadır. Örneğin İrlanda’da görülen ve adına “*Debt Flagging (Borç İşaretlemesi)*” denilen uygulamaya göre; tüketicinin tedarikçi değiştirme süreci başladığında, şayet tüketicinin önceki tedarikçiye belirli bir miktarı aşan borcu varsa, bu husus önceki tedarikçi tarafından, yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüse bildirilmektedir (*raising of debt flag*). Ancak bu bildirim, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini durdurmamaktadır. Bu bildirimin amacı, borç ödeme itiyadı zayıf olan tüketicileri devralmak hususunda diğer tedarikçileri uyarmaktır. Bu noktada takdir, yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüstedir. Dilerse tedarikçi değiştirme sürecini devam ettirerek, önceki tedarikçisine borcu olan bu tüketiciyi portföyüne dâhil eder; dilerse de tedarikçi değiştirme sürecini iptal eder.¹¹¹

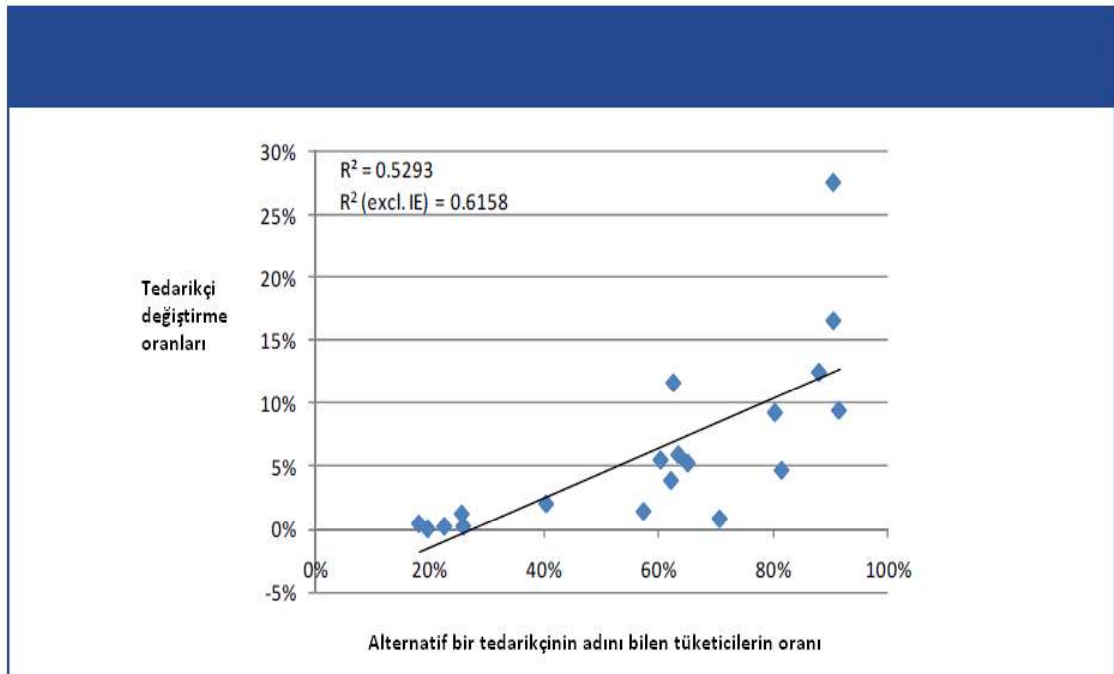
¹¹⁰ Aynı yönde bkz. CEER, Market Design, s. 20.

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. CER, Debt Flagging-Industry Code, 23 September 2011. Bu raporu hazırlayan CER (Commission for Energy Regulation), İrlanda’nın enerji piyasasını düzenleyen kurumdur.

3. Bilgisizlik ya da Bilgiye Erişememe Sorunu

Tüketicilerin tedarikçilerini seçebilmesi için, ilgili piyasada yerleşik tedarikçiden başka alternatif tedarikçilerin ve tarifelerin bulunması şart olduğu daha önce ifade edilmişti. Ancak tedarikçi seçme işleminin gerçekleşebilmesi için alternatiflerin varlığı tek başına yeterli değildir. Piyasada arzu edilen ölçüde bir tüketici hareketliliği sağlanabilmesi için alternatif tedarikçi ve tarifelerin, tüketiciler tarafından da biliniyor ve bunlara erişilebiliyor olması gerekir.

Tüketicilerin, piyasada alternatif tedarikçilerin ve tarifelerin bulunduğunu bilmesi, tedarikçi seçme oranlarının artması hususu ile yakından ilgilidir. ECME Consortium tarafından AB ülkeleri genelinde yapılan araştırmada, tüketicilere alternatif bir tedarikçinin adını bilip bilmediği sorularak, alternatif bir tedarikçinin adını bilen tüketicilerin tedarikçi değiştirme oranları saptanmıştır. Araştırmaya göre, alternatif bir tedarikçinin adını bilen tüketicilerin sayısı arttıkça tedarikçi değiştirme oranları da artmakta; alternatif bir tedarikçinin adını bilen tüketicilerin sayısı azaldıkça tedarikçi değiştirme oranları da azalmaktadır. Bu araştırmaya ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2.10: Alternatif bir tedarikçinin adını bilen tüketiciler¹¹²

¹¹² ECME Consortium, s. 117. Buradaki oranlar, 2010 yılı ortalarından önceki iki yıla ilişkin tüketicilerinin tedarikçi değiştirme oranlarını göstermektedir.

Bu grafikten de görüldüğü üzere alternatif tedarikçilerin varlığının bilinmemesi, tedarikçi seçme müessesesi için bir handikap oluşturmaktadır. Bu olumsuz durumun bertaraf edilmesinin yolu ise tüketicilerin, piyasada alternatif tedarikçilerin bulunduğunu bilmesini sağlayacak ortamların oluşturulmasından geçmektedir.

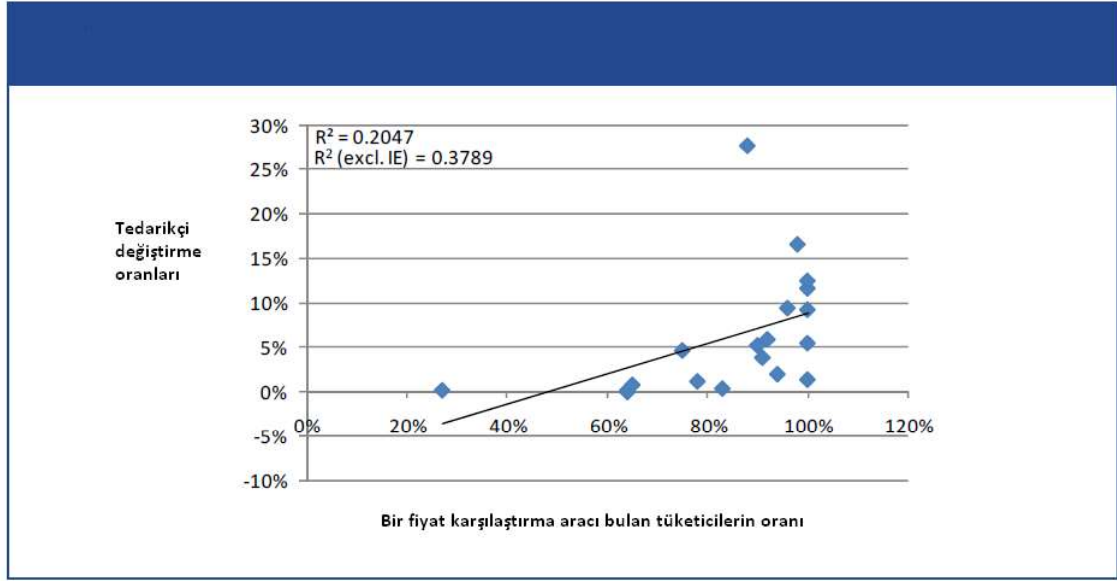
Yaşanan tecrübeler göstermektedir ki, tüketiciler alternatif tedarikçileri ya bizzat kendileri araştırarak bulmakta ya da söz konusu alternatiflerin bilgisi, onlara düzenleyici kurumlar, diğer kamu kurumları ya da bağımsız örgütler tarafından sunulmaktadır. Bu bağlamda örneğin pek çok AB ülkesinde düzenleyici kurumlar, tüketicilerin enerjilerini temin edebileceği alternatif tedarikçilerin bilgilerinin yer aldığı ve bunlar arasında fiyat karşılaştırması yapılabilmesine imkân veren internet siteleri kurmuşlardır. Bu türdeki sitelere de fiyat karşılaştırma aracı (*price comparison tool*) denilmektedir.¹¹³

Fiyat karşılaştırma araçları, tüketicilerin alternatif tedarikçilere ve tarifelere ulaşmasında önemli bir fonksiyon icra eder. Tüketiciler fiyat karşılaştırma araçlarını kullanarak, kendi tüketim profillerine göre, kendileri için en uygun koşullarda enerji sağlayabilecek tedarikçileri kolaylıkla bulma imkânına sahip olurlar. Bu durum tüketicilerin; hem tedarikçi seçme işlemlerini hızlandırır ve kolaylaştırır, hem de tedarikçi araştırma safhasında katlanacağı maliyetleri asgarîye indirir.

ECME Consortium'un AB ülkeleri genelinde yaptığı araştırmada fiyat karşılaştırma araçlarının, tüketiciler için önemli bir bilgi kaynağı olduğu tespit edilmiş ve bu araçlardan yararlanan ülkelerdeki tüketicilerin, tedarikçi değiştirme oranlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Söz konusu araştırmaya ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

---

¹¹³ ECME Consortium, s. 116.

Şekil 2.11: Bir fiyat karşılaştırma aracı-tüketicilerin tedarikçi değiştirme oranı¹¹⁴

Fiyat karşılaştırma araçlarının haricinde; tüketicilerin, tedarikçi değiştirme hakları ile ilgili bilgi edinebileceği başka yollar da mevcuttur. Birçok ülkede tüketiciler; düzenleyici kurumların sitelerinden, tüketici birliklerden, tedarikçilerden ve dağıtım şirketlerinden tedarikçi değiştirme hakları konusunda bilgilere ulaşabilmektedir.¹¹⁵

ECME Consortium'un yaptığı AB ülkeleri genelinde yaptığı araştırmada, tüketicilerin tedarikçi değiştirme hakkı konusunda bilgi kaynakları çeşitlendikçe, tedarikçi değiştirme oranlarının da arttığı tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmaya ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Bilgi Kaynağı	Bilgi Yok/Var	Ülke Sayısı	Ortalama Tedarikçi Değiştirme Oranı (%)
Düzenleyici Kurumun Sitesi	Yok	0	-
	Var	18	9,9
Diğer Bağımsız Örgütler (Tüketici Birlikleri vb.)	Yok	5	4,2
	Var	11	13,1
Tedarikçiler	Yok	1	2,0
	Var	14	11,6
Dağıtım Şirketleri	Yok	7	5,9
	Var	9	13,8

Şekil 2.12: Bilgi kaynakları-tedarikçi değiştirme oranları¹¹⁶

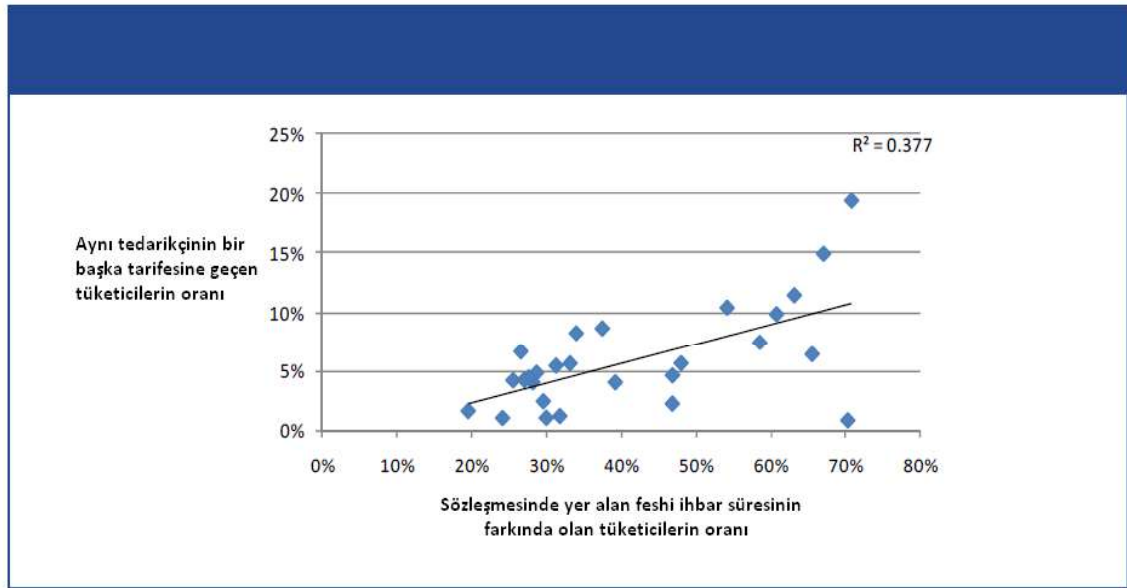
¹¹⁴ ECME Consortium, s. 117. Buradaki oranlar, 2010 yılı ortalarından önceki iki yıla ilişkin tüketicilerinin tedarikçi değiştirme oranlarını göstermektedir.

¹¹⁵ ECME Consortium, s. 121.

¹¹⁶ ECME Consortium, s. 121. Buradaki oranlar, 2009 Temmuz'undan önceki iki yıla ilişkin hanehalkı tüketicilerinin tedarikçi değiştirme oranlarını göstermektedir.

Fiyat karşılaştırma araçları ve burada bahsedilen diğer bilgi kaynaklarının yanı sıra, bazen tüketicilerin mevcut tedarikçileri ile yaptığı sözleşmeler de tedarikçi seçme hakları konusunda tüketiciler için bir bilgi kaynağı olabilmektedir. Uygulama örnekleri göstermiştir ki, tüketiciler ile tedarikçiler arasında yapılan enerji alım satım sözleşmelerinde yer alan ve bu sözleşmelerin sonra erdirilmesi için gerekli olan “feshi ihbar süreleri”nin (*advance period for terminating contract*¹¹⁷) tüketiciler tarafından biliniyor olması ile tüketicilerin tedarikçi seçme oranları arasında bir pozitif korelasyon vardır.¹¹⁸ Buna göre tüketiciler mevcut tedarikçileri ile olan sözleşmelerini incelemiş ve orada sözleşmenin hangi hallerde sona erdirilebileceği hususundaki hükümleri idrak etmişler ise; bu durum tüketicilerin, tedarikçi seçme hakları konusunda daha bilinçli hareket etmelerini sağlamaktadır. Nitekim AB’deki durumu gösteren aşağıda yer alan grafikler de bu hususu teyit etmektedir.

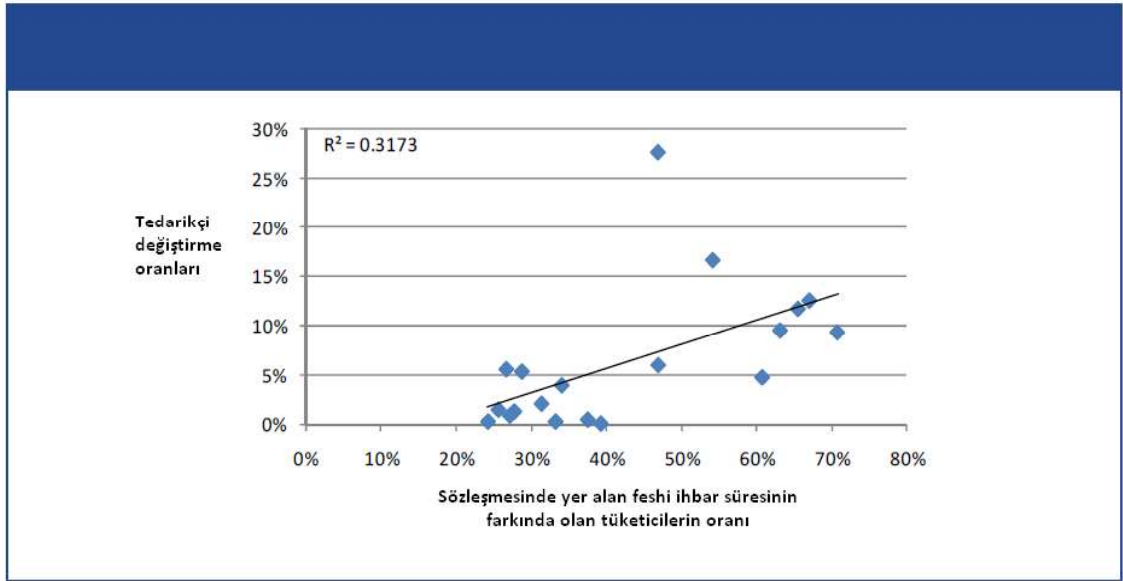

Şekil 2.13: Feshi ihbar süresinin bilinmesi-tarife değiştirme oranları¹¹⁹

¹¹⁷ Feshi ihbar, “Sözleşmelerde, taraflardan birinin sözleşme hükümlerine devam etmemek hakkındaki iradesini diğer tarafa bildirmesidir.” şeklinde tanımlanırken; Feshi ihbar süresi, “Belli bir sürenin bitiminden sonra sözleşmenin ortadan kalkacağına, taraflar arasında kararlaştırılan veya yasada öngörülen süre içinde bildirilmesi.” şeklinde tanımlanmıştır. Söz konusu tanımlar için bkz. Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara 1982, s. 150.

¹¹⁸ ECME Consortium, s. 118.

¹¹⁹ ECME Consortium, s. 118.

Şekil 2.14: Feshi ihbar süresinin bilinmesi-tedarikçi değiştirme oranları¹²⁰

Tüm bu bilgi kaynaklarının yanı sıra, tüketicilerin tedarikçi seçme hakları ve piyasada faaliyet gösteren alternatif tedarikçilerin varlığı hususunda bilgi edinebilecekleri; gazeteler, televizyonlar, ücretsiz (0800’lü) telefon hatları gibi bazı başka imkânlar da mevcuttur.¹²¹

Özetle belirtmek gerekir ki; tüketicilerin, tedarikçi seçme hakları hususundaki bilgi eksikliği ve kendilerine enerji temin eden tedarikçiden başka alternatif tedarikçilerin de piyasada faaliyet gösterdiğinden haberdar olmaması, tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu duruma ilişkin atılması gereken adımlar; tüketicilerin piyasadaki tedarikçiler ve onların fiyatları hakkında bilgi edinebileceği fiyat karşılaştırma araçları oluşturmak, düzenleyici kurumlar ile piyasa aktörlerini bu konuda birer bilgi kaynağı olarak donatmak ve diğer iletişim vasıtalarını iyi bir biçimde kullanmak olmalıdır. Bu noktada şunu da ilave etmek gerekir ki, burada bahsi geçen her bir bilgi kaynağının hitap ettiği tüketici kitlesi farklı olabilir. Örneğin genç ve orta yaşlı tüketiciler için en ideal bilgi kaynağı internet bazlı kaynaklar olabilirken; yaşlı tüketiciler için diğer bilgi kaynakları daha ilgi çekici olabilir. Bu nedenle, tüm bu bilgi kaynaklarının etkin biçimde kullanılmasında fayda görülmektedir.

¹²⁰ ECME Consortium, s. 119.

¹²¹ CASTALIA, s. 36-37.

4. Karmaşık ve Külfetli Tedarikçi Seçme Prosedürleri

Karmaşık ve maliyetli tedarikçi seçme prosedürlerinin uygulanması, tüketicileri tedarikçi seçme konusunda isteksizli e sevk eder. Tüketiciler genellikle tedarikçi seçme işlemine; bundan bir fayda umarak; yararlanacakları nimetlerin katlanacakları k lfetlerden daha fazla olduğuna inanarak teşebbüs eder. Ancak şayet tedarikçi seçme prosedürleri fazlası ile karmaşık ve maliyetli ise, tüketicilerin tedarikçi seçmeye olan eğilimi azalır.¹²²

Bu başlık altında tüketicilerin, karmaşık ve külfetli tedarikçi seçme prosedürleri yüzünden tedarikçi seçmelerine engel oluşturan aşağıdaki dört konu incelenecektir:

- i. S zle melerdeki cezaî şartlar
- ii. Tüketicilerin muhatap olması gereken taraf sayısının çokluğu
- iii. Tedarikçi seçme prosedürünün uzun zaman alması
- iv. Dağıtım  irketi ile tedarikçiler arasındaki iletişim sorunları.

a. S zle melerdeki Cezaî Şartlar

Tüketiciler ile tedarikçileri arasında yapılan enerji alım satım sözleşmelerinde bazen, bu sözleşmelerin süresinden önce sona erdirilebilmesi için tüketicilerin belirli cezaî şart ödemesi öngörülmektedir.¹²³ Buna göre cezaî şart öngörülen sözleşmelerde, tüketicisi şayet belirli bir süre geçerli olacak sözleşmeyi süresinden önce feshetmek istiyor ise, tedarikçisine sözleşmede kararlaştırılan cezaî şart miktarını ödemek durumundadır.

ECME Consortium tarafından AB  lkelerinde yapılan araştırmada, elektrik tüketicileri ile tedarikçileri arasında yapılan sözleşmelerde, çok yaygın olmasa da, sözleşmenin feshi için cezaî şart kararla tırıldı ı tespit edilmiştir. AB  lkelerinde ne oranda ne miktarda cezaî şart ihtiva eden sözleşme bulunduğu gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

---

¹²² ECME Consortium, s. 121.

¹²³ Sözleşmeden dönmeyi ya da sözleşmenin feshini zorlaştıran cezaî şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köksal Kocaa a, Türk  zel Hukukunda Cezaî Şart (BK. m. 158-161), Ankara 2003, s. 47 vd.

Ülke	Cezaî Şart İhtiva Eden Sözleşmelerin Oranı (%)	Ortalama Cezaî Şart Miktarı (€)
Almanya	2	120
Avusturya	4	24
Belçika	50	99.08
Çek Cumhuriyeti	4	-
Danimarka	6	65.98
Finlandiya	14	23.41
Fransa	4	15
Hollanda	44	82.21
İrlanda	10	77.74
İspanya	0	-
İsveç	32	34.47
İtalya	14	14.93
Macaristan	0	-
Lüksemburg	2	95
Polonya	12	0
Portekiz	2	-
Slovakya	0	-
Slovenya	0	-
Birleşik Krallık	26	30.78
AB-27	11	47.39

Şekil 2.15: Cezaî şart ihtiva eden sözleşmeler-cezaî şart miktarları¹²⁴

Tablodan da görüldüğü üzere, çeşitli ülkelerde tüketiciler ile tedarikçiler arasındaki sözleşmelerde, sözleşmelerin süresinden önce feshi için değişik miktarlarda cezaî şartlar kararlaştırılabilmektedir. Tüketicilerin başka bir tedarikçiye geçmek için mevcut tedarikçilerine cezaî şart ödeyecek olmaları, onların tedarikçi değiştirme kararlarından vazgeçmelerine sebep olabilecek bir etkidir. Ancak belirtmek gerekir ki, sözleşmelerde, sözleşme hürriyeti gereğince, kararlaştırılan cezaî şartların yasaklanması kural olarak mümkün değildir.

¹²⁴ ECME Consortium, s. 123.

b. Tüketicilerin Muhatap Olması Gereken Tarafların Sayısının Çokluğu

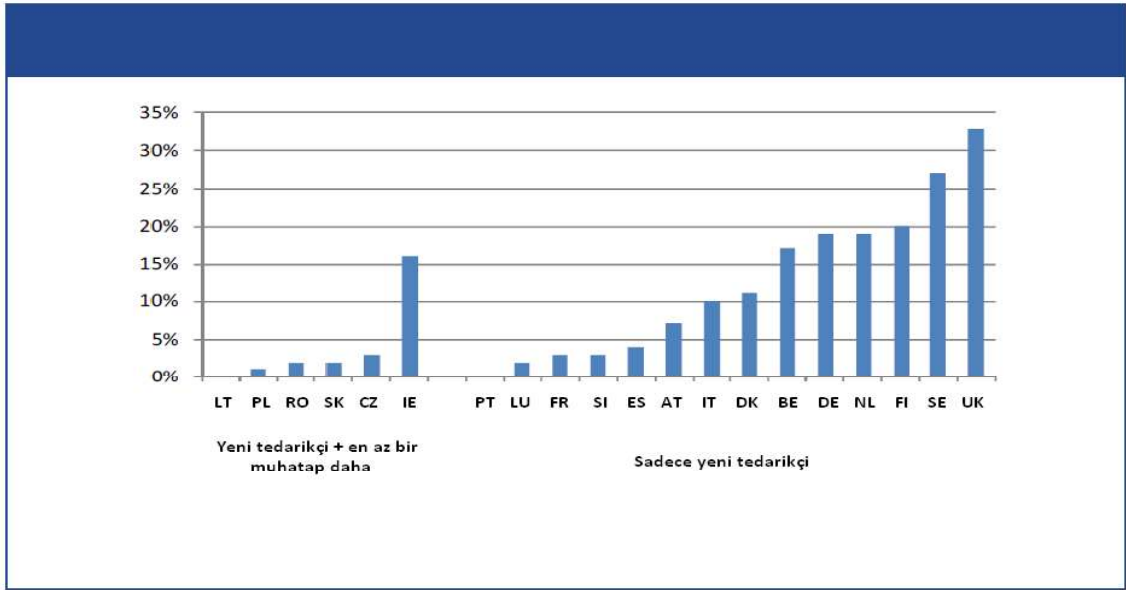
Tedarikçi seçme sürecini karmaşık ve külfetli hâle getiren bir diğer sebep de, tüketicinin bu süreçte birden fazla tarafla muhatap olması durumudur. Tedarikçi seçme işleminin gerçekleştirmesi için, tüketicinin birden fazla kişi ya da kuruluşla muhatap olmasını öngören hantal süreçler, tüketiciyi tedarikçisini seçme hususunda caydırabilmektedir.¹²⁵

Tüketicilerin, tedarikçi değiştirme sürecinde kimlerle muhatap olacağı hususu ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Kimi ülkeler tüketicilerin yalnızca, yeni tedarikçi olacak teşebbüse müracaatını yeterli görmekte iken; kimi ülkeler de tüketicilerin, yeni tedarikçi olacak teşebbüse müracaat etmesinin yanı sıra önceki tedarikçilerine ve/veya dağıtım şirketine müracaat etmesini de zorunlu kılmaktadır.

ECME Consortium'um AB ülkelerinde yaptığı araştırmada, tüketicilerin tedarikçi seçme sürecinde muhatap olduğu tarafların sayısının, tüketicilerin tedarikçi değiştirme oranlarına etki edip etmediği sorgulanmıştır. Araştırma sonucunda, tedarikçi değiştirme sürecinde yalnızca bir taraf ile muhatap olan tüketicilere ilişkin tedarikçi değiştirme oranlarının, bu süreçte birden fazla taraf ile muhatap olan tüketicilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu araştırmaya ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

---

¹²⁵ ECME Consortium, s. 123.; EURELECTRIC, Towards One Generic Switching Model in Europe, April 2006, s. 4, <http://www.eurelectric.org/PublicDoc.asp?ID=41245>, (13.03.2012), (Anıltı: Generic Model).

Şekil 2.16: Tüketicinin muhatap olduğu taraflar-tedarikçi değiştirme oranları¹²⁶

EURELECTRIC'e göre, "Tedarikçi seçme işleminin arka planında, birçok kuruluşun görev ve sorumluluğunun bulunduğu karmaşık bir yapı vardır. Ancak tüketicilerin buna ilişkin ayrıntıları bilmesine lüzum yoktur. Tüketiciler için, tedarikçi seçme işlemini başlatmak üzere sadece tek bir kuruluşa müracaat etmek yeterli olmalıdır. Tüketicilerin bu şekilde muhatap olacağı ilgili kuruluş, bu süreçteki diğer karmaşık işlemleri, tüketiciler adına yürütebilir; tüketicilerin bu süreç içerisinde yer alan diğer kuruluşlarla ayrıca muhatap olmasına gerek yoktur."¹²⁷

EUROELECTRIC'in burada yalnızca kendisi ile muhatap olunmasını işaret ettiği kuruluş, tüketicinin yeni tedarikçi olacak olan teşebbüstür. Buna göre tüketici; tedarikçisini seçmeye karar verdiğinde, müşterisi olmak istediği (yeni) tedarikçiye müracaat edecek ve bu aşamadan sonra başka herhangi bir kişi ya da kuruluşla muhatap olmayacaktır. Bu süreçte arka planda yapılması gereken iş ve işlemler ise, diğer kuruluşlar (dağıtım şirketi ve önceki tedarikçi) ile birlikte tüketicinin yeni tedarikçisi olacak olan teşebbüs tarafından yerine getirilecektir.¹²⁸ Tedarikçi seçme sürecini tüketici perspektifinden sadeleştirmeyi öngören bu usul, kanaatimizce de tedarikçi seçme müessesesinin gelişimine olumlu yönde katkı yapacaktır.

¹²⁶ ECME Consortium, s. 124.

¹²⁷ EURELECTRIC, s. 7.

¹²⁸ Bununla birlikte tedarikçi seçme işlemi esnasında, tüketicinin şebekeye bir bağlantı talebi söz konusu ise ya da bu sırada örneğin tüketicinin bağlantısının kesilmesi gibi bir hâl vaki ise, bu durumlarda tüketicinin doğrudan dağıtım şirketi ile irtibata geçmesi gerekecektir. Bkz. EURELECTRIC, s. 6.

c. Tedarikçi Seçme Prosedürünün Süresi

Tüketicilerin nazarında tedarikçi seçme müessesesini karmaşık ve külfetli kılan bir diğer sebep de, tedarikçi seçme prosedürünün gerektirdiği süredir. Tedarikçi seçme prosedürü uzadıkça, tüketicilerin tedarikçi değiştirme eğilimi azalır.

CEER'e göre, *“Tedarikçi seçme işlemlerinin kısa sürede tamamlanmasında, tüketicilerin çok büyük menfaati vardır. Tedarikçi seçme prosedürünün kısa sürede tamamlanması; tüketicilerin, tedarikçilerini kolayca seçmesini ve piyasada dönemlik olarak oluşabilecek uygun tekliflerden yararlanmasını sağlar. Kısa süren tedarikçi seçme işlemleri ayrıca, tedarikçi seçme müessesesinin önündeki engelleri azaltır ve bir tüketici hareketliliği sağlar. Bu şekilde artan tüketici hareketliliği ise, tedarikçilerin birbirleri ile daha fazla rekabet etmeleri gereğini doğurur. Tüketiciler artan rekabet ortamı ile birlikte, tedarikçilerden daha uygun koşullarda daha kaliteli hizmet alma imkânı bulur. Netice itibarıyla bu durum da, tüketici güveninin artmasını sağlar.”*¹²⁹

Tedarikçi değiştirme işlemlerinin süresi ile ilgili olarak AB'nin 2009/72 sayılı Yönergesi'nin 3/V-(a) bendinde,

“5. Üye devletler aşağıdaki hususları sağlamak zorundadır:

- a) Tüketici, mevcut tedarikçi ile olan sözleşmesindeki hükümleri de göz önünde bulundurarak, tedarikçisini değiştirmeyi talep ederse, değişiklik ilgili sistem işletmecisi tarafından üç hafta içerisinde gerçekleştirilir.*
- b) ...”*

hükmü yer almaktadır. AB'nin 2009/72 sayılı Yönergesi'nde yer alan bu hükümde, tedarikçi değiştirme işlemlerinin en geç üç hafta içerisinde neticelendirilmesi gerektiği öngörülmüştür. Bununla birlikte, uygulamada AB ülkelerinde tedarikçi değiştirme süreleri birbirinden farklılık arz etmektedir. AB ülkelerindeki tedarikçi değiştirme prosedürünün tamamlanması için gereken süreleri gösteren tablo aşağıda yer almaktadır.

---

¹²⁹ CEER, Market Design, s. 18.

Ülke	Tedarikçi Değişirme Prosedürünün Süresi
İrlanda	1 hafta
Portekiz	10 iş günü
Fransa	10 iş günü - 6 hafta
Finlandiya	2 hafta
İspanya	2 hafta
İsveç	2 hafta
Belçika	3 hafta
Slovenya	3 hafta
Avusturya	3 hafta
Almanya	3 hafta
Polonya	İlk değişiklikte 4 hafta, müteakip değişikliklerde 2 hafta
Danimarka	1 ay
İtalya	1 ay
Litvanya	1 ay
Hollanda	1 ay
Birleşik Krallık	5-6 hafta
Macaristan	Değişiklik, talebi takip eden ikinci ayın ilk günü gerçekleşir
Lüksemburg	1-2 ay
Çek Cumhuriyeti	17 gün - 3 ay

Şekil 2.17: Tedarikçi değişirme prosedürünün süresi-(AB-2011)¹³⁰

ECME Consortium, 2009 yılı ve öncesindeki döneme ilişkin yaptığı araştırmada, AB ülkelerindeki tedarikçi değişirme prosedürlerinin süresi ile tedarikçi değişirme oranlarını karşılaştırmış ve aşağıda yer alan sonuçlara ulaşmıştır.

¹³⁰ Tablodaki bilgiler, CEER'in 5 Temmuz 2011 tarihli raporundan alınmıştır. Bkz. **CEER**, Retail Market Design, with a Focus on Supplier Switching and Billing, 5 July 2011, s. 22, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_CONSULT/CLOSED%20PUBLIC%20CONSULTATIONS/CUSTOMERS/Retail_market_design/CD/C11-RMF-31-05_GGP%20Retail%20Market%20Design_for%20final%20amendments%20110712.pdf, (04.05.2012).

Tedarikçi Değişirme Prosedürünün Süresi	Ülke Sayısı	Ortalama Tedarikçi Değişirme Oranı (%)
1 aydan kısa	5	16,6
1 ay	1	0,0
1-2 ay	11	7,1
2 ay	1	17,0
2 aydan uzun	1	2,0

Şekil 2.18: Tedarikçi değişirme süresi-tedarikçi değişirme oranları¹³¹

Tablo incelendiğinde, tedarikçi değişirme prosedürünün süresi kısa olan ülkelerde tedarikçi değişirme oranların yüksek olduğu görülmektedir. Tabloda bu duruma, % 17’lik tedarikçi değişirme oranı ile tedarikçi değişirme süresi “2 ay” olan Belçika bir istisna oluşturmaktadır.¹³² Ancak Belçika’nın bu durumunu genellemek ve bunun gerekçesini, Belçika’da tedarikçi değişirme müessesesini geliştiren diğer koşullarda aramak gerekir.

Farklı ülke tecrübeleri göstermektedir ki, tedarikçi değişirme süreçleri her zaman değişime ve gelişime açıktır. Teknolojiden de istifade edilerek uygulanan yeni yöntemlerle, tedarikçi değişirme prosedürünün artık çok kısa sürelerde tamamlanması mümkün hâle gelmiştir. Özellikle, uzlaştırma dönemi bazında ölçüm yapabilen ve uzaktan okunabilen akıllı sayaçların kullanımı ile birlikte, tüketicilerin tedarikçi değişirme işlemlerini hızlandırmak çok kolaylaşmıştır. Öyle ki, akıllı sayaçların yaygınlaşması hâlinde, ilgili bilgileri ihtiva eden tedarikçi değişirme talebinin dağıtım şirketine iletildiği gün, tüketicilerin tedarikçi değişirme işleminin gerçekleştirilmesi mümkün olabilecek ve böylece, tedarikçi değişirme süreci “1 gün” içerisinde tamamlanabilecektir.¹³³

¹³¹ ECME Consortium, s. 125. Bu tabloda yer alan süreler ile önceki tabloda yer alan sürelerin birbiri ile uyuşmamasının sebebi, buradaki tablonun 2009 yılına ilişkin verilere göre hazırlanmış olmasından kaynaklanmaktadır. AB ülkelerinde 2009 yılından bu yana, tedarikçi değişirme prosedürünün süresi ile ilgili olarak bazı ülkelerde ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu noktada şunu da ifade etmek gerekir ki, buradaki tabloda yer alan verilerin nispeten eski tarihli olması, yukarıda yapılan değerlendirmenin geçersiz ya da sıhhsiz olduğu sonucunu doğurmamaktadır.

¹³² ECME Consortium, s. 124.

¹³³ CEER, Market Design, s. 18.

Tedarikçi değiştirme sürecinin zamanı ile ilgili bir başka sorun da, tedarikçi değiştirme süreci tamamlandıktan sonra, değişim işleminin hangi tarihte gerçekleştirileceği ile ilgilidir. Bazı lkeler değişim işlemlerini, ancak içinde bulunan ayı takip eden ayın ilk gününde gerçekleştirmektedir. Diğer bazı lkelerde ise, değişim işleminin gerçekleşeceği gün sabitlenmemiş olup; değişim işlemi, tedarikçi değiştirme süreci tamamlandıktan sonra, haftanın ya da ayın herhangi bir gününde gerçekleştirilebilmektedir. Değişim işleminin haftanın ya da ayın herhangi bir gününde gerçekleştirilebiliyor olması, tüketicisi perspektifinden bakıldığında, tedarikçi değiştirme sürecinin kısılması ve kolaylaşması anlamına gelir.¹³⁴ Bu itibarla, değişim işlemlerinin gerçekleşmesini, haftanın ya da ayın belirli günlerine inhisar etmek yerine, bu konuda esnek olmak daha doğru olur.

d. Dağıtım şirketi ile Tedarikçiler Arasındaki İletişim Sorunları

Tedarikçi değiştirme süreçlerinin hızlı bir biçimde tamamlanabilmesi için, tedarikçiler ile dağıtım şirketleri arasındaki veri akışının etkin araçlarla gerçekleşmesi gerekir. Bu noktada tedarikçi değiştirme sürecinin hızlandırılması adına, tedarikçiler ile dağıtım şirketlerinin tüm ülke çapında yeknesak bir veri formatı (*data format*) kullanmaları önemlidir.¹³⁵ rneğin, İngiltere ayda ortalama 300.000'i bulan tedarikçi değişim taleplerini, sahip olduğu gelişmiş ve standart veri formatıyla karşılayabilmektedir.¹³⁶

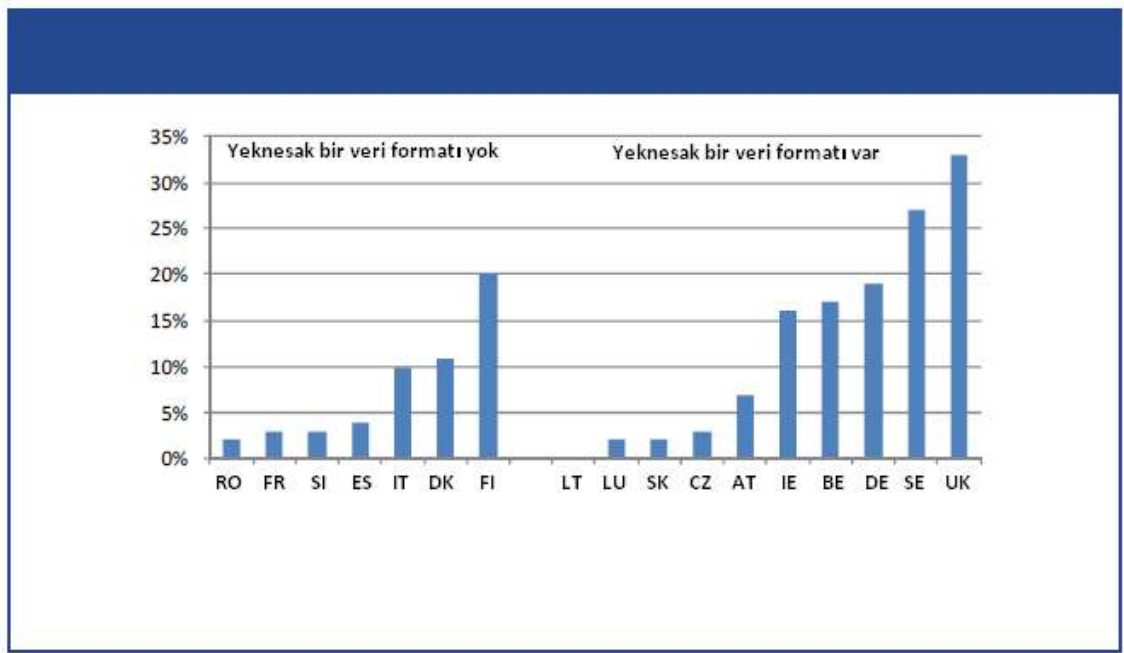
ECME Consortium tarafından AB lkelerinde yapılan araştırmada, tüketicilerin tedarikçi değiştirme sürecinde dağıtım şirketleri ile tedarikçiler arasındaki bilgi akışının gerçekleştiği veri formatları incelenmiş ve bu veri formatlarının, tedarikçi değiştirme oranlarına nasıl yansıdığı tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmaya ilişkin grafik aşağıda yer almaktadır.

---

¹³⁴ CEER, Market Design, s. 18.

¹³⁵ ERGEG, Obstacles, s. 22.; ECME Consortium, s. 125-126.

¹³⁶ ERGEG, Obstacles, s. 22.

Şekil 2.19: Veri formatı-tedarikçi değiştirme oranları¹³⁷

Grafikten de görüldüğü üzere, yeknesak bir veri formatı ile çalışan ülkelerde tedarikçi değiştirme oranları daha yüksek gerçekleşmektedir. Buradan hareketle, tedarikçiler ile dağıtım şirketleri arasındaki veri iletişimini hızlandıran ve böylece tedarikçi değiştirme işlemlerini kolaylaştıran yeknesak veri formatlarının, tedarikçi seçme müessesesinin gelişimi açısından önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

5. Yerleşik Tedarikçiye Olan Sadakat - Diğer Tedarikçilere Olan Güvensizlik

Günümüz dünyasında elektrik enerjisi tüketiciler için çok önemli bir ihtiyaç malzemesidir. Elektrik bugün, gündelik hayatın ve üretimin olmazsa olmaz bir unsuru hâline gelmiş, sosyal ve ekonomik hayatla iç içe geçmiştir. Öyle ki, artık elektriğin varlığı ve değeri -tıpkı bir hava, su gibi- ancak ondan mahrum kalındığı anlarda idrak edilebilir olmuştur. Kısacası elektrik enerjisi günümüzde, tüketicilerin hayatında çok önemli bir yer işgal etmektedir.

Tüketicilerin elektrik enerjisine atfettikleri bu önem; onları, elektriklerini temin edecekleri tedarikçileri belirlerken ister istemez çok titiz davranmaya sevk eder. Zira hiç kimse, kendisi için bu derece önemli olan konuda bir mağduriyete uğramayı arzu etmez.

¹³⁷ ECME Consortium, s. 126.

İşte tüketicilerin bu konuda gösterdiği titizlik, elektrik piyasasında serbest rekabet ortamında faaliyet gösteren tedarikçilerin pozisyonunu da bir biçimde etkilemektedir.

Tüketicilerin bu konudaki hassasiyeti, evvela yerleşik tedarikçiye duyulan bir sadakat olarak zuhur etmektedir. Tüketiciler yıllardan beri elektriğini temin ettiği, bildiği, tanıdığı mevcut tedarikçilerinden kolay kolay vazgeçmemektedir.

Öte yandan tüketicilerin yerleşik tedarikçiye olan bu bağlılığı, aynı zamanda diğer tedarikçilere duyulan bir güvensizlik anlamına da gelir. Bir defa, her ne kadar gerçekte böyle bir şey söz konusu olmayacak olsa da, tüketiciler özellikle tedarikçilerini ilk defa değiştirirken, yeni geçecekleri tedarikçileri ile enerji kalitesinde problem yaşayabileceklerini, elektriklerinin sık sık kesilebileceğini düşünebilirler.¹³⁸ Bundan başka tüketiciler, piyasada faaliyet gösteren diğer tedarikçilere geçtiklerinde, bu işten esasında çok da kârlı çıkmayacaklarını, başlangıçta bir kazanç edecek olsalar bile bunun eninde sonunda yine bu tedarikçiler tarafından sonradan yapılacak zamlarla geri alınacağını da düşünebilirler.¹³⁹

Tüketicilerin yerleşik tedarikçiye olan bağlılığın azaltılması konusunda en büyük görev, piyasada faaliyet gösteren diğer tedarikçilere düşmektedir. Bu tedarikçiler, her şeyden önce, tüketicilere kendilerini tanıttıkları kanalları çok iyi kullanmalıdır. Bunu yaparken, söz konusu tedarikçiler aynı zamanda tüketicilerin güvenini de kazanmalıdır. Bu noktada, tüketicilerin herhangi bir tedarikçi ile yaşacağı bir güven sorununun, genel anlamda piyasaya yönelik bir güven sorunu oluşturacağı hususu da gözlerden ırak tutulmamalıdır.

Tüketicilerin piyasadaki diğer tedarikçilere olan güvensizliği konusunda Yeni Zelanda elektrik piyasasında tüketicileri korumaya ve bilinçlendirmeye yönelik olarak

---

¹³⁸ Bir bölgeye hizmet veren tüm tedarikçiler aynı dağıtım alt yapısını kullanıyor olacağından, bunlar arasında elektrik enerjisinin kalitesi yönünden kural olarak bir fark bulunmaz. Ancak tüketiciler bu ayrıntıyı bilemeyebileceklerinden, bu konuda bir endişe yaşayabilirler. Bu konuda güzel bir örnek için bkz. Sally Hunt, s. 56.

¹³⁹ Andrew Faulk, Switching Off Attitudes to Switching Energy Suppliers Among Disadvantaged Consumers, November 2009, Consumer Focus Scotland, s. 12 vd., <http://www.consumerfocus.org.uk/scotland/files/2010/10/CFS-Switching-Energy.pdf>, (05.05.2012). Kuşkusuz, tüketici için sözleşme çerçevesinde beklenmeyen zamlar tüketiciye sözleşmenin feshi imkânını da beraberinde getirebilir. Ancak bu durum, tedarikçilerin tüketiciler nezdindeki itibarını ayakta tutmak için yeterli bir sebep değildir.

uygulanan bir yöntem oldukça dikkat çekicidir. Yeni Zelanda’da son yıllarda bütün tedarikçiler tarafından elektriğin fiyatına yapılan zamlar zihinlerde, tedarikçi seçme işleminin aslında bir yarar sağlamadığı; başlangıçta bir kazanç elde ediliyor olsa bile bunun, daha sonra yapılan zamlarla tedarikçiler tarafından geri alındığı algısını oluşturmuştur. Yeni Zelandalıların buna getirdiği çözüm ise, tüketicilerin yaygın olarak kullandığı fiyat karşılaştırma araçlarında, tedarikçilerin geçmiş 4 yıldaki elektrik satış fiyatlarının gelişiminin (zamlar-indirimler) ve fiyatlarda yaptıkları en son değişikliğin tarihinin yayımlamasını zorunlu kılmak olmuştur.¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ CASTALIA, s. 36.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ELEKTRİK PİYASASINDA TEDARİKÇİ SEÇME

MÜESSESESİNİN GELİŞTİLMESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Tezimizin birinci bölümünde Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesi hakkındaki mevzuat hükümleri ile bu hükümlerin uygulamaya yansımaları işlenmiş ve ikinci bölümünde de, özellikle AB ülkelerinde ve diğer ülkelerde tedarikçi seçme müessesesine ilişkin yaşanmış sorunlara ve bunlara ilişkin önerilen çözümlere değinilmiştir. Tezimizin bu üçüncü ve son bölümünde ise, diğer ülkelerin ve bilhassa AB ülkelerinin tecrübelerinden istifade ederek, Türkiye’de tedarikçi seçme müessesinin daha iyi bir noktaya getirilmesi ve geliştirilmesi için atılması gereken adımları inceleme konusu yapılacaktır.

Bu çerçevede aşağıda öncelikle tedarikçi seçme süreçlerin basitleştirilmesi konusuna değinilecek, ardından tüketicilerin bilinçlendirilmesi konusu işlenecek ve nihayet daha sonra perakende satış piyasasında rekabetin sağlanması ve korunması hususu incelenecektir.

I. TEDARİKÇİ SEÇME SÜREÇLERİNİN BASİTLEŞTİRİLMESİ

Birinci bölümde, Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme prosedürünün nasıl işlediği hususu ayrıntılı bir biçimde aktarılmıştı.¹⁴¹ Orada aktarılan hususlarla ilgili olarak, tedarikçi seçme prosedürünü yavaşlatan ve karmaşık hâle getiren konuları şu üç başlık altında toplamamız mümkündür:

- i) Mevcut tedarikçinin tedarikçi seçme sürecini engelleme hakkı
- ii) Dağıtım/iletim şirketinin tedarikçi seçme sürecini engelleme hakkı
- iii) Tedarikçi seçme sürecinin uzunluğu ve durağanlığı.

Aşağıdaki, başlıklarda bu üç konu sırasıyla incelenmiştir.

---

¹⁴¹ Bkz. yukarıda Birinci Bölüm - III. E. 2. numaralı başlık.

A. MEVCUT TEDARİKÇİ YÖNÜNDEN

Daha evvel de ifade edildiği üzere, DUY'un 30/A-I ve II hükümleri, tüketicinin mevcut tedarikçisine, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisi vermektedir. DUY'da bu husus şu şekilde düzenlenmiştir: “ *İçinde bulunulan ayın en geç yirmi üçüncü gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye kadar söz konusu serbest tüketicinin, mevcut tedarikçisine karşı yükümlülüklerini yerine getirdiği, mevcut tedarikçisi tarafından, PYS aracılığıyla onaylanır veya yine PYS üzerinden gerekçeleri bildirilerek reddedilir. Söz konusu tüketicinin mevcut tedarikçisine karşı ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin onay, içinde bulunulan ayın en geç on dördüncü gününden önceki son iş gününe kadar gecikme faizi faturaları da dâhil olmak üzere tebliğ edilmiş olan son faturaya ilişkin ödeme durumu dikkate alınarak değerlendirilir. Yükümlülüğün yerine getirildiğinin reddedilmesi halinde durum, gerekçeleri ile birlikte aynı gün içerisinde yeni tedarikçi olmak isteyen piyasa katılımcısına PYS aracılığıyla bildirilir.*” (DUY 30/A-II-b).¹⁴²

Söz konusu hükme göre, tedarikçisini değiştirmeye teşebbüs ederek bu süreci yeni bir tedarikçi ile birlikte başlatan bir tüketicinin, şayet mevcut tedarikçisine karşı herhangi bir yükümlülüğü var ise, mevcut tedarikçisi başlamış olan bu tedarikçi seçme sürecini durdurabilme yetkisine sahiptir. Bu hüküm uyarınca, mevcut tedarikçisine karşı yükümlülüklerini yerine getirmediği iddia edilen bir tüketicinin tedarikçi seçme hakkını kullanabilmesi, mevcut tedarikçisinin ihtiyarındadır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, esasında mevcut tedarikçi dilerse kendisine karşı yükümlülüğü bulunan tüketicisi ile ilgili bu sürece engel olmadan onay verme yetkisine de sahiptir. Ya da şayet tedarikçi yukarıdaki hükmümde geçen “*İçinde bulunulan ayın en geç yirmi üçüncü gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye kadar*” olan süre içinde PYS'de olumlu ya olumsuz herhangi bir işlem yapmazsa, tedarikçi seçme işlemine onay vermiş sayılır (DUY 30/A-XI). Ancak olağan yaşam deneyimlerine göre, tüketicisini kendi portföyünde tutabileceği böyle bir imkânı bulan tedarikçinin, bunu kullanmaktan imtina etmesi çok da gerçekçi bir ihtimal değildir. Nitekim uygulamada tedarikçilerin, portföylerinde yer alan tüketicilerin kendilerine karşı yükümlülüklerinin bulunduğunu

---

¹⁴² Benzer bir hüküm DUY 30/A-I-c'de de yer almaktadır.

iddia ederek, tüketicilerin portföylerinden çıkmalarına sıklıkla engel oldukları bilinmektedir.

DUY'un yukarıdaki hükmünde mevcut tedarikçiye, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisi veren husus, tüketicinin kendisine karşı “*yükümlülüklerini yerine getirmemiş*” olduğu iddiasıdır. Burada geçen “*yükümlülüğün yerine getirilmediği*” ifadesi, muğlâk bir ifadedir. Uygulamada yapılan sözleşmelerin (ikili anlaşmaların) hükümlerine göre, tüketicilerin tedarikçilere karşı çeşitli yükümlülükleri söz konusu olabilmektedir. Sözleşmelerde tüketicinin tedarikçiye karşı en temel yükümlülüğü, alınan enerjinin karşılığında tedarikçiye bir “bedel” ödeme yükümlülüğüdür ki, buna uygulamada “borç ödeme yükümlülüğü” denilmektedir. Bunun dışında, tüketici ile tedarikçi arasındaki sözleşme “belirli süreli sözleşme” olarak yapılmış ise, tüketici için bu sözleşmeyi, sözleşmede belirtilen sürenin sonuna kadar sürdürmek ve şayet sürdürmez ise bundan doğan zararı tazmin etmek de bir yükümlülüktür. Ya da sözleşmede, tüketiciye örneğin “*Tüketici, günlük olarak saatlik bazda tüketiceği elektrik miktarlarını bir gün öncesinden tedarikçiye bildirmek zorundadır.*” gibi bir yükümlülük de getirilmiş olabilir. Bunların haricinde, sözleşmede tüketiciler için başkaca yükümlülükler öngörülmesi de pekâlâ mümkündür.

DUY'un buradaki hükmünde tüketicinin “*yükümlülüklerini yerine getirmemiş*” olması hususu, yukarıda örnek kabilinden sayılan tüm yükümlülükleri kapsamaktadır. Zira hükümde herhangi bir sınırlayıcı ifade yer almamakta, genel olarak tüketicinin tüm yükümlülüklerini içerecek şekilde “*yükümlülüklerin yerine getirilmemiş olmasından*” söz edilmektedir. Ancak hüküm devam eden kısmında, tüketicinin borç ödeme yükümlülüğü ile ilgili bir sınır öngörülmüş gibi gözükmektedir. Bu çerçevede hükümde geçen, “*Söz konusu tüketicinin mevcut tedarikçisine karşı ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin onay, içinde bulunulan ayın en geç on dördüncü gününden önceki son iş gününe kadar gecikme faizi faturaları da dâhil olmak üzere tebliğ edilmiş olan son faturaya ilişkin ödeme durumu dikkate alınarak değerlendirilir.*” ifadesi, tüketicinin borç ödeme yükümlülüğü ilgili olarak, mevcut tedarikçinin tedarikçi seçme sürecini engelleme yetkisine bir sınır getirme amacı taşımaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, mevcut tedarikçinin tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisine sınır getirmeyi amaçlayan bu düzenleme, gerçekte bir sınırlama işlevi görmemektedir.

Şu hâlde DUY'un mevcut tedarikçiye, tüketicinin “yükümlülüklerini yerine getirmemesi”ne bağlı olarak, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisi veren bu hükmü, çok geniş bir düzenleme öngörmekte ve mevcut tedarikçiye, hemen hemen tüm yükümlülüklerle ilgili olarak, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisi tanımaktadır. Bununla birlikte şu hususu da vurgulamak gerekir ki; uygulamada tedarikçiler, “yükümlülüklerin yerine getirilmemesi”ne bağlı olarak temelde şu iki nedenle tüketicilerin tedarikçilerini değiştirmelerine engel olmaktadırlar: i) tüketicinin ödenmemiş borcunun bulunduğu iddiası, ii) tüketiciyle devam eden bir belirli süreli sözleşmenin varlığı iddiası.

Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki; arkasındaki sebep her ne olursa olsun, mevcut tedarikçiye tüketicinin tedarikçi değiştirme hakkını engelleme yetkisi verilmesi, tedarikçi seçme müessesesini zayıflatan, tedarikçi seçme müessesinin gelişimini engelleyen bir durum ortaya çıkarmaktadır.¹⁴³ Bu nedenle, kanaatimizce DUY'daki mevcut tedarikçiye tüketicinin tedarikçisini değiştirmesini engelleme yetkisi veren düzenlemelerin yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile ilga edilmesi gerekmektedir.

Bu noktada, mevcut tedarikçiye tüketicinin tedarikçisini değiştirmesini engelleme yetkisi veren düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması ilişkin önerimiz, yalnızca pratik bir ihtiyacın karşılanması amacına hizmet etmemektedir. Bu düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması, aynı zamanda borçlar (sözleşmeler) hukukuna uygunluk açısından da bir zorunluluktur. Borçlar hukukunun en temel ilkelerinden birisi, *sözleşmelerin nisbîliği ilkesidir*. Bu ilkeye göre, borç ilişkisi, yalnızca bu ilişkinin tarafları olan alacaklı ve borçlu arasında (*inter partes*) sonuç doğurur.¹⁴⁴ Borç ilişkisinden doğan haklar sadece, borçluya karşı ileri sürülebilir. Alacak hakkının üçüncü bir kişiye karşı ileri sürülebilmesi mümkün değildir.¹⁴⁵ Alacak hakkı, sadece borçludan belli bir davranışı istemekten ibarettir. Bu itibarla da, alacaklı, üçüncü kişilerin o davranışa ilişkin ihlâl edici nitelikteki fiillerinin durdurulmasını ve

---

¹⁴³ Bu konuda ayrıca bkz. yukarıda İkinci Bölüm - II. B. 2. b. başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁴⁴ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008, s. 49.

¹⁴⁵ Fikret Eren, s. 49.

engellenmesini isteyemez.¹⁴⁶ Üçüncü kişilerin, nisbî bir hak olarak alacak hakkına saygı duyma yükümlülükleri yoktur.¹⁴⁷

Bu durumda görülmektedir ki, sözleşmelerin nisbîliği ilkesi uyarınca, mevcut tedarikçi, tüketiciye karşı olan alacak hakkını ancak tüketiciye karşı ileri sürebilir. Mevcut tedarikçinin, tüketici arasındaki ihtilafı, başka bir tedarikçiye (yeni tedarikçiye) karşı ileri sürme hakkı yoktur. Bu nedenle mevcut tedarikçi, tüketicinin başka bir tedarikçi ile ikili anlaşma yapmasına mani olamaz. Mevcut tedarikçi ile tüketici arasındaki ihtilaf, yeni tedarikçiye bağlamaz.

Şu hâlde olması gereken hukuk açısından (*de lege ferenda*) mevcut tedarikçinin, kendisine karşı (her ne şekilde olursa olsun) herhangi bir yükümlülüğü bulunduğu gerekçesiyle, tüketicinin tedarikçisini seçmesini engelleme hakkının bulunmaması gerekir. Bu nedenle, DUY'da mevcut tedarikçiye tüketicinin tedarikçisini değiştirmesini engelleme yetkisi veren düzenlemelerin, yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile yürürlükten kaldırılması gerektiği kanaatindeyiz.

Nitekim bu kanaatimiz, hukukumuzda elektronik haberleşme sektörüne ilişkin düzenlemeler ile de teyit edilmektedir. Elektronik haberleşme sektöründeki numara taşıma uygulaması, elektrik sektöründeki tedarikçi değiştirme uygulamasına benzer bir uygulamadır. Bu uygulamaya göre tüketiciler, diledikleri takdirde numaralarını değiştirmeye gerek olmaksızın piyasada faaliyet gösteren işletmelerden herhangi birine geçiş yapabilmektedir. Bu uygulamaya ilişkin ayrıntılar, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından “Numara Taşınabilirliği Yönetmeliği” adıyla yayımlanan bir yönetmelik ile düzenlenmiştir.¹⁴⁸ Söz konusu yönetmelikte, tüketicinin mevcut işletmecisinin (verici işletme), tüketicinin numarasını taşıma talebini hangi sebeplerle reddedebileceği de hüküm altına alınmıştır.¹⁴⁹ Mevcut işletmenin, tüketicinin

---

¹⁴⁶ Fikret Eren, s. 53.

¹⁴⁷ Fikret Eren, s. 51.

¹⁴⁸ Bkz. 02.07.2009 tarihli ve 27276 sayılı Resmî Gazete.

¹⁴⁹ Söz konusu Yönetmeliğin 10. maddesi şöyledir:

“Numara taşınması talebinin reddine ilişkin kriterler

MADDE 10 – (1) Verici işletmeci, aşağıda sayılan durumlarda, numaranın taşınmasına ilişkin talebi reddeder ve bu durumu gerekçeleri ile birlikte alıcı işletmeciye bildirir:

a) Taşınması talep edilen numaranın başka bir aboneye ait olması,

b) Numarasını taşımak isteyen abonenin, mevcut işletmecisinden numarasının değiştirilmesi talebinin bulunması,

numarasını taşıma talebini reddedebileceği sebepler incelendiğinde görülmektedir ki, bu sebepler arasında “mevcut işletmeye karşı olan yükümlülükler” bulunmamaktadır.¹⁵⁰ İşte elektronik haberleşme sektörüne ilişkin bu isabetli düzenleme de; elektrik piyasasında, mevcut tedarikçiye, kendisine karşı herhangi bir yükümlülüğü bulunduğu gerekçesiyle, tüketicinin tedarikçisini seçmesini engelleme yetkisi veren düzenlemenin yerinde ve hukuka uygun bir düzenleme olmadığı yönündeki fikrimizi pekiştirmektedir.

Diğer taraftan, DUY’un mevcut düzenlemesi, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecinin akıbetini, mevcut tedarikçinin insafına bırakması yönüyle de eleştiriye açıktır. Söz konusu düzenleme uyarınca, tüketicinin mevcut tedarikçiye bir yükümlülüğünün bulunup bulunmadığına mevcut tedarikçi tek başına karar vermekte ve bu karar, başka bir denetim mekanizmasından geçmeden tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini doğrudan etkilemektedir. Yalnızca mevcut tedarikçinin iddialarına itibar edilerek tedarikçi değiştirme sürecinin durdurulması, doğru bir yaklaşım olmaz. Bunun için öncelikle bu iddiaların doğruluğunun ispatlanması gerekir. Bu ise taraflar (tüketicisi ile mevcut tedarikçi) arasında çözülecek bir özel hukuk uyuşmazlığıdır. Bu uyuşmazlıkta, mevcut tedarikçinin söylediğine güvenerek sistemi onun üzerine kurmak ve buna göre, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini durdurmak hakkaniyete uygun bir çözüm yolu değildir. Neticede bu, bir özel hukuk uyuşmazlığıdır ve bu özel hukukun kurallarına göre taraflarca çözülmelidir. Bu nedenle, tüketicinin devam eden bir yükümlülüğünün bulunduğu iddiası, ispata muhtaç bir iddia olması hasebiyle de tedarikçi değiştirme sürecini hiçbir koşulda engellememelidir.

Tüm açıklamalardan sonra şu hususu da ifade etmek gerekir ki; her ne kadar tüketicinin bir yükümlülüğünün bulunduğu iddiasının, tedarikçi değiştirme sürecini

---

c) Numarasını taşımak isteyen abonenin kimlik bilgilerinin, kimlik bilgisini ispat edemeyecek derecede yanlış veya eksik olması,

ç) Taşınması istenen numaraya ait daha önceden başlatılmış ve devam eden taşıma işleminin bulunması,

d) Numarasını taşımak isteyen abonenin, mevcut işletmecisinde abonelik sözleşmesinin devrine veya iptaline ilişkin yazılı talebinin bulunması,

e) Taşınma talebinde bulunan abonenin numaranın tahsisli olduğu işletmeci ile ilk abonelik sözleşmesini imzaladığı tarihten itibaren üç ay geçmemiş olması.

(2) Birinci fıkrada yer alan ret gerekçelerine ilave olarak, Kurum gerekli görülmesi halinde coğrafi numara taşınabilirliği ve/veya coğrafi olmayan numara taşınabilirliğine ilişkin ret gerekçeleri düzenleyebilir.”

¹⁵⁰ Elektronik haberleşme sektöründe, özellikle GSM operatörlerinin halk arasında “kontratlı (ücretsiz) cep telefonu” diye tabir edilen yöntemlerle tüketicileri kendilerini uzun sürelerle bağlamaya çalıştıkları herkesçe bilinmektedir. Bu tip yöntemlerin uygulandığının bilinmesine rağmen, elektronik haberleşme sektöründe “mevcut işletmeye karşı olan yükümlülüklerin” bir red sebebi olarak düzenlenmemiş olması, oldukça dikkat çekici ve isabetli bir yaklaşımdır.

engellememesi gerekir ise de, şayet mevcut tedarikçinin bu yönde iddiaları var ise; bu iddiaların varlığının, tüketicinin ve onun yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsün bilmesinde de fayda vardır.¹⁵¹ Özellikle bunlardan “tüketicinin devam eden belirli süreli bir sözleşmesinin mevcut olduğu iddiası”nın, tüketicinin herhangi bir mağduriyete uğramaması için ciddiye alınması gerekir. Zira bazı sözleşmeler, sözleşmenin süresinden önce feshedilmesi hâlinde, fesheden tarafa birtakım malî sorumluluklar getirebilmektedir. Bu noktada bu şekilde oluşabilecek tüketici mağduriyetlerin önlenebilmesi için, başlamış olan bir tedarikçi değiştirme süreci ile ilgili olarak; şayet mevcut tedarikçinin tüketici ile devam eden bir sözleşmesi var ise mevcut tedarikçi, tedarikçi değiştirme süreci devam ederken bu hususu, tüketicisine ve/veya bu tüketicinin yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsün bilgisine sunmak zorunda olmalıdır. Ancak mevcut tedarikçinin bu fiilinin, tedarikçi değiştirme sürecini durdurma kabiliyeti bulunmamalıdır. Mevcut tedarikçinin verdiği bu bilginin fonksiyonu sadece, tüketiciyi ve onun yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsü ileride doğabilecek mağduriyetler konusunda uyarmak olmalıdır. Böylece, bu uyarıyı alan tüketici ve onun yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüs, mevcut tedarikçi ile daha önce yapılmış olan sözleşmenin koşullarını tekrar incelemeli, bunların herhangi bir mağduriyete yol açıp açmayacağını düşünüp tartmalı ve tedarikçi değiştirme sürecine bundan sonra devam etmeli ya da dilerlerse bu süreçten vazgeçmelidirler. Bu çerçevede, tüketiciyi ve yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüsü bilgilendirici nitelikte olmak üzere DUY’da bu yönde bir düzenleme yapılmasının da isabetli olacağı değerlendirilmektedir.

Bu noktada şunu da ilave etmek gerekir ki; bazı ülkelerde de, tüketicinin devam eden bir sözleşmesinin bulunduğu iddiasının yerine, tüketicinin borcunun bulunduğu iddiası, yeni tedarikçisi olmak isteyen teşebbüsün bilgisine sunulmaktadır. Örneğin İrlanda’da görülen ve adına “*Debt Flagging (Borç İşaretlemesi)*” denilen uygulamaya göre; tüketicinin tedarikçi değiştirme süreci başladığında, şayet tüketicinin mevcut tedarikçiye belirli bir miktarı aşan borcu varsa, bu husus mevcut tedarikçi tarafından, yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüse bildirilmektedir (*raising of dept flag*). Ancak bu bildirim, tüketicinin tedarikçi değiştirme sürecini durdurmamaktadır. Bu bildirimin amacı, borç ödeme itiyadı zayıf olan tüketicileri devralmak hususunda diğer tedarikçileri uyarmaktır. Bu noktada takdir, yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüstedir.

---

¹⁵¹ Aynı yönde bkz. CEER, Market Design, s. 20.

Yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüs dilerse tedarikçi değiştirme sürecini devam ettirerek, önceki tedarikçisine borcu olan bu tüketicuyu portföyüne dâhil eder; dilerse de tedarikçi değiştirme sürecini iptal eder.¹⁵² İrlanda’da görülen yapılan uygulanan bu yöntemin, Türkiye elektrik piyasasında da uygulanmasında bir mahzur görülmemektedir.

Netice itibarıyla, DUY’un mevcut düzenlemesinde yer alan ve mevcut tedarikçiye tüketicinin tedarikçi değiştirme hakkını engelleme yetkisi veren hükmün, tedarikçi seçme müessesesini önünde önemli bir engel oluşturduğu; bu hükmün aynı zamanda sözleşmeler hukukunun temel ilkeleri ile çeliştiği; bu nedenle de, yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile yürürlükten kaldırılması gerektiği; bunun yerine, tedarikçi seçme sürecini engelleme amaçlı değil de, yalnızca tüketicuyu ve yeni tedarikçiyi bilgilendirme amaçlı olarak, mevcut tedarikçinin tüketicinin kendisine karşı bir yükümlülüğünün bulunup bulunmadığını bildirmesini öngören bir düzenleme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

B. DAĞITIM-İLETİM ŞİRKETİ YÖNÜNDEN

DUY’un 30/A-I-b hükmü uyarınca, şayet tüketicinin sayacı ilgili mevzuatta öngörülen koşulları sağlamıyor ise, tüketicinin bağlı bulunduğu şebekeyi işleten dağıtım/iletim şirketi başlamış olan bir tedarikçi değiştirme sürecini engelleme yetkisine sahiptir. Bu husus DUY’da şu şekilde düzenlenmiştir: *“İçinde bulunulan ayın en geç on sekizinci gününden önceki son iş günü saat 17:00’ye kadar kayıt edilecek uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimlerine ait ölçüm ve bağlantı noktalarını gösteren ve PYS üzerinde elektronik olarak yer alan ve ilgili uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimi için uygun olan tek hat şemasına göre sayaçların ilgili mevzuata uygun oldukları ve kayıp değerleri ile diğer parametreler, ilgili dağıtım lisansı sahibi tüzel kişi veya TEİAŞ tarafından, PYS aracılığıyla onaylanır veya yine PYS aracılığıyla gerekçeleri bildirilerek reddedilir. Uygunluğun reddedilmesi halinde durum, gerekçeleri ile birlikte aynı gün içerisinde yeni tedarikçi olmak isteyen piyasa katılımcısına PYS aracılığıyla bildirilir.”*¹⁵³

¹⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. CER, s. 4 vd.

¹⁵³ Hatırlatmak gerekir ki, bu hüküm sadece tedarikçisini ilk defa seçecek olan tüketiciler için geçerlidir. Daha önce en az bir defa tedarikçisini seçmiş tüketicilerin ikinci ve sonraki tedarikçi seçme taleplerinde bu hüküm uygulanmaz; zira bu hüküm onlara başlangıçta ilk defa tedarikçilerini seçerken zaten uygulanmıştır; tekrar uygulanmasının bir anlamı yoktur.

Bu hükme göre, bir tedarikçi ile bir tüketicinin ikili anlaşma yapmak üzere mutabakata varmalarının akabinde söz konusu yeni tedarikçinin tedarikçi seçme prosedürünü PYS üzerinden başlatması üzerine, tüketici ile ilgili bilgileri PYS kanalıyla gören dağıtım/iletim şirketi, tüketicinin sayacının ilgili mevzuata uygun olup olmadığını denetlemek zorundadır. Buna göre ilgili dağıtım/iletim şirketi, içinde bulunulan ayın en geç 18. gününden önceki son iş günü saat 17:00'ye kadar kayıt edilecek uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimlerine ait ölçüm ve bağlantı noktalarını gösteren ve PYS üzerinde elektronik olarak yer alan ve ilgili uzlaştırmaya esas veriş-çekiş birimi için uygun olan tek hat şemasına göre sayaçların ilgili mevzuata uygun olup olmadığını denetler ve herhangi bir mevzuata aykırılık görmez ise onaylar (DUY-30/A/I-b). İlgili dağıtım şirketi/iletim şirketi burada tüketici sayacının, “Elektrik Piyasasında Kullanılacak Sayaçlar Hakkında Tebliğ (Sayaç Tebliği)”ne ve “Otomatik Sayaç Okuma Sistemlerinin Kapsamına ve Sayaç Değerlerinin Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar (OSOS Usul ve Esasları)”na uygunluğunu kontrol eder.

İlgili dağıtım/iletim şirketi, burada öncelikle tüketicinin sayacının Sayaç Tebliği'nin 4. maddesindeki koşulları sağlayıp sağlamadığını kontrol eder. Sayaç Tebliği'nin 4. maddesine göre, tedarikçilerini değiştirmek isteyen tüketicinin sayacının;

- “a) Elektronik ve hafta içi, Cumartesi ve Pazar günleri için ayrı ayrı da programlanabilen,*
- b) Takvime bağlı tüketimlerin tespit edilmesi, çok zamanlı tarifelerin uygulanması ve diğer işlemlerin zaman bazında değerlendirilmesini sağlayacak nitelikte gerçek zaman saatine sahip,*
- c) En az dört ayrı tarife diliminde bir günü en az sekiz zaman dilimine bölerek ölçme ve kayıt yapabilme özelliğine sahip,*
- d) Enerji kesintisi olmasında dahi kaydedilen bilgileri en az dört ay süre ile saklama kapasitesine sahip,*
- e) Tarife ve zaman dilimlerine göre ölçülen enerji miktarlarını gösteren ve bu bilgilerin dışarıdan okunması ile programlama işlemlerini gerçekleştirebilecek haberleşme donanımına sahip,*
- f) Elektrik enerjisinin kesik olması halinde (d) bendinde belirtilen bilgilerin göstergeden okunabilmesini sağlayan,*

- g) Haberleşme donanımı üzerinden erişimde gerçek zaman saatinde gerek duyulan düzeltmeleri yapan,
- h) İleri saat uygulamasını kendisi yapan,
- i) Pil ömrü ve zaman saati problemlerini belirten,
- j) Göstergedeki endeks bilgileri ile sembollerin rahatlıkla okunabilmesine imkan tanıyan,
- k) Göstergedeki aktif enerji endeks bilgilerini; Toplam (T), Gündüz (T1), Puant (T2), Gece (T3) ve Yedek (T4) sembolleri ile gösteren,
- l) Enerji kesik olsa dahi, ön kapak ve klemens kapağı açılma müdahalelerini algılayan, yapılan müdahaleleri kaydedebilen ve bu bilgilerin haberleşme donanımı üzerinden okunmasına imkan tanıyan,”

bir sayaç olması ve söz konusu Tebliğ’de gösterilen diğer şartlara da uygun bir sayaç gerekir. DUY’un 30/A-I-b hükmü uyarınca ilgili dağıtım/iletim şirketi, bu özellikleri haiz sayaç kullanmayan tüketicilerin tedarikçi seçme sürecini durdurmak zorundadır.

Bu noktada tedarikçisini seçmek isteyen tüketicilerin bu nitelikleri haiz bir sayaç kullanmaları gerçekten teknik bir gereklilikten mi kaynaklanmaktadır, bunun sorgulanması gerekmektedir.

Daha önce birinci bölümde de ifade edildiği üzere,¹⁵⁴ PMUM tarafından yürütülen organize toptan satış piyasasındaki malî uzlaştırma işlemlerinin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi, tüketicilerin sayaç değerlerinin ilgili dağıtım/iletim şirketi tarafından belirli aralıklarla okunması ve okunan bu değerlerin piyasa işletmecisine bildirilmesine bağlıdır. Bu çerçevede PMUM malî uzlaştırma işlemlerini, saatlik uzlaştırma dönemleri bazında gerçekleştirdiği için, sağlıklı bir malî uzlaştırma işlemi yapılabilmesi için tüketicilerin sayaçlarının ya saatlik olarak uzaktan okunabilen akıllı sayaçlardan olması ya da bu mümkün olmuyor ise, yük profili uygulamasına¹⁵⁵ gidilmesi gerekmektedir. Dağıtım/iletim şirketi, akıllı sayaç kullanmayan tedarikçisini seçmiş/seçecek tüketiciler için yük profili uygulaması yapmak zorundadır. Yük profili yapılabilmesi için ise, öyle nitelikli sayaçlara ihtiyaç yoktur. Tüketicinin tüketim

¹⁵⁴ Bkz. yukarıda Birinci Bölüm III. C. 1. başlığı altındaki açıklamalar.

¹⁵⁵ *Yük profili uygulamasının*, saatlik olarak okunamayan tüketicilerin aylık toplam tüketimlerinin, o aydaki saatlere (≈ 720 saat) dağıtılması işlemi olduğu daha önce ifade edilmişti.

miktarını doğru bir şekilde ölçen basit bir mekanik sayaç dahi bunun için yeterlidir. Zira yük profili uygulaması sayacın bir özelliğine bağlı olarak yapılmaz. Yük profili uygulamasında önemli olan, tüketicinin sayacın bir eleman tarafından belirli aralıklarla (genellikle ayda bir) okunması yeterlidir. Bunun için de tüketicinin basit bir mekanik sayaç kullanıyor olması kâfidir.

Şu hâlde esasında tedarikçisini seçmek isteyen tüketicilerin, Sayaç Tebliği'nin yukarıda yer alan hükümlerinde belirtilen özelliklere sahip bir sayaç kullanması teknik açıdan gerekli değildir. Sayaç Tebliği'nin bu hükümleri, belki örneğin perakende satış lisansına sahip dağıtım şirketinin çok zamanlı perakende satış tarifesi uygulaması için teknik açıdan gerekli olabilir; ama tedarikçisini seçmek isteyen tüketicilerden, bu özellikleri haiz bir sayaç kullanmasını beklemenin teknik açıdan bir açıklaması yoktur. Dolayısıyla, tüketicinin tedarikçi seçme sürecinde tüketicinin sayacının tipine ve özelliklerine bakılması gereksiz ve tedarikçi seçme işlemlerini yavaşlatan bir uygulamadır. Bu nedenle, DUY'un ilgili dağıtım/iletim şirketlerinin, tedarikçisini seçmek isteyen tüketicilerin sayaçlarının tipini ve özelliklerini kontrol etmesi gerektiğini düzenleyen yukarıdaki hükmünün, yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile değiştirilmesi ve tedarikçi seçme sürecinde sayaç tipi ve özelliğinin kontrolüne son verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Nitekim AB ülkelerindeki tedarikçi seçme uygulamalarına bakıldığında da, çok az AB üyesi ülkede ilgili dağıtım/iletim şirketi tüketicinin sayacının tipine ilişkin bir denetim yapmakta olduğu görülmektedir.¹⁵⁶

Diğer taraftan, DUY'un bu hükmü uyarınca ilgili dağıtım/iletim şirketinin, tüketicinin tedarikçi seçme sürecinde, tüketiciye ait sayacın OSOS Usul ve Esasları'na uygunluğunu da gözetmesi gerekir. OSOS Usul ve Esasları'nın geçici 1. maddesine göre, yeni tüketim limiti değerleri Kurul tarafından onaylanana kadar yıllık tüketimleri 800 MWh'ı aşan tüketicilerin bu Usul ve Esaslar'da belirtilen nitelikleri haiz akıllı sayaç kullanmaları zorunludur. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu nitelikte sayaçlara sahip olması gereken tüketicilere bu sayaçları tesis olan kuruluş ise ilgili dağıtım/iletim şirkettir. Bu sayaçların tesisinde sorumluluk tamamen ilgili dağıtım/iletim şirketindedir. Bu nedenle ilgili dağıtım/iletim şirketinin, örneğin yıllık tüketimi 800 MWh'ı aşan ve fakat henüz OSOS kapsamında bir akıllı sayacı bir bulunmayan bir

---

¹⁵⁶ ERGEG, Obstacles, s. 17-18. ERGEG'in bu raporunda, sayaç tipinin kontrolünü isteyen ülke olarak bir tek Romanya'nın adı zikredilmiştir.

tüketicinin, hâlihazırda kullandığı sayacın mevzuata aykırı olduğu gerekçesi ile, tedarikçi seçme işlemini durdurması mümkün değildir. Zira orada akıllı sayacı tesis etmesi gereken kişi zaten ilgili dağıtım/iletim şirketinin kendisidir. İlgili dağıtım/iletim şirketinin kendi eksikliğinden kaynaklanan bir nedenle, tüketicinin tedarikçi seçme işlemini durdurması düşünülemez. Nitekim DUY'un 81, 83 ve geçici 8. maddelerinde bu durumdaki tüketicilere de, tıpkı akıllı sayacı bulunmayan diğer tüketicilere olduğu gibi, yük profili uygulaması yapılacağı belirtilerek, bu tüketicilerin tedarikçi seçme süreçlerinin akıllı sayaçlarının bulunmadığı gerekçesi ile durdurulamayacağı ifade edilmek istenmektedir.

Netice itibarıyla görülmektedir ki, tüketicilerin tedarikçi seçme süreçlerinde dağıtım ve iletim şirketleri tarafından tüketici sayaçlarının tipi ve özelliklerinin kontrol edilmesi teknik açıdan gerekli olmayan bir husustur. Teknik olarak gerekli olmamasına rağmen, tedarikçi seçme süreçlerinde bunu bir zorunluluk olarak öngörmek, tedarikçi seçme müessesesini zayıflatmakta ve tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile sayaç tipi ve özelliklerinin kontrolünü öngören hükümlerin, DUY'dan çıkarılması gerektiği düşünülmektedir.

C. TEDARİKÇİ SEÇME PROSEDÜRÜNÜN SÜRESİ YÖNÜNDEN

Birinci bölümde yapılan açıklamalarda, tüketicilerin tedarikçi seçme süreçlerinin, yeni tedarikçi olmak isteyen teşebbüsler tarafından PYS üzerinden başlatıldığı ve bunun belirli bir zaman aldığı ifade edilmişti.¹⁵⁷ Buna göre, yeni tedarikçi tüketiciyi portföyüne dâhil edeceği tarihi serbestçe belirleyememektedir. DUY'a göre tedarikçiler arası tüketici geçişleri ancak her bir ayın ilk gününde mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda yeni tedarikçi, portföyüne dâhil edeceği tüketiciyi en erken içinde bulunulan ayı takip eden ayın ilk günü devralabilir. Ancak bunun için de, yeni tedarikçinin, yukarıda belirtilen PYS girişini en geç içinde bulunduğu ayın 6. gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye kadar gerçekleştirmiş olması gerekir (DUY 30/A/I-a). Bununla birlikte şayet tüketici, daha evvel en az bir defa tedarikçisini seçmiş bir tüketici ise, bu durumda yeni tedarikçi bu işlemi en geç içinde bulunduğu ayın 10.

---

¹⁵⁷ Bkz. yukarıdaki Birinci Bölüm III. E. 2. başlığı altındaki açıklamalar.

gününden önceki son iş günü saat 17.00'ye yapmalıdır (DUY 30/A/II-a). Eğer bu tarihler geçirilir ise, tüketici ancak içinde bulunulan ayı takip eden ikinci ayın başından itibaren devralınabilir.

Bu süreç göstermektedir ki, tüketicinin mevcut tedarikçisinden yeni tedarikçisine geçişi en az 20-24 gün gibi bir sürede gerçekleşmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, bu süreler en iyimser ihtimallere dayanmaktadır. Bu süreler ancak yeni tedarikçinin PYS'ye en geç içinde bulunduğu ayın 6. veya 10. gününden önceki iş günü giriş yapması hâlinde söz konusu olabilir. Şayet yeni tedarikçi bu süreleri kaçırmışsa, devralma tarihi bir ay öteleneceğinden tedarikçi seçme sürecinin gerektirdiği süre de uzayacaktır.

Bu noktada şu hususu da ilave etmek gerekir ki, Elektrik Piyasasında Serbest Tüketici Yönetmeliği'nin geçici 9. maddesi, perakende satış lisansına sahip dağıtım şirketinin portföyünden ayrılarak başka bir tedarikçiye geçmek isteyen tüketicilerin tedarikçi değiştirme taleplerinin yıl içerisinde ancak 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim tarihlerinde gerçekleştirileceğini öngörmektedir.¹⁵⁸ Bu hükme göre dağıtım şirketinin portföyünden çıkmak suretiyle tedarikçisini değiştirmek isteyen tüketicilerin tedarikçi değiştirme süreçleri 3 ayda bir gerçekleşecektir.

Görüldüğü üzere, gerek DUY gerekse Elektrik Piyasasında Serbest Tüketici Yönetmeliği hükümleri uyarınca, tedarikçi seçme süreçleri 3 aya kadar varabilen uzun süreler almaktadır.

Tedarikçi seçme sürecinin uzunluğu, tüketicilerin nazarında tedarikçi seçme müessesesini karmaşık ve külfetli kılan bir diğer sebeptir. Tedarikçi seçme prosedürü uzadıkça, tüketicilerin tedarikçi değiştirme eğilimi azalır.

CEER'e göre de, tedarikçi seçme işlemlerinin kısa sürede tamamlanmasında, tüketicilerin çok büyük menfaati vardır. Tedarikçi seçme prosedürünün kısa sürede

---

¹⁵⁸ Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliği'nin geçici 4. maddesinde, “(Elektrik Piyasası) Kanunun Geçici 9 uncu Maddesinde belirtilen geçiş dönemi süresince perakende satış lisansı sahibi dağıtım şirketlerinden elektrik enerjisi tedarik etmekte olan tüketicilerin taleplerine ilişkin olarak yapılacak tedarikçi değişiklikleri, 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim tarihlerinde uygulamaya girer.” hükmü yer almaktadır.

tamamlanması; tüketicilerin, tedarikçilerini kolayca seçmesini ve piyasada dönemlik olarak oluşabilecek uygun tekliflerden yararlanmasını sağlar. Kısa süren tedarikçi seçme işlemleri ayrıca, tedarikçi seçme müessesesinin önündeki engelleri azaltır ve bir tüketici hareketliliği sağlar.¹⁵⁹ Nitekim AB de, bu durumu dikkate alarak, üye ülkelerde tedarikçi seçme süreçlerinin kısaltılması amacıyla tedarikçi seçme süreçlerinin en geç üç haftada tamamlanmasını öngörmüştür. (2009/72 sayılı Yönergesi 3/V-a).

Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme süreçlerinin 3 ayı bulan süreler alması, uygulanan tedarikçi seçme prosedürünün oldukça hantal olduğunu ve yavaş işlediğini göstermektedir. Bu sürelerin daha aşağıya çekilmesi için, yapılması gereken ilk şey, yukarıdaki iki başlık altında değinilen hususların gerçekleştirilmesi olmalıdır. Gerçekten de yukarıda bahsettiğimiz mevcut tedarikçinin denetim ve süreci engelleme yetkisi ile dağıtım/iletim şirketlerinin sayaç kontrolüne ilişkin yetkileri tedarikçi seçme prosedürünü oldukça uzatmaktadır. Şayet bu denetimler ortadan kalkarsa, bu denetimler için gereken süre de ortadan kalkacağından tedarikçi seçme süreçlerinin gerektirdiği süreler ciddi anlamda aşağı çekilebilecektir. Neticede bu süreçlerin daha kısa sürede tamamlanması, tedarikçi seçme müessesesinin gelişimine de olumlu yönde yansıyacaktır.

Diğer taraftan, tedarikçi değiştirme sürecinin zamanı ile ilgili bir başka sorun da, tedarikçi değiştirme süreci tamamlandıktan sonra, değişim işleminin hangi tarihte gerçekleştirileceği ile ilgilidir. DUY'a göre değişim işlemi ancak her bir ayın ilk günü saat 00.00'dan itibaren gerçekleşebilmektedir (DUY 30/A-VII, VIII). Benzer şekilde, AB'de de bazı ülkeler değişim işlemlerini, ancak içinde bulunulan ayı takip eden ayın ilk gününde gerçekleştirmektedir. Ancak diğer bazı ülkelerde ise, değişim işleminin gerçekleşeceği gün sabitlenmemiş olup; değişim işlemi, tedarikçi değiştirme süreci tamamlandıktan sonra, haftanın ya da ayın herhangi bir gününde gerçekleştirilebilmektedir. Değişim işleminin haftanın ya da ayın herhangi bir gününde gerçekleştirilebiliyor olması, tüketici perspektifinden bakıldığında, tedarikçi değiştirme sürecinin kısalması ve kolaylaşması anlamına gelir.¹⁶⁰ Bu itibarla, değişim işlemlerinin gerçekleşmesini, haftanın ya da ayın belirli günlerine inhisar etmek yerine, bu konuda

---

¹⁵⁹ CEER, Market Design, s. 18.

¹⁶⁰ CEER, Market Design, s. 18.

esnek olmak daha doğru olur. Özellikle saatlik olarak uzaktan okuma yapabilen akıllı sayaçların yaygınlaşması ile birlikte bunu gerçekleştirmek, çok kolaylaşacaktır.

II. TÜKETİCİLERİN BİLİNÇLENDİRİLMESİ

Elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesinin gelişmesi her şeyden önce, tüketicilerin bu konudaki bilinç düzeyine bağlıdır. Diğer ülke tecrübeleri göstermiştir ki, özellikle serbestleşmenin ilk yıllarında tüketiciler, genellikle tedarikçi seçme haklarının varlığından haberdar olmamaktadırlar.

Diğer taraftan tüketiciler tedarikçi seçme haklarının varlığından haberdar olsa bile, bu haklarını kullanmakta genellikle çekingen davranmaktadırlar. Tüketiciler yıllardan beri elektriğini temin ettiği, bildiği, tanıdığı yerleşik tedarikçilerinden kolay kolay vazgeçmemektedir. Tüketicilerin bu konudaki hassasiyeti, yerleşik tedarikçiye duyulan bir sadakat olarak zuhur etmektedir.

Tüketicilerin yerleşik tedarikçilerinden kolaylıkla vazgeçmemeleri, piyasada faaliyet gösteren diğer tedarikçilerin işini zorlaştıran bir durumdur. Bu nedenle, tüketicilerin yerleşik tedarikçiye olan bağlılığının azaltılması konusunda en büyük görev, piyasada faaliyet gösteren diğer tedarikçilere düşmektedir. Bu tedarikçiler, tüketicilere kendilerini tanıttıkları kanalları çok iyi kullanmak durumundadırlar.

Ancak belirtmek gerekir ki, tüketicilerin tedarikçi seçme hakları konusunda bilinçlendirilmesi ve tedarikçi seçmeye özendirilmesi, yalnızca piyasada faaliyet gösteren tedarikçilerin dert edineceği bir konu değildir. Tedarikçi seçme müessesesinin gelişimi, aynı zamanda piyasada rekabetin sağlanması hususunda da bir gösterge olduğundan, bu konu düzenleyici kurumlar için de çok önemlidir. Bu nedenle de, tüketicilerin tedarikçi seçme hakları konusunda bilinçlendirilmesi ve tedarikçi seçmeye özendirilmesi konusunda düzenleyici kurumlara da büyük görev düşmektedir.

Bu bağlamda tedarikçi seçme hakları konusunda bilinçlendirilmesi ve tedarikçi seçmeye özendirilmesi konusunda pek çok AB ülkesinde düzenleyici kurumlar, tüketicilerin enerjilerini temin edebileceği alternatif tedarikçilerin bilgilerinin yer aldığı

ve bunlar arasında fiyat karşılaştırması yapılabilmesine imkân veren internet siteleri kurmuşlardır. Bu türdeki sitelere de fiyat karşılaştırma aracı (*price comparison tool*) denilmektedir.¹⁶¹ Fiyat karşılaştırma araçları, tüketicilerin alternatif tedarikçilere ve tarifelere ulaşmasında önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Tüketiciler fiyat karşılaştırma araçlarını kullanarak, kendi tüketim profillerine göre, kendileri için en uygun koşullarda enerji sağlayabilecek tedarikçileri kolaylıkla bulma imkânına sahip olurlar. Bu durum tüketicilerin; hem tedarikçi seçme işlemlerini hızlandırmakta ve kolaylaştırmakta, hem de tedarikçi araştırma safhasında katlanacağı maliyetleri asgariye indirmektedir.

Diğer taraftan tüketicilerin bu konularda bilinçlendirilmesinde diğer piyasa aktörlerine ve özellikle tüketici birliklerine de önemli görevler düşmektedir. Bu kuruluşlar, gerek internet siteleri aracılığıyla gerekse eğitim, seminer, broşür, reklam vs. yollar ile tüketicilerin bilinçlendirilmesi konusunda çalışma yapabilirler.

Tüm bu bilgi kaynaklarının yanı sıra, tüketicilerin tedarikçi seçme hakları ve piyasada faaliyet gösteren alternatif tedarikçilerin varlığı hususunda bilgi edinebilecekleri; gazeteler, televizyonlar, ücretsiz (0800'lü) telefon hatları gibi bazı başka imkânlar da oluşturulabilir.¹⁶² Bunu yapacak olanlar ise en başta piyasada faaliyet gösteren tedarikçilerdir.

Özetle belirtmek gerekir ki; tüketicilerin, tedarikçi seçme hakları hususundaki bilgi eksikliği ve kendilerine enerji temin eden tedarikçiden başka alternatif tedarikçilerin de piyasada faaliyet gösterdiğinden haberdar olmaması, tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu duruma ilişkin atılması gereken adımlar; tüketicilerin piyasadaki tedarikçiler ve onların fiyatları hakkında bilgi edinebileceği fiyat karşılaştırma araçları oluşturmak, düzenleyici kurumlar ile piyasa aktörlerini bu konuda birer bilgi kaynağı olarak donatmak ve diğer iletişim vasıtalarını iyi bir biçimde kullanmak olmalıdır.

---

¹⁶¹ ECME Consortium, s. 116.

¹⁶² CASTALIA, s. 36-37.

III. DÜZENLEYİCİ ENGELLERİN KALDIRILMASI

Tüketicilere tedarikçilerini seçme hakkının verilmesi olgusu, aynı zamanda perakende satış piyasasının rekabete açılması anlamına gelmektedir. Ancak tüketicilere tedarikçi seçme hakkının verilmesi, perakende satış piyasasını bir anda rekabetçi pazar yapısına kavuşturmaz. Özellikle serbestleştirmenin başlarında yerleşik tedarikçilerin piyasada hâkim konumda bulundukları dikkate alındığında, perakende satış piyasasını rekabetçi bir pazar hâline getirmenin hiç de kolay bir iş olmadığı görülecektir.

Perakende satış piyasasında yerleşik tedarikçinin hâkimiyetini kırmak ve piyasayı daha rekabetçi bir yapıya kavuşturmak için, öncelikle yerleşik tedarikçiye hâkimiyetini devam ettireceği araçların verilmemesi gerekir. Bu noktada burada, yerleşik tedarikçilerin piyasada hâkimiyetlerini sürdürmesini kolaylaştıran ve bazı AB ülkelerinde de rastlanmakla beraber sıklıkla eleştirilen “hükmi tedarik hizmeti (*default service*)” konusuna değinmekte fayda görülmektedir.

Bir piyasada tüm tüketicilere serbest tüketici olma hakkı tanıdıktan sonra dahi, bu hakkını kullanmayan tüketicilere yerleşik tedarikçi tarafından “düzenlenen fiyatlarla” elektrik teminine devam edilmesine “*hükmi tedarik hizmeti (default service)*” adı verilmekte ve bu hizmeti sunan yerleşik tedarikçiye de “*hükmi tedarikçi (default supplier)*” denilmektedir.¹⁶³

Hükmi tedarik müessesesi, ilk bakışta tüketicilerin lehine bir kurum olarak gözükmüyor ise de, esasında çoğu kez gerek tüketicilerin menfaati gerekse serbest piyasanın gelişimi açısından pek çok mahsur içermektedir.¹⁶⁴ Öyle ki, ERGEG’e göre, hükmi tedarik müessesesi yoluyla düzenlenen fiyatlar, tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önündeki en önemli engeldir.¹⁶⁵ Bunun sebebi ise hükmi tedarikçiler için

¹⁶³ Bkz. Muhammet Ali Ateş, s. 146-147; Müge Özercan, s. 24; İnanç Bilimgut, s. 19-20.

¹⁶⁴ Hükmi tedarik müessesesinin serbest piyasaya etkileri hakkında bkz. Christopher Jones ve diğerleri, EU EnergyLaw-Volume II: EU Competition Law and Energy Markets, 2nd Ed., 2007, s. 431-432; Muhammet Ali Ateş, s. 146 vd.

¹⁶⁵ ERGEG, Obstacles to Supplier Switching in the Electricity Retail Market, 10 April 2008, s. 7, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2008/E07-RMF-06-03_switching%20electricity%20GGP%20status%20review_10.pdf, (10.05.2011), (Anıltı: Obstacles). ERGEG’in bu raporunda, aslında sadece “hükmi tedarik müessesesi” çerçevesinde düzenlenen fiyatlar eleştirilmemiş, genel olarak “son kaynak tedariki müessesesi” çerçevesinde

düzenlenmeye devam edilen perakende satış tarifelerinin genellikle serbest piyasada oluşan fiyatların altında olmasıdır.¹⁶⁶ Hükmi tedarikçinin fiyatları serbest piyasadaki tedarikçilerin fiyatlarından daha uygun olduğunda, doğal olarak tüketiciler de tedarikçilerini değiştirme yoluna gitmemektedir. Bu ise, perakende satış piyasasında rekabetin sağlanmasını çok güçleştiren bir durum ortaya çıkarmaktadır. Tüketicilere maliyetin altında elektrik sunulması kısa vadede tüketici faydasına imiş gibi görünse de bu durum orta-uzun vadede piyasadaki alternatif tedarikçilerin piyasadan çekilmesine ve neticede rekabetin ortadan kalkarak rekabetçi bir piyasanın sağlayacağı faydaların kaybolmasına yol açar.

Görülmektedir ki, hükmi tedarik müessesesi tüketicilerin tedarikçi seçmelerinin önünde önemli bir engeldir. Bunun başlıca sebebi ise, uygulamada hükmi tedarikçiler için düzenlenen perakende satış tarifelerinin serbest piyasa fiyatlarının altında belirlenmesidir. Tüketicilerin tedarikçi seçme davranışlarını kısıtlayan bu durumun önüne geçmek için başvurulması gereken en ideal yol, serbestleşen elektrik piyasalarında hükmi tedarik müessesesine hiç yer vermemektir. Ancak serbestleşme sürecinde bir yumuşak geçiş olması amacıyla hükmi tedarikçi müessesesine illaki yer verilecek ise, bu takdirde bu durumun çok sınırlı bir süre için geçerli olması düzenlenmeli ve piyasalar mümkün olan en kısa sürede tamamen serbestleştirilmelidir. Ayrıca bu durumda, kısa sürecek bu geçiş döneminde, hükmi tedarikçi için düzenlenen perakende satış fiyatlarının, serbest piyasa fiyatlarının altında olmaması çok önemlidir.

---

düzenlenen fiyatlar da dâhil olmak üzere elektrik enerji fiyatlarına yönelik tüm fiyat düzenlemelerine itiraz edilmiştir. Ancak kanaatimizce, şayet burada bahsi geçen her iki kurumun sınırları birbirinden düzgün bir biçimde ayrılır ise, “son kaynak tedariki müessesesi” için düzenlenen fiyatların serbest piyasaya olumsuz bir etki yapacağını söylemek zordur.

¹⁶⁶ ERGEG, Obstacles, s. 7.

SONUÇ

Elektrik piyasasında tüketicilere tedarikçi seçme hakkı verilmesi, elektrik piyasasının serbestleştirilmesi yolunda atılmış en önemli adımlardan biridir. Tüketicilerin tedarikçilerini seçme hakkına sahip olması, tedarikçiler arasında bir rekabet ortamı oluşturmakta; oluşan bu rekabet ortamı ise, tüketiciler için daha uygun koşullarda elektrik enerjisi, daha kaliteli hizmet ve katma değer içeren pek çok yenilik anlamına gelmektedir.

Ancak belirtmek gerekir ki, tüketiciler tedarikçi seçme hakkını kullanırken uygulamada pek çok engel ve sorunla karşılaşmaktadır. Karşılaşılan bu tip engel ve sorunlar, tüketicilerin tedarikçi seçme hususunda şevkini kırabilmekte ve serbest piyasaya duyduğu güveni zedeleyebilmektedir. Neticede bu durum da, tedarikçi seçme müessesesini zaafa uğratmakta ve rekabetçi bir piyasa arzusunun gerçekleşmesi noktasında hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bu nedenle, tüketicilerin tedarikçi seçme hakları konusunda karşılaştıkları engel ve sorunların ortan kaldırılmasının önemi büyüktür.

Bu kapsamda Türkiye elektrik piyasasında tedarikçi seçme müessesesinin gelişimini olumsuz yönde etkilediği ya da etkileyebileceği tespit edilen hususlarla ilgili olarak;

- Tüketicilerin tedarikçi seçme hakları ve piyasadaki alternatif tedarikçilerin hususunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı; bu durumun, tedarikçi seçme müessesesini olumsuz yönde etkilediği; bunu bertaraf etmek için, başta piyasadaki tedarikçiler olmak üzere, düzenleyici kurumlara, tüketici birliklerine ve diğer piyasa aktörlerine önemli bir görev düştüğü; bu bağlamda, düzenleyici kurumlar nezaretinde oluşturulan fiyat karşılaştırma araçlarının (*price comparison tools*) da tüketicilerin bilgilendirilmesi hususunun önemli bir görev icra ettiği; bu nedenle EPDK tarafından da böyle bir girişime öncülük edilmesinin uygun olacağı,

- Tüketicinin mevcut tedarikçisine, tüketicinin tedarikçi sürecini engelleyen yetkiler verilmesinin tedarikçi seçme müessesesini zayıflattığı; böyle bir yetkinin aynı zamanda sözleşmeler hukukunun temel bir prensibi olan *sözleşmelerin nisbîliği* ilkesi ile de örtüşmediği; bu nedenle DUY'da mevcut tedarikçiye bu tip yetkiler veren düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması gerektiği,
- Tüketicinin tedarikçi değiştirme işlemlerinin gerçekleştirilmesi için tüketiciden, belirli tip ve özellikte sayaçların kullanmasını istemenin teknik bir açıklamasının olmadığı; yapılan yük profili uygulaması nedeniyle sağlıklı olarak ölçüm yapabilen basit bir mekanik sayaca sahip olan tüketicilerin dahi pekâlâ tedarikçisini seçebilmesinin mümkün olduğu; buna rağmen tüketicilerden teknik açıdan gerekli olmadığı hâlde özellikli sayaçlar istenmesinin, tedarikçi değiştirme işlemlerini güçleştirdiği; yapılacak olan bir yönetmelik değişikliği ile konuyla ilgili DUY hükümlerinin değiştirilmesi gerektiği,
- Tüketicilerin tedarikçi prosedürünü çok uzun süreler aldığı; bu durumun, tedarikçi seçme müessesesinin tüketiciler nazarında karmaşık ve külfetli bir süreç olarak algılanmasına yol açtığı; tedarikçi seçme prosedürü uzadıkça, tüketicilerin tedarikçi değiştirme eğiliminin azaldığı; bu nedenle, tedarikçi değiştirme prosedürlerinin mümkün olan en kısa sürede tamamlanmasına yönelik düzenlemeler yapılması gerektiği,
- Piyasada düzenleyici engellerin bulunmasının, tedarikçiler arasındaki rekabeti ve dolayısıyla tedarikçi seçme müessesesini olumsuz yönde etkilediği; bu kapsamda özellikle diğer ülkelerde rastlanan hükmi tedarik hizmeti (*default service*) kurumunun tedarikçilerin yerleşik tedarikçilerle rekabet etmesini çok güçleştirdiği; bu nedenle piyasada bu düzenleyici tip engellere yer verilmemesi gerektiği,

sonuç ve kanaatine ulaşılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Aslan, İ. Yılmaz ve diğerleri, Enerji Hukuku-Cilt I: Elektrik Piyasasında Rekabet ve Regülasyon, İstanbul 2007.

Aslan, İ. Yılmaz, Tüketici Hukuku, 3. Baskı, Bursa 2006.

Ateş, Muhammet Ali, Elektrik Piyasalarında Birleşme ve Devralmaların (Yoğunlaşmaların) Kontrolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara 2012.

Ayrancı, Hasan, Enerji Sözleşmeleri, Ankara 2010.

Bilimgut, İnanç, Elektrik Piyasasında Son Kaynak Tedariği, EPDK Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2008.

CASTALIA, Customer Switching Fund Research Report-Report to Electricity Authority, November 2010.

CEER, Electricity and Gas Retail Market Design, with a Focus on Supplier Switching and Billing, 24 January 2012, s. 19, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/Tab3/C11-RMF-39-03_GGP-Retail-Market-Design_24-Jan-2012.pdf, (15.04.2012), (Anılışı: Market Design).

CEER, Retail Market Design, with a Focus on Supplier Switching and Billing, 5 July 2011, s. 22, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_CONSULT/CLOSED%20PUBLIC%20CONSULTATIONS/CUSTOMERS/Retail_market_design/CD/C11-RMF-31-05_GGP%20Retail%20Market%20Design_for%20final%20amendments%20110712.pdf, (04.05.2012).

CER, Debt Flagging-Industry Code, 23 September 2011.

Christopher, Jones ve diğerleri, EU EnergyLaw-Volume II: EU Competition Law and Energy Markets, 2nd Ed., 2007.

ECME Consortium, The Functioning of Retail Electricity Markets for Consumers in the European Union-Final Report, November 2010, s. 91-92, http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/market_studies/docs/retail_electricity_full_study_en.pdf, (01.10.2011).

EPDK, 2011 Yılı Elektrik Piyasası Raporu, (Yayına Hazırlanmakta).

EPDK, 2010 Elektrik Piyasası Raporu, http://www.epdk.gov.tr/documents/elektrik/rapor_yayin/ElektrikPiyasasiRaporu2010.pdf, (01.05.2012).

EPDK, Dünya Geneline Uygulanan Elektrik Ticaret Rejimlerinden Örnekler, Ankara 2003.

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 10. Bası, İstanbul 2008.

ERGEG, Status Review of the Definitions of Vulnerable Customer, Default Supplier and Supplier of Last Resort, 16 July 2009, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/Tab/E09-CEM-26-04_StatusReview_16-Jul-09.pdf, (10.05.2011).

ERGEG, Obstacles to Supplier Switching in the Electricity Retail Market, 10 April 2008, s. 7, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2008/E07-RMF-06-03_switching%20electricity%20GGP%20status%20review_10.pdf, (10.05.2011), (Anılışı: Obstacles).

ERGEG, Supplier Switching Process-Best Practice Proposition, 21 July 2006, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2006/E05-CFG-03-05.pdf, (05.04.2012), (Anılışı: Best Practice).

ERGEG, Report on the Customer Switching Process, 30 September 2005, s. 34, http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Customers/2005/E05-CFG-02-06.PDF, (05.04.2012).

EURELECTRIC, Towards One Generic Switching Model in Europe, April 2006, s. 4, <http://www.eurelectric.org/PublicDoc.asp?ID=41245>, (13.03.2012), (Anılışı: Generic Model).

EURELECTRIC, Guidelines for Customer Switching, June 2004, s. 5, <http://www.eurelectric.org/PublicDoc.asp?ID=29670>, (13.04.2012).

Faulk, Andrew, Switching Off Attitudes to Switching Energy Suppliers Among Disadvantaged Consumers, November 2009, Consumer Focus Scotland, s. 12 vd., <http://www.consumerfocus.org.uk/scotland/files/2010/10/CFS-Switching-Energy.pdf>, (05.05.2012).

Goulding, A. J. ve diğerleri, “*The Role of Vibrant Retail Electricity Markets in Assuring that Wholesale Power Markets Operate Effectively*”, The Electricity Journal, December 1999, s. 61-73.

Hunt, Sally, Making Competition Work in Electricity, 2002.

Joskow, Paul L., Why Do We Need Electricity Retailers? or Can You Get it Cheaper Wholesale?, Center for Energy and Environmental Policy Research, 13 February 2000, <http://web.mit.edu/ceepr/www/publications/workingpapers/2000-001.pdf>, (02.01.2012).

Kocağa, Köksal, Türk Özel Hukukunda Cezaî Şart (BK. m. 158-161), Ankara 2003.

Lewis, Philip E., World Energy Retail Market Rankings 2010, VaasaETT, <http://ebookbrowse.com/world-energy-retail-market-rankings-2010-pdf-d138568572>, (25.05.2012).

Littlechild, Stephen C. , Competition in Retail Electricity Supply, CMI Working Paper, <http://www.econ.cam.ac.uk/electricity/publications/wp/ep09.pdf>, (02.01.2012).

Oğuz, Fuat, Devlet ve Piyasa - Regülasyon Ekonomisine Giriş, Ankara 2011.

Özercan, Müge, Elektrik Endüstrisinin Yeniden Yapılandırılması ve Deregülasyonu Sürecinde Perakende Satış Rekabeti, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara 2007.

Sanlı, Kerem Cem Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Ankara 2000.

Shively, Bob / Ferrare, John, Understanding Today's Electricity Business, 2010.

Şahin, Selen Yersu, Enerji Sektöründe Ayırıştırma, Rekabet Kurumu Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2011.

Şen, Serkan, Elektrik Piyasalarının Rekabet Boyutlu İzlenmesi ve Pazar Gücü: Türkiye için Açılımlar, EPDK Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2006.

Türkkan, Erdal, Nasıl Bir Rekabet Vizyonu, Ankara 2009.

UMR Resarch, Customer Switching: A Qualitative and Quantitative Study Final Report-Prepared for the Electricity Authority Te Mana Hiko, February 2011, www.ea.govt.nz/document/13959/download/consumer/csf/, (23.05.2012).

Yavuz, Mustafa, Elektrik Piyasası Kanunu'nun Öngördüğü Hukuki Rejim ve Elektrik Tedarik Sözleşmeleri -Özellikle İkili Anlaşma, İstanbul 2011.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara 1982.

Not: Aynı yazara ait birden çok esere, birden fazla atıf yapılması durumunda, atıflarda karışıklığı yer verilmemesi adına parantez içerisindeki kısaltmalar kullanılmıştır.